भारत-इतिहास-संशोधक-मंडळ स्वीय ग्रंथमाला क्र. ६१

Bharata Itihasa Samsodhaka Mandal Sviya granthamala

Aitihasik Samkirna sahitya

ऐतिहासिक संकीर्ण साहित्य

खंड ५ वा

Vol V

MR
954.792 B
469.IV A

1944

किंमत १॥ रुपया [इ. १९४४

MR
954.792
B469.VA

CATALOGUED

भारत-इतिहास-संशोधक-मंडळ, पुणें

विक्रयालय--शाखा

INSTITUTE OF ADVANCED ST...
Acc. No. 8972
Date 19.3.66
SIMLA.

दुर्मिळ

राजवाडे खंड

१	मराठ्यांच्या इतिहासाचीं साधनें खंड १ ला	किं. रु. १०-०-०
२	” ” ” ” ५ वा	” रु. १५-०-०
३	” ” ” ” ८ वा	” रु. १५-०-०
४	” ” ” ” १५ वा	” रु. १५-०-०
५	” ” ” ” १६ वा	” रु. १५-०-०
६	मोडक जंत्री शक १६५१-१८१५	किं. रु. ५०
७	खरे जंत्री शक १५५०-१६५०	किं. रु. ५-१०-०

याशिवाय मंडळाकडे मूळ किंमतीस मिळणारे राजवाडे खंड--

१	मराठ्यांच्या इतिहासाचीं साधनें खंड ४ था	किं. रु. १-४-०
२	” ” ” खंड १० वा	” रु. २-८-०
३	” ” ” खंड १२ वा	” रु. १-८-०
४	” ” ” खंड १३ व १४ वा	” रु. २-०-०
५	” ” ” खंड २० वा	” रु. ३-०-०

MR
954.792
B469.IVA

कै. दत्तात्रय विष्णु आपटे यांचीं पुस्तकें

१	दोस्तांची श्रीरंगपट्टणावरील मोहीम	किं. रु. २-८-०
२	इतिहास-मंजरी	किं. रु. २-०-०
३	चंद्रचूड दप्तर कला १ ली	किं. रु. ३-०-०
४	छोटी जंत्री (जुन्या कागदपत्रांतील मिती, वार व तारखा काढण्यास उपयुक्त)	किं. रु. ०-४-०

Printed by Mr. Vithal Hari Barve at the Aryabhushan ...
...ar, Poona City and published
...rao Mujumdar, C.I.E., Mr. C. G.
... A Sadashiv Peth, Poona 2, India.

Library IIAS, Shimla
MR 954.792 B 469.IV A-B 469.VI
00008972

ऐ. सं. साहित्य खं. ५

विषय–सूची

अधिकारी, बदल व वर्षासन नेमणूक ४९, ५०

अभय–कौल–पत्र २३, २५, ३६, ३७, ३८, ३९

अव्वल इंग्रजी अंमल २१–२२

इनाम कदीम ४३

उद्मीजाती ३८

कमाविस ६५,६७

कमाविसदार ७,९

कर, हक–सेला ६७,६८, ६९

कर्जफेड ४५,४६

कर्ज ८०

कुरणें १८

खून ८०

खंड ८०

खिंड १८

गवळी १२,१३

गुमास्ता ६३

गोतपत्र, गोताई १६–१७, गोतगंगा ६५

घाट २–५,१८

चोरीचा बंदोबस्त १७,४२–४३

चौगुला ४०,४१,६८,७२

चौधरी ६३

जप्ती ७३–७४

जमीन लागण ३५,३८,६०

जमीन लागवड व वसाहत ७

जवाहीर खरेदी ५३

जहागीर ७३,७४

जिल्हे बाब ६८,६९

जंगल खातें ४१

झेंडा १२

टोकरा = नाव ६९

ताम्रपत्रें १९ ताम्रपात्र ७०

तीर्थोपाध्येपण ५,६

दत्तक २५,५७

दागिने ४२,५३

दिव्य २०, रवा दिव्य ६६

दुतर्फा ६९,७०

देव ७३

देवालयें १–३,६

देवालय व्यवस्था चौकशी ४८

देवालय व तीर्थ प्रवेश इ. ४६–४८

देशपांडे ८०

देशमुख–सर० ७३, २३,३१,४० जमादार–३५; ३७ देसक ३९ देसाई जमेदा ८०

धडवाईपण ६३

धर्मशाळा ३,५

धर्मादाय ३३,३४

नाइकिणीस इनाम ३३

नाणीं ५१

नाव ६९

निशाणी १६,१७

पागा हुजरात खर्च ६०, ६१

पानसरा ६३
पूल बांधणें १४ (वर्गणीनें)
पेठ—पुरा ३५, वतनदार १२-१४
—वसाहत १३, १४
फौजदार ४१-४२
बटा ५१
बलुते ४०
बाग ७,९
बाजार भाव ५३
ब्राह्मण वस्ती नवी ६-८
भिक्षुक मंडळी ५९
मसाला २७
माप ३३
माफी ३८
मुकासा ६७
मुद्रा—निळो सोनदेव ३७
—शिवाजी राजाराम ३९
—निळो मोरेश्वर ३९
—परशराम त्र्यंबक ३९
—माधवराव बल्लाळ ४५, ४६
—बाळाजी बाजीराव ४६
—माधवराव नारायण ४९
—बाळाजी विश्वनाथ
—श्रीनिवास परशराम प्रतिनिधी
—प्रतिनिधी राजेबहादर ३४
—परशराम खंडेराव सुभेदार=वसई ३५
मोकदम १६
मोकीम ६३-६४
राजीनामा ४०
रावते महार ७१
रामदासी ८,११
रोगराई—पिकावरील ६७
रामोशी मंडळीचें कर्तव्य व आपआपसांत करार १६,-मोकासा इ. १७
लांच २८
वडीलपणासाठीं भांडण ६७
वतनदार १०,१२,१३
वतनपत्र ८६
वरात २९,४६
वर्गणी—वरगत १४
वस्त्र देणें ५५,५६,५७
वाटणी ७१,७२
वायदे रोखा ४१
वंशावळ—ठकार जोशी १०, भिडे, खरे ११, उमाजी नाईक १५, १९,-त्रिपुरारी ६२;शिंदे—सासवड ७७, सोनवणी ६७
शपथक्रिया प्रमाण १६
शब्द विशेष १४
शिलालेख १,२,३
शेरणी २५,३२
शेरी जमीन ७,९
सचीव ३२
सती जाणें ६७
सबनीस ८०
सावकार ४५,४६
साक्ष, गोही १६,१७,२१,४०,७२
हरकी ६६
हस्ताक्षर १६, १७ (बिकलम)

त्रै. वर्ष २४] **अनुक्रमणिका** [अंक ३

लेख	लेखक	पृष्ठ
१ शिलालेख ताम्रपट		
१ प्रकाशें येथील केदारेश्वराचा शिलालेख	पां. मा. चांदोरकर टीप–डॉ. मो. गं. दीक्षित	१
२ टोकें येथील घाटावरील शिलालेख	कै. का. ना. साने टीप–डॉ. मो. गं. दीक्षित	२
३ अमृतराव रघुनाथ यांनीं तीर्थोपाध्येपणा दिल्या-बद्दलचा ताम्रपट	रा. ब. का. ना. दीक्षित टीप–डॉ. मो. गं. दीक्षित	५
२ गांवपेठ वसाहती—		
४ केळवड्याची ब्राह्मण–वस्ती	स. दा. भिडे	६
५ पेशवे व सातारा येथील सोमवार पेठ	कै. वा. वि. जोशी	१२
६ सातारा येथील प्रतापगंज पेठ	,,	१३
३ व्यक्ति व घराणीं—		
७ उमाजी नाइकाचीं कांहीं पत्रें	कै. पां. न. पटवर्धन	१५
८ खुश्रुशेट मोदी यांचें चित्र व माहिती.	,,	२१
इंग्रजी अमलाच्या प्रारंभींची पद्धत		,,
४ वतनें, वतनदार–कारिने इ.—		
९ शिर्के सरदेशमुख यांस अभयपत्र	कै. द. वि. आपटे	२२
१० पिसाळ घराण्यासंबंधीं कांहीं माहिती	,,	२३
५ देणग्या—		
११ कऱ्हाडकर मुंज्येमणी यांस धर्मादाय	कै. श्री. सर. मेहेंदळे व प्रा. पोतदार	३२
१२ शाहू म. ची नाटक शाळेला देणगी	कै. द. वि. आपटे	३३
१३ सटावकर पाठक यांस राजेबहादर यांची देणगी	द. वा. पोतदार	३४
६ जमीन लावणी व आकारणी—		
१४ जमीन लागण व जमाबंदी	कै. स. मा. दिवेकर	३५

लेख	लेखक	पृष्ठ
१५ संभाजीनंतरची देशस्थिति	वा. दा. मुंडले	३७
७ वनचराई, चोरी व इतर राज्यकारभार—		
१६ शक १६१० तील मुसलमानी जंगलखातें	पां. मा. चांदोरकर	४०
१७ शाहूमहाराजांच्या दरबारांतील पत्र	कै. द. वि. आपटे	४२
१८ फत्तेसिंग भोसल्याचें चित्राव-इनामाबद्दल पत्र	”	४३
१९ माधवराव बलाळ पेशवे यांची दमाजी व गोविंदराव गायकवाड यांस पत्रें	कै. कृ. वि. आचार्य, कालगांवकर	४४
८ धार्मिक—		
२० श्रीत्र्यंबकेश्वर संस्थानचे वर्तणुकीची माहिती	कै. का. ना. साने	४६
९ राजकीय—		
२१ रघूजी भोसले यांची जवाहीर खरेदी	द. वा. पोतदार	५३
२२ पेशव्यांच्या स्वारीची सरबराई	कै. सर. ना. य. मिरीकर	५३
२३ राव प्रधान यांस पत्र	कै. वा. वि. जोशी	५५
२४ सांप्रदायाचा पेच	कृ. वा. पुरंदरे	५५
२५ चिमाजी आप्पा पेशवे	कै. द. वि. आपटे	५६
२६ तोतया प्रकरणी पत्र	कै. गो. वि. आपटे	५८
२७ परशरामभाऊंचें एक पत्र	पै. शि. ला. आतार	५९
२८ पेशवे सरकारच्या हुजूरपागेकडील घोड्यांच्या नेमणुकी	पां. मा. चांदोरकर	६०
२९ मा. ताराबाईसाहेब व रामभट शेषाद्रिभट त्रिपुरारी	”	६१
३० नाईक पोतदार यास ताराबाईचें वतन पत्र	कै. वा. वि. जोशी	६३
३१ विरमाडेकर सोनावणे यांची तकरीर	शं. ना. जोशी	६४
३२ सरकार व इनामदार यांमधील तहनामा	कै. कृ. वि. आचार्य	६८
३३ पूर्णपात्रें	कृ. वा. पुरंदरे	७०
३४ खटावकर यांचा गृहकलह	कै. कृ. वि. आचार्य	७१
३५ महादजी शिंदे यांचीं पांच पत्रें	रा. वि. ओतुरकर	७३
३६ कोंडे देशमुखांचा करिना	पां. मा. चांदोरकर	७४
३७ सासवडकर शिंदे सरदार	कृ. वा. पुरंदरे	७६
३८ जव्हेकर देशकुलकर्णी		७८
सूची		८१

ऐतिहासिक संकीर्ण साहित्य

खंड ५ वा

१ शिलालेख ताम्रपट—

१ प्रकाशें येथील केदारेश्वराचा शिलालेख

(श्री. पां. मा. चांदोरकर)

ले. १ } { श. १६६४ / इ. १७४२

(१) *पश्चिम खानदेशांत, शहादें तालुक्यांत, शहाद्यापासून ५ कोसांवर तापी–गोमई संगमावर, प्रकाशें म्हणून कसब्याचा गांव आहे. गांव जुना आहे. संगमावर व नदीकांठीं महादेवाचीं व इतर अनेक देवळें आहेत. त्यांतील कांहीं देवळांवर शिलालेख आहेत. हे खानदेश ग्याझेटियरकारानें प्रसिद्ध केलेले नाहींत, पैकीं येथें केदारेश्वराचा तेवढा शिलालेख देतों—

[१] श्री ....

[२] कमवासी...कमले

[३] मद् नाम्नी...सी सुनु यशवंतराव सुगति...

[४] व स्थापनं चक्रे...सिंह समीत...

[५] ... ॥ श्री शके १६६४ दुंदुभिनाम संवत्सरे माहे...

[६] १० मंगलवारि भीमातीरवडगाववासी कमलोजी कदम सु

[७] त कंठसिंहसवाईची स्त्री रुक्माबाई इनें पुत्र यशवंतराव यासी

[८] सुगतीकारणें शिवस्थापन केले शिवप्रासाद उत्तम केला

[९] ब्राह्मणद्वारा उत्तम प्रकारें स्थापन केलें या पुण्यें प...

(२) याप्रमाणें शिलालेखाच्या एकंदर ओळी ९ असून पहिल्या ४॥ ओळी संस्कृत व पुढील ४॥ ओळी मराठी आहेत. संस्कृत मजकुराचीं अक्षरें खरून गेलीं

---

* पा. स. २१४५.

आहेत. त्यामुळें वर दिलीं एवढींच शाबूत राहिलीं आहेत. शिला १॥ फूट × २॥ फूट असून दगड पक्का नाहीं. अक्षर-उंची साधारणतः पाऊण इंच आहे. एका ओळींत साधारण २५ ते २८ अक्षरें आहेत. शिला, बाहेरील सभामंडपांत भिंतींत बसविलेली आहे व तिचे खालीं दगडी ओटा, व्यासपीठाप्रमाणें उपयोगी पडणारा, बांधलेला आहे. हल्लीं त्यावर बसून पुराणीक पुराण सांगतो. सभामंडपास रंग देत असतां लेख-शिलेसहि पिवडीचा रंग फासला गेला आहे. रंगाचीं पुटें बसून गेल्यानें अक्षरें सुवाच्य नाहींत. या गांवांतील सर्व देवळांत हेंच देऊळ मोठें व उत्तम बांधणीचें आहे. समोर दीपमाळ असून त्यावरहि एक शिलालेख आहे.

(३) शिलालेखावरून समजेल कीं, सदर महादेवाचें देऊळ, शक १६६४ दुंदुभीनाम संवत्सरीं, भीमाकांठच्या वडगांवचा राहिवासी जो कमळोजी कदम, त्याचा पुत्र जो सवाई कंठोजी कदम, त्याची स्त्री रुक्मिणीबाई हिनें आपला मुलगा यशवंतराव कदम याला सुगति प्राप्त व्हावी म्हणून (हें शिवालय) बांधलें.[1]

---

२ टोकें येथील घाटांवरील शिलालेख

(के.–रा. ब. का. ना. साने)

१ टोकें येथील पांच शिलालेख बाळबोध लिपींत उतरून घेतलेले, रा. ब. बापू पुरुषोत्तम जोशी यांजकडे बरींच वर्षें पडून राहिले होते. ते त्यांनीं थोडे दिवसांपूर्वीं मजकडे दिले. उतरून कोणीं घेतले तें कळत नाहीं. मात्र ते नक्कल करणारानें अगदीं शुद्ध असे उतरून घेतलेले नाहींत असें म्हणावें लागतें. लेख संस्कृत भाषेंत खोदिले आहेत ते चार घाटांवरील ४ व एका धर्मशाळेवरील १ मिळून ५ आहेत.

२ टोकें येथें गोदावरी पूर्ववाहिनी आहे. तिच्या काठीं पश्चिमेकडून पूर्वेकडे अशा स्थानानुक्रमानें पाहिलें तर प्रथम नाना फडणीस यांचा घाट, दुसरा बाळाजी-

---

१ प्रकाशें येथील काशी–विश्वेश्वराच्या व संगमेश्वराच्या देवळांतील शिलालेख शिरपूरचे श्री. भा. रं. कुलकर्णी ह्यांनीं संशोधक वर्ष ७ अं. १–२ ह्यांत पूर्वी प्रसिद्ध केले आहेत तेथें केदारेश्वराच्या वरील शिलालेखाचा ओझरता उल्लेख आढळतो त्यावरून वरील लेख आतां बहुधा अवाच्य झालेला दिसतो. काशी–विश्वेश्वराचें देऊळ देखील वरच्या शिलालेखांत आलेल्या यशवंतराव कदमाच्या सुगतीसाठीं बांधविण्यांत आलें होतें. तेथील शिलालेखांत सवाई कंठसिंहाच्या स्त्रीचें नांव 'तुळसाबाई' असें आढळतें. दोन्ही शिलालेखांतील नांवांची ग्राह्याग्राह्यता मूळ लेख पाहिल्याशिवाय ठरवितां येणार नाहीं; अन्यत्रही पुरावा शोधला पाहिजे. —डॉ. मो. गं. दीक्षित

राव पेशवे यांचा, तिसरा बाबूजी नाईक बारामतकर यांचा व चौथा पुण्यांतील सावकार विष्णु महादेव गद्रे यांचा, असे आहेत. कालानुक्रम घेतला तर बारामतकर यांचा प्रथम (शक १६६४), गद्रे यांचा दुसरा (शक १६८०), व नंतर एकावर्षींच (शक १६८३ मध्यें) बांधिलेले पेशवे व फडनसि यांचे दोन, अशा क्रमानें हे घाट येतात. धर्मशाळा सूर्यवंशोद्भव कोंडाजी या पुरुषानें बांधिली. ती ह्या सर्व घाटांच्या पूर्वी शक १६४४ मध्यें बांधिली. तिच्या पुढेंच बारामतकर यांचा घाट मागाहून तयार झाला. ह्या कोंडाजी कोण तें सांगतां येत नाहीं.

३ वरच्या घाटांशिवाय एक सुंदर घाट, बुरूज असलेला, गोदाप्रवरासंगमावरच बांधला आहे; तो दुसरे बाजीराव यांनीं बांधिला म्हणून बापूसाहेब सांगतात; पण त्यावर लेख खोदलेला नाहीं. आणखीही दोन तीन घाट टोक्यास आहेत, पण ते मोडकळीस आलेले आहेत..

४ टोकें येथील मुख्य दैवत श्रीसिद्धेश्वर. ह्या श्रीसिद्धेश्वराना हे चारही घाट व धर्मशाळा हीं अर्पण केलीं आहेत.

५ शिलालेख* येणेंप्रमाणें:— (कंसांतील आंकडे ओळी दर्शविणारे आहेत.)

---

* टोकें येथील शिलालेख जरी येथें प्रथम प्रसिद्धिले असले तरी मंडळांत ह्या लेखांविषयीं एक दोन वेळां टिपणें वाचलीं गेलीं आहेत. (उदा० श्री. वा. रु. भावे—पा. स. ११।१८५९). मूळ लेख पाहिले असल्यानें व त्यांचे ठसे संग्रहीं असल्यामुळें के. साने ह्यांच्या लेखांत अवश्य तो फेरबदल मीं केला आहे. टोक्याच्या घाटावरील आणखी एका लेखाचा उल्लेख वरील निबंधांत करावयाचा राहून गेला आहे. तो म्हणजे बारामतीकरांचा घाट व हत्तीघाट ह्या दोहोंमध्यें असलेल्या नाव—घाटावरच्या शिलालेखाचा. ह्या घाट टोक्यास असलेल्या सर्व घाटांपेक्षां जुना आहे, असें त्याची बांधणी, झडून गेलेल्या पायऱ्या, वगैरे अवशेषांवरून वाटतें. दुर्दैवानें नाव बांधण्याची सांखळी शिलालेखास सारखी घासत असल्यामुळें तो बहुतेक सर्व पुसून गेला आहे. परंतु अवशिष्ट भागांतील "शके १६ + १ संगमनेरकर + बाजी" अशीं अक्षरें कशींबशीं लावतां येतात.

ह्याशिवाय आणखी एक शिलालेख, टोक्यास घाटावरून सिद्धेश्वराच्या देवळास जातांना वाटेवर देवळास लागून असलेल्या वाड्याच्या चौथऱ्यावर आहे. अज्ञानामुळें लेखाजवळच बांधलेल्या पायऱ्यांमुळें तो पूर्णपणें वाचतां येत नाहीं. त्याच्या पहिल्या ओळींतील 'श्रीगणेशायनमः ॥' येवढींच अक्षरें सांप्रत उघडीं आहेत. शिलालेख पेशवेकालीन आहे.

सिद्धेश्वराचें देऊळ गद्रे सावकार ह्यांनीं बांधलेलें त्यांतील खोदकाम व चित्रें ह्यांसाठीं विशेष प्रेक्षणीय आहे; त्यांतील गद्रादेवीच्या तारकाकृती रचनेचें देऊळ

ले. २ } १ { श. १६६४ / इ. १७४२

॥ श्रीगणेशायनमः ॥

(१) स्वस्तिश्रीनृपशालिवाह (२) न शके वेदांगषट्भूमिते (३) १६६४ याते दुंदुभि वत्सरे (४) भगवतो हस्तान् परमो* (५) सि हि सिद्धेशस्यमुदेक (६) रोन्मुनिधुना तीरे कपोटा (७) भि ॥ च सत्सोपानतति सदा (८) शिवसुतो वायु[बू]जिनामा प्रभुः ॥

ले. ३ } २ { श. १६८० / इ. १७५८

(१) श्रीगणेशायनमः ॥ स्वस्तिश्रीनृप (२) शालिवाहन शके स्वाष्टांगभूसंमिते ॥ (३) श्री सिद्धेश्वरतुष्टये कुशिकंतो[२] घ (४) ट्टं मनःपावनः[नम्] ॥ श्रीमद्विष्णुरिति (५) प्रथामनुगतो विप्रो महादेव भू ग (६) द्रे इत्युपनामको व्यरचयच्छू[च्छ्र]पार ॥ (७) कक्षेत्रगः[३] ॥ शके १६८० बहुधान्याब्दे ॥

महाराष्ट्रांत क्वचितच आढळतें. (पहा, ॲन्युअल रिपोर्ट, ऑर्कीऑलोजिकल डिपार्टमेंट सन १९२६–२७; पृष्ठ २३६–२३७).

टोक्याच्या घाटापलीकडे प्रवरेच्या पूर्वतटावर जो घाट आहे त्यावर खालील प्रमाणें शिलालेख आढळतो.

ले. ४ } { श. १७५९ कार्तिक शु. १३ / इ. १८३७ नोवें. १०

श्री अंबा प्रसन्न

(१) श्रीगणेशायनमः । शांडील्य गोत्र सजातो + ध (२) र्माधिकारिणा अंबादासात्मज श्री जीवाजीपंत श (३) र्मणा ॥ अंके + + घटायुक्त शके हेमलंबिनी ॥ सु (४) धानद्या कृतो घट्टस्तेनो मही प्रसीदतु । शके १७५९ (५) हेमलंबी नाम संवत्सरे दक्षिणायने शरदृतौ कार्त्ति (६) कमास शुक्लपक्षे तिथौ त्रयोदश्यां भृगुवासरे रे (७) वती नक्षत्र सिद्धियोगे प्रवरातटाके श्री महाकालि (८) कातीर्थे धर्माधिकारी उपनामक जयरामात्मज अं (९) बादासस्तुत जिवाजीपंत शर्मेण कृतो घट्टः । श्रीरस्तु शुभं भवतु

—डॉ. मो. गं. दीक्षित

* ह्याचा अर्थ कळत नाहीं. १ कपाट म्हणतां येईल असा कोनाडा व त्यास दार असल्याची खूण म्हणजे खोचण ह्या लेखाखालींच आहे. २ कुशिकतो ? ‘कुशिकजो’ असें तर नव्हे ? गद्रे कौशिक गोत्रोत्पन्न आहेत. ३ शूर्पारकक्षेत्रगः । शूर्पारकक्षेत्र म्हणजे वसईजवळचें सोपारें गांव. येथील राहणारे हे विष्णु महादेव होते असें दिसतें. सोपाऱ्यानजीक आगाशी गांवीं गद्र्यांचें एक संपन्न घराणें नांदत आहे.

ले. ५ } ३ { श. १६८३ / इ. १७६१

(१) स्वस्ति श्रीनृपशालिवाहन श (२) के ग्न्यष्टांगभूसंमिते सदृशे[४] वृ (३) ष नाम्नि घट्टममलं गोदावरी (४) तीरगं ॥ सत्क्षैत्रे रचयत्परोप (५) कृतये सिद्धेशसंतुष्टये बाळा (६) जीत्यभिधां गतः प्रभुवरो मु (७) ख्यः प्रधानः कृतः][ती] शके १६८३ वृषाब्दे ॥

ले. ६ } ४ { श. १६८३ / इ. १७६१

(१) स्वस्ति श्रीनृपशालिवाहन शके (२) ग्न्यष्टांगभूसंमिते सदृक्षे वृष (३) नाम्नि भानुकुलजो बल्लाळ श (४) र्मा कृती ॥ यं प्रासूत जनार्दनोथ ज (५) ननी श्री-रुक्मिणी सं[ज्ञि]ता सोयं (६) घट्टममुं शुभं व्यरचय(त्)श्री सिद्ध (७) नाथार्पणं ॥ १६८३ वृष संवत्सरे

ले. ७ } ॥ श्री ॥ { श. १६४४ / इ. १७२२

श्री सांबो विजयतेतरां ॥ तयः[स्य] सिद्धेश्वरस्छे[स्ये]यं धर्मशाला विराजि[ज]ते॥ सूर्यवंशज कोंडाजी यदीय चरणे रतः ॥१॥ शके १६४४ शुभकृतनामाब्दे ॥*

---

३ अमृतराव रघुनाथ यांनीं तीर्थोपाध्येपण दिल्याबद्दलचा ताम्रपट

(ले.—रावबहादूर **का. ना. दीक्षित**)

कांहीं वर्षांपूर्वी 'बिहार आणि ओरिसा रिसर्च सोसायटीच्या[१] वार्षिक समारंभाचे दिवशीं त्या प्रांताचे ले. गव्हर्नर ना. सर एडवर्ड गेट यांनीं पुरी येथील एका पंड्यानें त्यांना दिलेला एक ताम्रपट प्रदर्शित केला होता. नंतर महामहोपाध्याय हर-प्रसाद शास्त्री यांजकडे तो वाचण्यास दिला होता. त्यांनीं तो मजकडे दिला. पेशव्यांचे घराण्यांतील अमृतराव रघुनाथ यांनीं एका पंड्याला आपलें तीर्थोपाध्येपण लिहून

४ सदृक्षे ऐथें छंदोभंग होतो. सदृक्षे = चांगल्या नक्षत्रीं. ५ सत्क्षेत्रे.

* पा. स. १३१३९. १ प्रस्तुत ताम्रपटावरील इंग्रजी टिपणासाठीं बिहार आणि ओरिसा रिसर्च सोसायटीचे जर्नल भाग ५ पृष्ठ २१६–१७ वरील 'मराठी कॉपर प्लेट ऑफ पुरी' हा ४ था लेख पहा.—डॉ. मो. गं. दीक्षित

दिल्याचा त्यांत उल्लेख आहे. ताम्रपट ९ इंच ×६ ३/४ इंच या परिमाणाचा असून त्यावरील अक्षरें मोडी आहेत.

ले. ८ श्री { श. १७२१ फाल्गुन शु. ३ / इ. १८०० फेब्रु. २६

श्रीमंत अमृतराव रघुनाथ

१ वो राजश्री गौरंग पांडे वास्त
२ व्य क्षेत्र पुरुषोत्तम जगन्नाथ गो
३ सेवक अमृतराव रघुनाथ नमस्कार सा
४ मया तैन व अलफ जगनाथ हरिहर गुमास्ता तु
५ म्हाकडील याणी क्षेत्र मजकूरचे तीर्थ उपाध्येप
६ णाविशी हुजूर श्रीचे मुकामी येऊन विनंती
७ केली त्याजवरून क्षेत्र मजकूरचे तीर्थ उपाध्ये
८ पण तुम्हास लेहून दिल्हे असे तरी क्षेत्र मज
९ कुरी आमचे वंशीचे येतील ते तुम्हाकडे
१० तीर्थ उपाध्येपण चालवितील यापूर्वी दु
११ सरे कोण्हाकडे वडिलाचा लेख निघाल्यास हे पत्र
१२ रद असे जाणिजे छ १ शवाल समझार्थ जाण* (श्री लेखन मर्यादा)

---

२ गांव पेठ वसाहती—

४ केळवड्याची ब्राह्मणवस्ती

(श्री. सदाशिव दामोदर भिडे)

†श्रीमंत महाराज मातुश्री आईसाहेब ऊर्फ ताराबाईसाहेब यांनीं खेडेबारे तर्फेतील मौजे केळवडे येथें ब्राह्मणवस्ती करविली. दंतकथा असें सांगते कीं, थोरले महाराज सिंहगडाहून पुरंधरास अगर तोरण्यास जातांना आज सचीवपंतांच्या हद्दींत असलेल्या बनेश्वर महादेवाच्या दर्शनास जात असत. कदाचित् तीच परंपरा पुढील छत्रपतींनींहि राखिली असावी. बनेश्वर हें स्थान केळवड्यापासून अर्ध मैलावर आहे. श्रीमंत आईसाहेब सदर इनामपत्रांत "मौजे केलवडे तर्फ खेडेबारे येथें सरकारचे सेरीपैकीं नूतन इनाम वहीत जमीन नेमून दिल्ही" असें म्हणत आहेत. यावरून असें

* पा. स. ११।४१ † पा. स. २।४३

वाटतें कीं, छत्रपतींची खाजगी जमीन या गांवीं होती. याच शेरीपैकीं सवा एकोणीस बिघे दोन पांड जमीन सात ब्राह्मणांमध्यें वंशपरंपरा वाटून दिली आहे.

या सात ब्राह्मणांपैकीं, तीन घराणीं तेथें नवीं येऊन वसलीं आहेत. यांपैकीं ठकार, भिडे व खरे यांचा वंश सध्यां तेथें नांदत आहे.

त्यावेळीं खेडशिवापूरचा कमाविसदार आबाजी रघुनाथ (उपनाम बुरशे माळशिरसकर हे शिवापुराजवळ वांडेवाडी गांवीं मुजुमदार या नांवानें ओळखले जातात) हा असून सरकार शेरीचा शेरकर रतोजी पवार होता. लेखांक २ मध्यें ब्रह्मे घराण्याचें नांव जास्त येत आहे. त्यामुळें त्याला दिलेल्या जमिनीसह एकंदर जमीन २५॥ बिघे २॥ पांड झाली. हे ब्रह्मे अग्निहोत्री होते. यांना सवासहा बिघे अर्धा पांड जमीन (सरकारी शेरीपैकीं) निराळी दिली असल्याचेंहि लेखांक २ वरून समजतें. ले. ३ वरून असें समजतें कीं, ही सरकार शेरी शक १६९९ मध्यें 'शहाबाग' या नांवानें प्रसिद्ध होती. तिच्यापैकीं बरीच जमीन शेपन्नास वर्षें पडीत असल्यामुळें सरकार ती लावणी करण्यास लोकांना देई. त्याप्रमाणें त्यापैकीं दोन बिघे कृष्णाजी विश्वनाथ कमाविसदार कसबे शिवापूर यानें रामचंद्र हरी वैशंपायन याला बागाईत करावयास शक १६९९ च्या श्रावणांत दिली आहे. हल्लीं वैशंपायनाचा वंश परागंदा झाला आहे. लेखांक ४ मध्यें ज्या ब्राह्मणास आईसाहेबांनीं जमिनी इनाम दिल्या त्यांच्या शक १७७४ माघ पर्यंतच्या वंशावळी दिल्या आहेत.

मौजे कामथडी येथील जगनाथ रंगो कुलकर्णी याचें खरे व भिडे यांना त्यांनीं कुंपणी सरकारास दिलेल्या कैफियतींतील मजकुराची पुरवणी करून देण्याबद्दलचें कबुलीपत्र आहे तें व

मोरभट बिन अनंतभट भिडे यांची आजतागायतची वंशावळ दर्शवीत आहे. ती येथें घेतली नाहीं. फक्त हें येथें सूचित करून ठेवलें आहे.

ले. ९ } श्री { शक १६७२ आषाढ वद्य १४ / इ. १७५० जुलै २१ शनिवार

Inam

A

(गोल शिक्का) Commission 10687

(१) श्रीमंत महाराज मातुश्री आईसाहेब याणी वेदमूर्ती राजश्री समस्त ब्राह्मण वस्ती मौजे केळवडे यासि आज्ञा केली येसी जे तुम्ही साहेबासंनिध पुणाचे मुकामी येऊन विनंति केली कीं, आपण कुटुंबवछल ब्राह्मण आहों आपला योगक्षेम चालिला पाहिजे याजकरितां कांहीं जमीन इनाम करून द्यावा म्हणोन अर्ज केला त्याजवरून

साहेबानी मनास आणून तुम्ही भले सत्पात्र ब्राह्मण तुमचे चालविलीयाने राज्यास श्रेयस्कर जाणून मौजे केळवडे ता खेडेबारें येथें सरकारचे सेरी पैकीं नूतन इनाम वहीत जमीन नेमून दिल्ही बिता ब्राह्मण वगैरे आसामी

वतनदार जोशी उपनाम
ठकार गोत्र काशपशाखा
आस्वलायेनी

०१॥१ हरभट बिन मल्हारभट	०२।२ खंडभट बिन रामभट
०२०२ सीवरामभट बिन लक्ष्मणभट	०३०४॥ बापूभट बिन अनंतभट

०९०४॥

आपाजी ठाकूर नि॥ सोन ठाकूर जमीन बिघे ०२०४

आगंतुक ब्राह्मण

०२॥।३॥ मोरभट भिडे बिन आनंतभट गोत्र नित्युजन शाखा तेत्री
०३।१ भास्करभट खरे बिन गणेशभट गोत्र कौसीक शाखा तेत्री
०१॥४ आपाजी गोसावी गंगापुरी रामदासी गोत्र अत्री

०७॥।३॥

येकूण तेरीज बिघे ०१९।२ सवा येकोणीस बिघे दोन पांड जमीन आवल दूम-सीम तीन प्रतीची नेमून दिल्ही आहे तरी तुम्ही पुत्रपौत्रादी वौंशपरंपरेने अनुभव करून साहेबांचे राज्यास कल्याण चिंतून सुखरूप राहाणें जाणीजे छ २७ शाबान सुहुर सन इहिद्दे खमसेन मया अलफ बहुत काय लिहिणें (लेखन शूध)

10687 रुजू सुध
बार†

ले. १०

श्री

शक १६७२ आषाढ वद्य १४
इ. १७५० जुलै २१

नकल

(२) श्रीमंत महाराज मातोश्री आईसाहेब याणी वेदमूर्ती राजश्री धोंडभट बिन दामोदरभट उपनाम अह्रे गोत्र काश्यप शाखा आश्वलायेन वस्ती मौजे केळावडे यास आज्ञा केली ऐसी जे तुम्ही साहेबांसंनिध्य पुण्याचे मुकामी येऊन विनंति केली की आपण कुटुंबवछल आग्नहोत्री ब्राह्मण आपला योगक्षेम चालिला पाहिजे याज-

† जोडावर लेखन शूध व इनाम कमिशन यांचे शिक्के आहेत.

करितां कांहीं जमीन इनाम करून द्यावा म्हणोन अर्ज केला त्याजवरून साहेबानी मनास आणून तुम्ही भले आग्नोहोत्री संत्पात्र ब्राह्मण तुमचे चालविलीयाणे राज्यास श्रेयस्कर जाणून मौजे केळवडे ता। खेडेबारे येथील सरकारचे शेरी पौ नूतन इनाम वहित जमीन बिघे ०६।-।। सवासहा अर्धा पांड अवल दूम सीम तीन जतीची नेमून दिल्ही आहे तरी तुम्ही पुत्र पौत्रादि वंशपरंपरेने आनभव करून साहेबाचे राज्यास कल्याण चितून सुखरूप रहाणें जाणिजे छ २७ साबान सुा इहिदे खमसेन मया अलफ बहुत काय लिहिणे मोर्तब असे

(मागील बाजूस)
(मोर्तबा जवल) रुजू
चार

ले. ११ श्री { श. १६९९ श्रावण वद्य ९ / इ. १७७७ आगष्ट २७ }

(३) राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री रामचंद्र हरी वैशंपायन स्वामी गोसावी यासी

सेवक कृष्णाजी विश्वनाथ कमावीसदार कसबे सिवापूर नमस्कार विनंति उपरी मौजे केळवडे ता। खेडेबारे येथें शेरी शहाबाग पौ जमीन गावाचे लगती सेपनास वर्षे पड पडलेली होती आजमासे बिघे ०२ दोन ती तुम्ही बागाईत करावयाबदल व झाड-झुड लावावयाकरिता मागीतली त्याजवरून तुम्हास जमीन दिली असे तरी जमीन चांगली करून वसाहात करणें कोणेविसी उपसर्ग लागणार नाहीं जाणीजे छ २३ रजब सुा समान सबइन मया व अलफ मोर्तब सुद बहुत काय लिहिणें हें विनंति (शिक्का)

ले. १२ श्री { श. १७४४ माघ वा। १० / इ. १८२३ फेब्रु. ७ }

(४) यादी मौजे केळवडे ता। खेडेबारे येथील सेरी पौ श्रीमंत माहाराज मातुश्री आईसाहेब याणी ब्राह्मणास इनाम जमीन करून दिल्ही त्याची वंशावळ संपादन पुरुषापासून आजपर्यंत सुा सलास अशेर मया तैन व अलफ शके १७४४ चित्र-भानुनाम संवत्सरे सन १२३२ फसली मिा माघ वा। १० सौम्यवासर

०२८॥३॥ प्रा सनदा २ छ २७ साबान सुा[१] ईहिदे खमसैन मया व अलफ ऊर्फ आषाढ वा। १४ मंदवासर प्रमोद संवसर येक बिघे ०२५॥२॥ व दुसरी छ २५

१ श. १६७२ आषाढ व. १४ = इ. १७५० जुलै २१

मोहरम सुा[२] तिसा खमसेन मया व अलफ बहुधान्य नाम संवत्सरे येक बिघे
৩३৩१ ऐकूण बिघे

९৩४॥ वतनदार जोशी उपनाम ठकार गोत्र काश्यप शाखा आस्वलायन

৩१॥१ हरभट बिन मल्हारभट संपादन पुरुष याची वंशावळ याचे पुत्र गणेशभट येकच याचे पुत्र रामभट १ आा विठलभट आा १
त्रिंबकभट १

पुत्र ३ याचे पुत्र हली आहेत

रामभट याचा वंश हली उपभोग करितात

१ विष्णुभट उमर ३५	१ वामनभट उमर ३२
१ श्रीधरभट उमर २८	१ कृष्णंभट उमर २२
	४

त्रिंबकभट याचा पुत्र बापूभट उमर वर्षे ७ उपभोग करितात आा १
विठलभट याचा वंश नाहीं हली तेच आहेत उमर ५० आा १

৩२৩२ सीवरामभट बिन लक्ष्मणभट संपादन पुरुष याचे पुत्र दादंभट याचे पुत्र मल्हारभट हली उपभोग करितात उमर वर्षे ४०

৩२।२ खंडभट बिन रामभट संपादन पुरुष याचे पुत्र मल्हारभट येकच त्याचे पुत्र पांडुरंगभट हली उपभोग करितात उमर वर्षे ३०

৩३৩४॥ बापूभट बिन अनंतभट संपादन पुरुष याचे पुत्र विठलभट येकच त्याचे पुत्र सदासीवभट हली उपभोग करितात उमर वर्षे ३६

৩९৩४॥

৩१७। अगांतुक ब्राह्मण

৩६।०॥ धोंडभट बिन दामोदरभट संपादन पुरुष

धोंडभट याचा वंश यांचे पुत्र	आनाभट धोंडभट याचे बन्धु त्याचे पुत्र
१ चिमणभट	१ बापूभट उमर ४५ .
१ महिपतभट	१ भाउभट उमर ३५
२	१ मोरभट उमर ३०
याचे संताण नाही १	३

२ श. १६८० भाद्र. व. १३ = इ. १७५८ आक्टो. २९

तीन असामी उपभोग हली करितात

८२॥३॥ मोरभट बिन अनंतभट भिडे संपादन पुरुष याचे पुत्र

सदाशिवभट याचे पुत्र १

१ रामभट उ. ६०

१ रघुनाथभट उ. ४५

१ बज्यंभट उमर ३८

३ हाली उपभोग करितात

गोपालभट याचे पुत्र १

चिंतामणभटजी याचे पुत्र जनार्दन भट. हाली उपभोग करितात उमर वर्षे ३५ आा १

८६८२ भास्करभट बिन गणेशभट खरे संपादन पुरुष याचे पुत्र निलकंठ याचे पुत्र

नारायणभट याचे पुत्र गोविंदभट खरे उ. ३५ हाली उपभोग करितान आा १

विनायेकभट उमर २८ हाली उपभोग करितात आा१

दोन आसामी उपभोग करितात

८३।१ प्रा सनद येकंदर चिघे ८२५॥ः॥ पो

८३८१ प्रा सनद १ सनद गाहालली तिची नकल दिल्ही आहे दिल्हापासून जमिनीची वहिवाट आजपावेतों करीत आहेत ८६॥२

८१॥४ आपाजी गोसावी गंगापूर संपादन पुरुष याचे शिष्य रामदासीबाबा उमर वर्षे ६५ ८११।

८२८४ आपाजी बिन सोन ठाकूर संपादन पुरुष याचे पुत्र ठाकूरदास उमर ३०

८२८॥३॥

८५ रघुनाथभट बिन जनार्दनभट गोडसे संपादन पुरुष यासी सनद भटजीचे नावें छ* २ जिल्हेज सुाा तिसा खमसेन मया व अलफ बहुधान्यनाम संवत्सरे याचे पुत्र भिकंभट उ. ५० कोंडभट उ. ४५

उभयता बंधु दोघेजण उपभोग करितात

८३३॥३॥

सदरहू लिहिल्याप्रमाणें आजपावेतों सुरळीतपणें चालत आहे सदरहुप्रमाणे कैफत वंशावल लेहून दिल्ही खरी आहे हस्ताक्षर गोविंदभट खरे

---

* श. १६८० श्रावण शु. ३ = इ. १७५८ आगस्ट ७

५ पेशवे व सातारा येथील सोमवार पेठ

(कै. वा. वि. जोशी, सातारा)

[1]सातारा शहरांत पूर्वी पेशवे राहात असलेला वाडा+ आहे. हा वाडा किल्ल्याचे पायथ्यास असून त्याचे पुढील भागाचा सोमवार पेठेंत समावेश होतो. मागील कालांत प्रत्येक गांवांत व शहरांतून प्रत्येक पेठेंत शेटे, मुश्रीफ, महाजन, आवटे व चवधरी या नांवाचे वतनदार असत व त्यांच्या उत्पन्नाच्या बाबी निरनिराळ्या असत. सातारा शहरांतील मंगळवार पेठेचे पंतप्रतिनिधि मुख्य वतनदार असत. व त्यांचा या पेठेंत सर सुभेदार जोशी यांचे वाड्याजवळ झेंडा असून पेठेचे संरक्षणाकरितां झेंड्याजवळ हत्यारबंद चौकी* असे. पंतप्रतिनिधि जसे मंगळवार पेठेचे तसे पेशवे सोमवार पेठेचे मुख्य वतनदार असावेत, असा खालीं नमूद केलेल्या 'अर्जदास्त' वरून तर्क करितां येतो. सातारा येथील एका वाण्याचे दुकानांतील रद्दी कागद चाळून पहात असतां ही अर्जदास्त मिळाली ती पुढीलप्रमाणें आहे:

ले. १३ } श्री { श. १७२९ / इ. १८०७

श्रीमंत राजश्री——पंतप्रधान साहेबांचे सेवेशी

अर्जदास्त सुभ्या वलद नायेकू महार ढाले पेठ सोमवार शाहूनगर सु॥ समान मयातैन व अलफ कारणे कागद लेहून दिल्हा ऐसाजे आपली पड सरकारचाच ही शनवारकर ढाले व गुरुवारकर ढाले यास वाटणी दिल्ही नाही मलकण्णा गौळी याचे घरी पुणेकर गौळी आला होता त्याची म्हैस मेली ती शनवार पेठेत पडली ती शनवारकर ढाले घेऊन गेले त्यास सदाशिवपंत फडणिसांचे कारकीर्दीस सरकारातून ताकीद करून हे (म्है)स आमचे आम्हास देविले त्याचे अलीकडे शनवारकर यांचे व आमचे खटले पडले नाहीं

---

१ पा. स. ११३९

+ या वाड्यास 'अदालत वाडा' (न्यायमंदिर) असें म्हणतात व सांप्रत तो सातारा येथील छत्रपति घराण्याचे मालकीचा आहे. छत्रपति प्रतापसिंह व आपासाहेब महाराज यांचे कारकीर्दीत तेथें न्यायमंदिर असे.

* सर सुभेदार जोशी यांचे वाड्याजवळ व त्यांचेच मालकीचे जागेंत हल्लीं पोलीस गेट आहे. गेटापुढें गेटाचे नांवाची जी पाटी आहे त्यावर 'झेंडागेट' अशीं अक्षरें आहेत.

हा अर्ज दुसरे बाजीराव यांचे नांवें केला असून अर्जांत 'पड' असा शब्द आला आहे. गाय, बैल, म्हैस, रेडा वगैरे जनावर मेलें म्हणजे त्यास महार लोक 'पड' किंवा 'पडें' म्हणतात. सुभ्या हा सोमवार पेठेचा ढाल्या‡ असल्यामुळे त्यानें सोमवार पेठेंतील पड्यावर हक्क बजवावयाचा, परंतु पुणेकर गौळ्याची म्हैस शनवार पेठेंत मेली त्याचें पडें त्यानें सरकारदरबारांतून मिळविलें आहे व त्यास तो 'सरकारबाब' म्हणतो. व असें म्हणण्यास म्हैस पुणेकराची होती असा तो आधार देतो. सुभ्या अर्जांत 'आपली पड सरकारबाब' असें पंतप्रधानास म्हणतो. म्हणजे शाहुनगरांत कोणाही रयतेचें जनावर मेलें तर त्यास जे नियम लागू आहेत ते नियम मरून पडलेल्या पेशव्यांचे जनावरास लागू नसून तें पडें सोमवारपेठेच्या ढाल्यानेंच घ्यावयाचें असें म्हणण्याचा सुभ्याचा रोख आहे. सोमवार पेठेच्या ढाल्यास हा जो विशेष हक्क मिळाला आहे तो सोमवार पेठेचे पेशवे मुख्य वतनदार म्हणून मिळाला असला पाहिजे. पेशव्यांचें मुख्य ठिकाण पुणें; परंतु ते सोमवारपेठेचे वतनदार म्हणून वतनदाराच्या गांवचा म्हणजे पुण्याचा कोणीही इसम शाहुनगरांत आला असतां त्याचें जनावर तेथें मेलें तर तें वतनदाराच्या पेठेच्या ढाल्यानेंच घ्यावयाचें असा 'सरकारातून' (छत्रपती) नियम ठरलेला दिसतो. सुभ्या अर्जांत 'सदाशिवपंत फडणिसांचे कारकीर्दीस सरकारांतून ताकीद करून हे (म्है)स आमचे आम्हास देविले' असें म्हणतो. ज्या रद्दी कागदांत सुभ्याचा अर्ज मिळाला त्यांतच शक १७०३ सालचा एक जमाखर्ची बंद मला मिळाला आहे त्यावरून सदाशिवपंत हे शक १७०३ साली फडणिशीवर होते. यावरून मागील हकीगत सुभ्यानें दाखल्याकरितां लिहिली आहे हें स्पष्ट होतें. सुभ्याचे अर्जावरून पेशवे सोमवार पेठेचे वतनदार असावेत येवढा तर्क करितां येतो.

---

६ सातारा येथील प्रतापगंज पेठ

(कै. वा. वि. जोशी, सातारा)

पेशवाई काल समाप्त झाल्यावर ईस्टइंडिया कंपनीचे छत्रा सालीं सातारा येथें प्रतापसिंह महाराजांचा अम्मल चालू झाला. या नव्या मन्वंतरासोबत सातारा शहराचे रचनेंतहि बदल होण्यास सुरुवात होऊन महाराजांनीं शहराच्या उत्तर भागांत असलेलें स्मशान उठवून तेथें इ. स. १८२४ सालीं नवा राजवाडा (आतां दोहोपैकीं जुना)

---

‡ त्रै. वर्ष २२ ऐ. सं. सा. खं. ४ ले. १२ पृ. ३३-३४ पेठेचें ढालेपणाचें वतन पहा. —शं. ना. जोशी

बांधिला. या वाड्या बरोबर वाड्यापुढें 'भवानी' या नांवाची पूर्वपश्चिम लांबीची पेठ वसविली. ही पेठ वसविल्यावर याच पेठेस लागून दक्षिणोत्तर लांबीची महाराजांच्या-नांवाची 'प्रतापगंज' पेठ वसविण्यांत आली. या पेठेच्या वसाहत कालाची माहिती देणारें एक पत्र मला आमच्या सातारा येथील थोरले वाड्यांतील रुमालांत मिळालें.—

ले. १४ } श्री { श. १७५६ श्रावण वद्य ३०
इ. १८३४ सप्टें. २

राजश्री महादाजी रामचंद्र जोशी आवटी गोसावी यास

स्नो हिराचेंद चिन दलिचेद मारवाडी शेटे व कृष्णराव मोहिते माहाजन पेठ प्रतापगंज शेहर सातारा सुा समस सलाशीन मयातैन व आलफ शहर मजकूर येथे प्रतापगंज पेठ नवी वसवावयाची सरकारची आज्ञा जाहली त्या नजीक पूल बांधावा लागतो तो पेठ वसविणारानी बांधावयाचा ठरला त्याचे खर्चास आजमासे पंधराशे रुा लागतात हे रुा ज्यास पेठेंतील वतनें नवीन करून द्यावयाची त्याजपासून वरगत करून घ्यावे आसे ठराऊन तुम्हास आवटीपणा आढासुधा भुसार देर्साल किराणा आसे वतन द्यावयाचे करार करून तुम्हापासून पुलाचे खा बदल रुा १०० शेंभर घ्यावयाचें ठरविल्या प्रो तुम्ही दिल्हे तें रोख पावले आसेत पेठेस सरकारांतून कौल होईल त्यातून कांहीं साले माफीची ठरऊन बाकी सालांत फाळापटी वगैरे चालू करून त्याचें उत्पन्न कौल भरे तोपर्यंत जमा येईल त्याज पो वरगतीनें जितके रुपये सदरहू रुपयावर बसतील ते, तेंव्हा पावतील छ २८ रविलाखर मुा ताा २ सप्टेंबर सन १८३४ इसवी

(सही मारवाडी) हिराचंद चिन दलीचंद मारवाडी

हस्ताक्षर पांडुरंग मोरेश्वर कारकून निा गणेश नरहर पराडकर मुश्रीक पेठ माा

वरील पत्रांत ज्या पुलाचा उल्लेख आहे तो रा. गणेश गोपाळ कुबेर वकील यांचे घराजवळील पूल होय. या पत्रलेखनकालीं महादाजी रामचंद्र जोशी आवटी यांचें वय केवळ सोळा वर्षांचें असून त्यांचे वडील रामचंद्र गंगाधर ऊर्फ दाजीबा दादा जोशी सरसुभेदार यानीं महाराजांचे कृपेनें हें आवटीपणाचें वतन त्यांचें नावें मिळविलें होतें.*

---

* पा. स. ६१३९

३ व्यक्ति व घराणीं--

७ उमाजी नाइकाचीं कांहीं पत्रें

(कै. पां. न. पटवर्धन)

ले. १५

†मालुमत पादशाहा व सलतनत—येसाजी नाईक कोळी चिन्हे कुलमुखत्यार अमदार धनी सरकार नायकवाडी महिपतजी नाईक रामोसी खोमणे नाईक वडील बहिरनाक परिवारी नायकवाडी किले पुरंधर हासल की सिकंदर पादशाहा सुा समान इसने+ मचा व अलफ घेरा एकूण एकवीस चाहूर साठ बिघे एकूण × × चौसष्ट बिघे व वजीरगडी बिघा एकसोदस एकूण पडझड बारा बिघे रुसूमदार काल घरी दराडी × × × पाऊणसे एकूण पडझड सोळा गावडदरा बंदररुसुम आडच चाहूर तीस बिघे एकूण पडझड पंधरा बिघे एकूण जमा चाहूर एकवीस एकूण तीस मालुमात वगैरे किले का घेरा बकशीस पेठ व माची एकसोतीस एक व पूर दसएक एकूण एकसोचाळीस एक पडझड एकूण वीस एक एकूण एकंदर एकसोसाठ एक बकशीस × × भर लगाई तुज गाईची शफत——————

———

ले. १६

श्री

यादी संपादून करणार मूल पुरुष वर्धई खोमणी व धुलई भांडवलकर

वर्धई खोमणे यास पुत्र	भांडवलकर यास पुत्र
१ खंडोजी नाईक यास पुत्र	१ सुभानजी यास पुत्र
१ तुकजी नाा यास पुत्र	१ अंबाजी नाईक
१ दादजी नाा यास पुत्र हाली उमाजी नाईक	३• राघोजी नाईक राघोजीचा पुत्र भुजाजी

भुजाजी—जुंनाजी—सखाराम—राघु (साकुर्डी येथें राहतो)

———

ले. १७

श्री

{ श. १७५१ चैत्र शु. १३
{ इ. १८२९ एप्रील १७

राजश्री बहिरजी बिन मालजी धावडे हुजरे मौजे कोढवे कोपरे ताा कर्यात मावळ सुभा पुणे व माहातारजी बिन तुकोजी पाा बाट मौजे कुमोसी ताा खेडेबारे यासी

† पा. स. ८१४१. + हा सन लिहिण्यांत कांहीं घोटाळा दिसतो; समान व इसने हे दोन्ही आंकडे (८,२) एकं चेच आले आहेत तें चूक आहे. सर्व पत्रच घोटाळ्याचें आहे.

स्नेहांकित सिवजी बिन येसाजी नाईक चिव्हे मोकदम किले पुरंधर व अंदोजी नाईक व आमृतजी नाईक व उमाजी नाईक व रूणाजी बिन दादजी नाईक खोमणे व जनकोजी नाईक व भुजाजी नाईक बिन राघोजी नाईक भांडवलकर व समस्त दाहीजण किले मजकूर रामराम विनंती ऐसी जे तुमचे आमचे इमान आजपासून ठरले की आपले वंशपरंपरेने व आमचे वंशपरंपरेने इमाने परस्परे चालावे याप्रमाणे आपले तर्फेचे राखण रान व गाव व घर मार्गानी दंगा धोपा दिवसा व रात्रीस हरएक नुकसानगिरी होऊ देणार नाहीं इत्यादिक आमचे वौशाचा जो असेल तो राखण करील तत्रापि हर कोठे हस्कीया पासोन जातीत आमचे जमाती खेरीज कोठे अंतर पडल्यास शोध पत्ता लावणे आणि आपले नुकसान न होऊ देणे हे आम्हाकडे याजविसी तुमची व आमची क्रिया दूधभाताची व श्री म्हाळसाकांत याचा बेलभंडार व श्रीमंत माहाराज राजश्री छत्रपती स्वामीचे पायाची शफत करून करार इमानाचा लिहून दिल्हा असे त्यास तुम्ही हि आमचे संरक्षणा विसी हर एक वखत आपलेकडून घडेल त्यात अंतर करू नये आम्हाकडून आमचे वंशात अंतर पडणार नाही हे इमानपत्र लिहून दिल्हे सई सुा बिसा आशेरीन मया तैन व आलफ शके १७५१ चैत्र शुध १३

हस्ताक्षर बापूजी आनंदराव चिटणीस — निशाणी तिरकमठा

साक्ष

१ चिमाजी बिन विठोजी नाईक कोडे देशमुख ताा खेडेबारे
१ त्र्यंबक केशव कारकून वंदनकर

ले. १८ — श्री — { श. १७५० फाल्गु. शु.२ / इ. १८२९ मार्च ७ }

गोतगंगा देव कासी किले पुरंदर व समस्त ११ दाहीजण गोसावी यांसी
स्नाो गोतपत्र गोताई केली सबब

१ राा उमाजी नाा किले पुरंधर
१ राा विठोजी नाा किले पुरंधर
१ रामजी नाईक रोडे तलेगावकर
१ संताजी नाा खिरसागर वडगावकर
१ लक्ष्मण नाा गावडे अलंदीकर
१ अंद्रोजी नाा धुलाटे नवलाख उंबरे
१ संभू जाधव सिवणेकर पौनमावळ
१ नायकू चव्हाण सडवलीकर पौनमावळ
१ बहिरु चव्हाण पुसाणेकर पौनमावळ
१ बाळाजी—
१ कुसाजी काथलकर चव्हाण

११

समस्त देहे तुकोजी बिा अर्जुनजी चुकारे रामोसी मो टाकवे बुा तो नाणेमावळ तू समस्त गोतगंगेत अर्ज केलास तेव्हा तुझा वाका सर्व मनास आणून तुजला सर्व गोतानी घेऊन जातीत पावन केला हे तुजला गोतपत्र करून दिले मिा फाल्गुन शुा २ शके १७५० सर्वधारी नाम संवत्सर

साक्ष   निा तिरकमठा

१ रामराव ना कोळी यादव किले पुरंधर

२ बापूजी नाईक चिव्हे किले पुरंधर

१ माहादजी बिा रायाजी पा आसवले मो टाकवे

१ राघनाक वा धोंडनाक मौजे टाकवे

बिा लक्ष्मण वासुदेव वैद्य निा रा उमाजी ना किले पुरंधर

ले. १९ श्री { श. १७५० माघ शु. १२ / इ. १८२९ फेब्रु. १५ }

ताा मोकदम व (अ)डाणी गावगना तर्फानिहाय पा मावळ सुभा पुणे तिसा अशरीन मया तैन व अलफ उमाजी नाईक व भुजाजी नाईक किले पुरंदर याचे लोक चोरट्याचे बंदोबस्ताकरिता स्वारी गावगना फिरत आहे त्यास सरंजाम लागेल तो वाजवी निरखाप्रो पैदा करून देऊन वाजवी पैसा घेत जाणे त्याचे जिनसाविसी बोभाट पडू नये व तारीख १५ माहे फेब्रुवारी सन १८२९ इसवी

ले. २० श्री { श. १७५० आषाढ व. ५ / इ. १८२८ जुलै ३१ }

नकल

यादी उमाजी नाईक खोमणे व समस्त भाऊ नाईक भांडवलकर व समस्त भाऊ रामोशी किले पुरंदर आम्हास सरकारातून आज्ञा जाली की तुम्हाकडे जमिनी इनाम वगैरे परगणे पुरंधर महालात काय आहेत त्याजपैकीं चालू किती वगैरे ते लेहून देणें म्हणोन आज्ञा त्यास

१ मौजे साकुरडे ताा करेपठार येथे मोकासा आहे तो आमचा आम्हाकडे आजपावेतो चालत आहे. सरकारातून अटकाव नाही आम्ही परागंदा होतो सबब साह्याजीक गावाकडे आमचा ऐवज राहिला आहे.

१ इनाम जमिनी आजपावेतो आम्हाकडे चालत आहेत सरकारातून अटकाव नाही त्या जमिनीची × ×

१ मौजे साकुर्डे तर्फ करेपठार येथे चाहूर एक
१ मौजे भिवडी तर्फ मजकूर येथे जमीन चाहूर दीड पा। एक चाहूर चालू आहे तो
।। मौजे जोगवडी तर्फ मजकूर येथे चाहूर ।।
।। मौजे जवळार्जुन तर्फ मजकूर चाहूर ।।
।। मौजे आंबळे तर्फ मजकूर चाहूर ।।
।। मौजे वनपुरी तर्फ मजकूर येथे चाहूर ।।

४

सदरहू च्यार चाहूर आम्हांकडे आजपावेतो चालत आहेत

१ चालत नाहींत ते—

।। मौजे भिवडी तर्फ करेपठार येथे दीड चाहूर जमीन इनाम आहे त्यापैकी एक चाहूर जमीन चालत आहे ती सदरी लि।। आहे बाकी आर्धा चाहूर जमीन हली आम्हाकडे चालत नाही याची सबब अंदोजी बिन दादजी नाईक रामोशी हा मौजे मजकुरीहून परागंदा जाह्ला सबब सन १२३४ ता। १२३७ फसली एकूण च्यार साला सरकारात जप्ती केली आहे त्यात दोन साला सदरहू जमिनीची लावणी होती त्याचे उत्पन्न सरकारांत आले आहे व बाकी दोन साला सदरहू जमीन पड पडली आहे

१ कुरणे आमची आम्हाकडे पेशजीपासून चालत आली अलीकडे सन १२३३ फसली आम्ही व अंदोजी नाईक रामोसी परागंदा जालो सबब आम्हाकडे वहिवाट चालली नाही ती कुरणे

१ मौजे साकुर्डे ता। करेपठार येथे कुरण एक आहे ते

७ किले पुरंधरचे घेन्यापैकी ६ सायघाटापासून हद्द कासारखिंडी पावेतो या हद्दीत कुरणे आहेत ती

१ जाळ्याचे कुरण	१ जांबुलवाडी गायठाण सु।। कुरण
१ कपिलधारेचे कुरण	१ राळेरास दिवाण मोहला सु।। कुरण
१ रडतोंडीचे कुरण	१ कासारखिंडी कुरण

६

सदरहू सहा कुरणे लहाण दाडा आहेत यात आमच्या वसाहतीच्या वाड्या होत्या परंतु आम्ही परागंदा होतो सबब ही वसती नाही

१ ऐन घेन्यापैकी गाभडदरा कुरण एक

७

८

येणेप्रमाणे आम्हाकडे चालत आहेत याचे दाखले पुरंदर मा(हा)लचे कागदोपत्री आहेत व पेशजी आम्हाजवळ इनाम वगैरे बाबत सरकारातून करून दिले ते ताम्रपत्रे होती ते साहेबानी घेतले आहेत ते साहेबाजवळ आहेत व आम्ही परागंदा होतो तेव्हा जव्हारसिंग जमादार याजकडे तपासनिसीचे काम होते तेव्हा जमादार यानी मौजे राककर यात सासवड येथून आमचे सनदापत्रे व कागद जमादार याणे घेतले ते हुजूर फौजदारीकडे नेऊन दिले आहेत त्यास सदरहू कागद व सनदा व ताम्रपत्रे सरकारात आहेत ते आमचे आम्हास सरकारातून दिले पाहिजेत व त्याप्रमाणे इनामे व मोकासे वगैरे आम्हाकडे चालविले पाहिजे या सेरीज आमचे सनदापत्रे वगैरे कागद गैरविल्हेस पडले आहेत ते मागे पुढें निघाल्यास त्याप्रमाणे बंदोबस्त केला पाहिजे आणि जमादार याचा जकात आम्हाकडे नाहीत हा सिरस्ता मामूल आहे त्याप्रमाणे चालले पाहिजे आणि सात कलमाची अर्जी दिली त्याप्रमाणे बंदोबस्त साहेबी मेहेरबान होऊन जाहला पाहिजे मिा आषाढ वद्य ५ शके १७५० सर्वधारी नाम संवत्सरे

सदरहू लिहून दिले सही उमाजी नाईक व भुजाजी नाईक किले पुरंधर खुद्द

ले. २१ } . {

१ महिपतजी–कृष्णाजी–१ रामजी, २ रखमाजी
२ !

२ रामजी–तुकाजी–वर्धोजी– राणोजी– बहिरजी–१ मल्हारजी–२ वर्धाजी (पुढें घेतला नाहीं)

–१ खंडोजी २ तुकाजी (घेतला नाहीं).

खंडोजी–तुकाजी–१ दादजी, २ रखमाजी (घेतला नाही)

दादाजी–१ सयाजी २ मालजी ३ बहिरजी ४ अंदोजी ५ अमृता ६ उमाजी ७ कृष्णाजी

पो सयाजी, मालजी व बहिरजी, हे तिघे सख्ये भाऊ व बाकी अंदोजी, २ अमृता, ३ उमाजी व ४ कृष्णाजी असे चार भाऊ

सयाजीचा वंश माहूर (किल्ल्याचे दक्षिणेस) मालजी, व बहिरजी नकल आहेत

अंदोजीची आता नकल, अमृताची नकल. उमाजी–मंकाळा व तुका, मंकाळा–सखाराम–आण्णा व तात्या; तुका–राजाराम–नाना.

कृष्णाजी–रंभाजी व रावजी; रंभाजी–हरी–(पांच मुलें); रावजी–भाऊ.

ले. २२

श्रीपुरंधर

नकल

संभाजीराजे

यादी हाकीकत वतन किले पुरंधर जबानी वरधई बेरड सोमणा पानाचे भांडण याने आपली

राजश्री नीळकंठराऊ किलेदार याचे वेळेस धुलई बेरड भांडवलकर यास जावनाक व गवरनाक त्याचे मौजे सोमुर्डी याने धुलई बेरड यास किला आणून रा रायास रायानी चाकरीस लईने ठेविला आपले बाप बहिरेहे सोमणा यासी कथला पानाचा मांडिला आहे बहिरई बेरड सोमणा दिल्ही धुलई मारीत नाही

किला किलेदार प्रधानजी मोगलाचे वेळेस कोळी व बेरड सलख आपलमटी(?) होते ते समई पेठ नारायणपूर येथे कलवंतीण राहात होती तिचे घरी चोरी जाली बेरीज रु च्यास्मेच्या बदल किलेदार कोळ्याचे व बेरडाचे गळी पडला मग दिवाने मिले ते ममई नाईक

१ रामजी ना।
१ सावजी ना।
१ सांबजी नाईक मगार
१ लखमोजी नाईक मिसाळ
१ दादजी नाईक कालकुड
१ सोमणा
१ मलवरी भांडवलकर

श्रीचे देवळी दिव्य जाले साजण खरे जाले दिवाणातून सिरपाव दिला

आपले सेजारी राहात होता पळोन गेला खोटा जाला पानाचा कथला करितो कलम १

बहिरई सोमणा याचा लेक सोमणा याने मौजे कुंभारवळण येथील कोतवाल जिवे मारिला त्याची चाहाडी धुलई भांडवलकर याने केली रायाजवळ

× × ×

जखमी सेळियाचे वाडियात आहेत असी चाहाडी धुलई भांडवलकर याने सांगितली मग रा रायानी किलातून लोक पाठवून सुपाची वाडी घोरवडीहून बहिरजी सोमणा बेरड आणला आबदखानी ठेविला गुरे कुल आणिली सारी गुरे सरकारात ठेविली मग पोट भरावयास चार बैल बहिरई बेरड यास दिल्हे रायानी त्यास सोडून दिल्हे धुलई बेरड यास रायानी विचारले की बहिरई बेरड हा काय होय त्याने सांगितले की आपला मेहुणा होय रा राव बोलिले की त्याची चाहाडी कायेबदल केली मग रायानी आठ म्हसी दुभत्या गुन्हेगारीबदल नेल्या पानाचा कथला कलम १

किले रायगडी माहाराज राजश्री साहेबी बेरड नाईकास बोलाविले नाईक यांचे जण

१ संडई पानवडीकर
१ संडई बिन धुलई
१
१ वरधई सोमणा
१ येसई सुपेकर

पांचजण नाईक तह केला की
तुझी पाने खरी दिवाणाची आपली घेणे
या गोष्टीस गोही ऐसई खुपेकर बेरड
आहे कलम १*

---

८ खुश्रु शेट मोदी यांचें चित्र व माहिती

(कै. पां. न. पटवर्धन)

पेशवाईच्या अखेरीस कर्नाटकच्या सुभेदारीवर असणारा खुश्रुजी जमशेटजी मोदी याची कांहीं हकीकत 'मंडळा'च्या शके १८३७ च्या वार्षिक इतिवृत्तांत पृ. १४६ वर नमूद आहे. या शेटजींचें एक चित्र शा दिनशा एदलजी मोदी, प्रास्पेक्ट लॉज, ऑल्टमाऊंट रोड, मलबार हिल, मुंबई यांचे संग्रहीं असलेलें मला माझे स्नेही रा. रा. पांडुरंग गणेश सहस्रबुद्धे, दादर-मुंबई यांच्या कृपेनें मिळालें, मोदी शेट यांस तें पुण्यास मेनस्ट्रीटमध्यें एका पारसी ज्ञातींतील प्रोव्हिजनल सप्लायर दुकानदाराकडे इ. स. १९१४ सालीं मिळालें, अशी मोदी शेट माहिती सांगतात. खुश्रुजी शेट मोदी यांची मिठीबाई नांवाची ८७ वर्षांची पुतणी अद्याप[1] मुंबईस हयात आहे. तिच्या व खुश्रुजी शेटच्या चित्रांत बरेंच साम्य आहे. तिच्या जन्मापूर्वीं १५।२० वर्षे अगोदर खुश्रु शेट वारल्यामुळें व तिचे वडील ती सहा महिन्यांची असतांना निवर्तल्यामुळें, तिला फारशी माहिती सांगतां येत नाहीं, यांत नवल नाहीं. शेट दिनशा एदलजी मोदी, मुंबई यांजकडे, अगर खुश्रुजी शेट मोदी, मु. रालेज, ता. बोरसद, जि० खेडा यांजकडे प्रयत्न केल्यास खुश्रुजींच्या वेळचे कागदपत्र मिळण्याचा संभव आहे.

ले. २३ } { श. १७४१ मार्ग. शु. ५
{ इ. १८१९ नवं. २२

(पुरंधरे दप्तर) अस्सल-मोडी

रावसाहेब मेहरबां दोस्तां त्र्यंबकराव नाना पुरंदरे दांमोहबतहू

छ. अजी सौच राबटसन साहेब कलकटर सुभा पुणें सलांम बाजद सलाम आंकी येथील खैरयत जाणोन आपली खैर आफियत हामेशा कलमे करीत जावे दिगर कुंपणी सरकारातून हाली येथे अजम उलिये चापलेन साहेब बहादूर कमिसनर

---

* पा. स. ८।४१

१ इ. स. १९१९

मुखत्यारीचे कामावर आहेत त्याणी जाहीरनामा लिहिला आहे त्यांतील मजकूर कोणी शकस खुद बाजीरावसाहेब यांशी किंवा त्यांच्या आनुमत्तावरून दिगर कोणाशी तरी आपण खुद आथवा दुसरेयाचे मारफतीने जवाब सवाल किंवा कागदपत्र अगर कोणत्याही रीतीने काही इला × ठेविल्यास त्यास सरकारातून सिक्षा चांगली होईल आणि जाहागीरदार व सरंजामी व इनामदार व वतनदार वगैरे लोकास ज्यांस सरकारातून काही चालत आहे त्या लोकाकडून असे काही घडल्यास त्याच वेळेस त्यास जें काही चालत आहे त्याची जप्ती करून त्यासिवाय आणखी त्यास जी सिक्षा करणे सरकारास मुनासब आहे त्याप्रमाणे केली जाईल या करितां हुकुमनामा लोकानी नीट ध्यानास आणोन वर्तणूक करावी म्हणोन तारीख १२ नवंबरचा हुकूम जाहीरनाम्यात लिहिला आहे त्याजवरून हे पत्र आपल्यास लिहिले आहे तर सरकारचे जाहीरनाम्याप्रमाणे बाजीरावसाहेब याजकडे कागदपत्र किंवा हरएकविशीचा इतला न ठेविता कुंपणी सरकारचे हुकुमाप्रमाणे वर्तणूक करावी आगर बाजीरावसाहेब याजकडे इतला ठेवणे तर सरकार हुकुमानें या मुलकातून निघोन जावें आगर आपले मनात बाजीराव साहेब याजकडे हर.एक-विशीचा शिलशिला ठेवीत नाही असे आहे तर खूब समजावे की आपला व त्यांचा कांहीं एक हरतरेचा शिलशिला आगर आणखी काही तरचा फितूर आहे असे सरकारात समजल्यास तेच समई आपली जाहागीर व तैनात व इनामत व वतनें वगैरे याची जफ्ती करून पारपत्य केले जाईल हे समजोन या दो गोष्टीतून कोणते येक पसंत करून मेहरबानी करून या पत्राचे उत्तर जलद पाठवावे म्हणजे आम्हीं आपला इरादा काय आहे तो सरकारात जाहीर करू रा तारीख २२ माहे नवंबर सन १८१९ इसवी ज्यादा काय लिा प्यार मोहबत असो दिल्हीं पाहिजे हे किताबत

हुकम कुंपाणि इंग्रेज बाहादूर कलकटर पुणे (सही इंग्रजी) राबटसन

(अष्टकोणी लांबट शिक्का)

पो। छ ११ रोविल पौष मास (शु. १३) सन अशरीन मया तैन व अलफ शके १७४१

---

४ वतनें, वतनदार, करिने इ.—

९ शिर्के सरदेशमूख यांस अभयपत्र

(कै. द. वि. आपटे)

लें. २४ श्री { श. १६४० कार्तिक व. १ ; इ. १७१७ नोव्हेंबर ८ }

स्वस्ति श्री राज्याभिषेक शके ४४ हेमलंबी नाम संवत्छरे कार्तीक बहुल

~ श्री ०	० श्री ~
राजा शाहु न रपति हर्षनिधा न बाळाजी वि श्वनाथ प्र	श्री आई आदि पुरु ष श्री राजा शाहु छत्रप ति स्वामि कृपानिधि त स्य श्रीनिवास परशु राम प्रतिनिधि
(तिकोनी शिक्का)	(अष्टकोनी शिक्का)

प्रतिपदा भृगुवासरे क्षत्रिय कुलावतंस श्री राजा शाहु छत्रपति स्वामी याणिं राजश्री शामजी बलाल नामजाद व कारकून वर्तमान व भावी सुभा प्रांत महिपतगड यासिं आज्ञा केली ऐसी जे राजश्री पिलाजीराव बिन गणोजीराव व देवजीराव बिन पिलाजीरात सिर्के सरदेशमुख मामले राइरी यामधें देवजीराव सिर्के याणी किले साताराचे मुकामी स्वामी संनिध येऊन विनंति केली की रायेर मामला मावले ६ साह व कोकण माहल ६ साह येकूण बारा माहल याची सरदेशमुखी सिर्कीयाची पुरातन आपले वडिलीं वतनावरी मुतालिक दलपतराव पातेणे प्रभु ठेविले तेच बलाऊन सरदेशमुख म्हणो लागले भोगवटा त्याचा होत चालिला त्यास कितेक मुद्दती होउनु गेली यावर चंजीस गणोजीराव सिर्के याणी कैलासवासी राजश्री स्वामी यापासीं वतनाचा प्रसंग केला त्या समयामधें अपाजी दलपतरावहि चंजीस आला त्यास करीना पुसोन इनसाफ करिता सिर्के सरदेशमुख खरे ऐसें जाणोन कैलासवासी स्वामींनें मामले राहेन म्हणउनु अर्ज केला बराये मालुमाती खातिरेस आणुन तुम्हास कौल मराहमत केला असे कोणे बाबे शक अंदेश न करितां सुखे येउनु पा वारुणेमधे ज्या जागा येउनु राहाण्यास तुमचा मुद्दा असेली त्या जागा येउनु राहाणे दरबाब तुम्ही खातीरजमा आंसो देणे येकनिस्टेने आम्हासी असिलिया तुमचे बरे आहे कोणहि बाबे वहम न धरणे दरबाब साभाळु दरीबाब कौल असे मोर्तब

तेरीख २५ मोहरम — सुद (अष्टकोनी) — सुरु सुद*

---

१० पिसाळ घराण्यासंबंधीं कांहीं माहिती

(कै. द. वि. आपटे)

†पिसाळ घराण्यासंबंधीं आज रा. पटवर्धन यांचे संग्रहांतून आणलेलीं चार व रा. राजवाडे यांनीं तिसऱ्या खंडांत छापलेलीं नऊ (लेखांक ५६–६४) मिळून तेरा पत्रें प्रत्यक्ष माहिती देणारीं आहेत. त्यांपैकीं चार पत्रें (लेखांक ५७, ६०, ६१

---

* पा. स. ५।४१ † पा. स. ३।३९

व ६३) सोडलीं असतां बाकीचीं ९ पत्रें संभाजीच्या कारकीर्दीपासून शाहूच्या कारकीर्दीतील प्रारंभींच्या दोन तीन वर्षांत लिहिलेलीं आहेत. हा काल अत्यंत धामधुमीचा असून त्यासंबंधीची माहिती फारशी उपलब्ध नाहीं. तेव्हां या पत्रांत दिलेले कित्येक मुक्काम ऐतिहासिक दृष्ट्या महत्त्वाचे आहेत. शिवाय पिसाळ घराण्यांतील पुरुष अतिशय उलाढाली असल्यामुळें त्यांचा संबंध औरंगजेबाशीं व राजारामापासून शाहूपर्यंतच्या मराठे राजाशीं आला असल्यामुळें तत्कालीन लहान थोर पुरुषांची विचारसरणी, वतनाविषयींची आसक्ति, धर्मश्रद्धा, स्वामिभक्ति वगैरे अनेक बाबींचा विचार करण्यास या कालांतील पत्रें उपयोगी पडण्यासारखीं आहेत.

वांईचा देशमूख केशवजी पिसाळ मरण पावल्यावर त्याची बायको पिलाउ इनें आपल्या दिराचा मुलगा दत्ताजी यास दत्तक घेतलें. या दत्ताजीच्या कारकीर्दींत औरंगजेबाची स्वारी दक्षिणेंत आली व त्याच्या फौजदारानें वांई बळकाविली. एका फौजदारानें वांईस देशमूख नाहींत असें सांगून आपल्या नांवें देशमुखी बादशहाकडून करवून घेतली. तेव्हां दत्ताजीनें बादशहास भेटून खरा प्रकार सांगून आपली देशमुखी परत मिळविण्याचा योग आणला. इतक्यांत जुलफिकारखानानें रायगडास वेढा दिला. या वेळीं सूर्याजी पिसाळानें कांहीं मावळे नेऊन मोगलांना रायगड काबीज करण्याच्या कामीं मदत केली. त्यामुळें औरंगजेबापर्यंत सूर्याजीचें नांव पोंचलें. हा सूर्याजी ओझरड्याचा मोकदम असून पैशाच्या अफरातफरीबद्दल मराठी सरकारी अमलदारांच्या पेचांत सांपडला होता. त्याचा दत्ताजीच्या वतनाशीं कांहीं संबंध नव्हता. परंतु या वतनांत आपणांस निमी वाटणी मिळावी अशी त्याची इच्छा होती. यामुळें सूर्याजीनें एकवेळ मराठ्यांची बाजू तर एक वेळ मोंगलांची बाजू धरून लबाडी, साहस व शेवटीं धर्मांतर देखील करून आपला हेतु साधण्याचा प्रयत्न केला. पण अखेर त्याचा उपयोग झाला नाहीं.

हीं पत्रें वाचीत असतांना पुढील गोष्टी विशेष लक्षांत ठेवण्याजोग्या आहेत असें मला वाटतें.

१ वृत्तीच्या बाबतींत औरंगजेबानें देखील पूर्वपरंपरेचा हक्क मान्य केला आहे. मुसलमानी फौजदारांना दूर करून पिसाळांना देशमुखी दिली.

२ सूर्याजीनें धर्मांतर केलें तरी मुसलमान म्हणून त्याला औरंगजेबानें जवळ केला नाहीं किंवा त्यास देशमुखी दिली नाहीं.

३ सूर्याजीनें धर्मांतर केल्याबद्दल कोणाही मराठ्यानें त्यास दोष दिला नाहीं. वृत्तीच्या हक्कास धर्मांतरानें बाध येत नाहीं अशी सर्वांची समजूत होती.

४ रायगड घेऊन संभाजीचीं बायकामुलें ताब्यांत घेण्यास मोगलास सूर्याजीनें मदत केली हें निर्विवाद असून या स्वामीद्रोहाबद्दल सूर्याजीस कोणी दोष दिला नाहीं.

५ या सूर्याजीवर राजारामाची विशेष मर्जी होती व त्याच्याशीं शरीरसंबंध देखील करण्याचा विचार होता हें आश्चर्यकारक आहे. हें कारस्थान नसेल तर संभाजी-बद्दल व त्याच्या बायकांपोरांबद्दल राजारामास फारसें प्रेम नसेल असें म्हणावें लागतें.

६ खुद्द शाहूनें देखील सूर्याजीस केव्हांहि दोष दिला नाहीं. यावरून सूर्याजीनें रायगडास जुलफिकारखानास दिलेली मदत येसूबाईला फारशी असंमत नव्हती असें म्हणावयाचें किंवा काय ?

७ राजाराम व धाकटा शिवाजी यांच्या कारकीर्दीत शफतपूर्वक वृत्तिपत्रें बरींच आहेत.

ले. २५ } श्री { श. १६०३ चैत्र वद्य १३
{ इ. १६८१ एप्रील ६

राजमुद्रा नकल

स्वस्ति श्री राज्याभिषक शके ७ दुर्मतिनाम संवछरे चैत्र वा त्रयोदसी [1]भोमवासर क्षत्रियकुलावतंस सिंहासनाधीश्वर श्री राजा शंभु छत्रपति स्वामी याणी दताजी केशवजी नाा (मुाा वा) ई यासि दिल्हे अभयपत्र ऐसी जे पिलाई

सिका प्रधान

कोम केशवजी नाईक याणी सिवाजी खुरो कारभारी व रामचंद्र दताजी मुतालीक हुजूर पाठविले त्याणी विनंति केली की केशवजी दताजीस देवआज्ञा जालिया उपरी पिलाईचा दीर गंगाजी हा त्याचा लेक दताजी नाा अवघ्या बंदभावी मिळोन पिलाईच्या वोट्यात घातला पुत्र केला आहे तर साहेबी मेहेरबानगी करून देसगतीची मुकरार सनद दिल्ही पाहिजे पहिले पासून कैलासवासी स्वामीनी हे मिरास रक्षिली आणि चालबिले असे तैसे च स्वामीनी चालविले पाहिजे म्हणोन विनंती केली व बदल मोकरीर दसगत [2]मसाग होन पाा ५००० पाच हजार शेरणी कबूल केली व पेशजी केशवजी दताजी नाईक याला खंड बांधिला असे त्यापौ आला असेल तो वजा घेऊन बाकी राहिली असेल ती वसूल करावी म्हणोन कबूल केले म्हणोन त्यावरून तुम्हास पिलाईचे पुत्रपण देऊन देसगत पौ मजकूर करार केला असे खातरजमा करून देसगत पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेने चालवणे हाकाची मोईन कैलासवासी स्वामीनीं करून दिल्ही असे त्याप्रौ चालत असे तैसेच पेस्तर हवीला केले असे कमावीस करीत खाणे आणि स्वामीचे पायासी एकनिष्ट तत्पर असणे म्हणजे कुसूर व खलेल कांही होणार नाहीं शेरणी एकसाला होन ५००० पाच हजार मोकरार केले त्यापौ होन २००० दोन हजार पावले बाकी राहिले होन ३००० व पेशजी केशवजी दताजी यास खंड बांधिला आसे होन पाच हजार त्यापौ वसूल जाला असेल तो मजुरा देऊन बाकी राहिली असेल ती बाकी-

---

१ खरे जंत्रींत बुधवार आहे. २ माा = मजकूर ? ३ करून ?

च्या पैकीयाची व सदरहु तीन हजार होनाचा वसुलाच्या सिस्ती बांधून देऊन त्याप्रो वसूल करून देणे सुखी असणे अभय असे लेखनालंकार मोर्तब

ले. २६ श्री { श. १६१७ ज्येष्ठ शु. ६ / इ. १६९५ मे ९

राजाराम साहेब याचा रोखा

श्री नकल

स्वस्ति श्री राज्याभिषक शके २१ युवनाम संवछरे जेष्ठ शुध शष्टी गुरुवासरे क्षत्रियकुलावतंस श्रीराजाराम छत्रपती याणी पिलाई व दताजी केशवजी नाईक देशमूख प्रां वाई यासि आज्ञा केली ऐसी जे सूर्याराउ

(सिका प्रधान) (सिका [illegible]निनिधी)

पिसाळ देशमूख प्रां मजकूर हे मोगलाईतून स्वामी संनिध येऊन आपल्या वतनाचे वर्तमान विदित केले तें मनास आणून याची निमें तकसीम देशमुखी वतन याचें यास चालवावे निमें तकसीम वतन तुमचे तुम्हास चालवावे वडीलपण मानपान सिका नागर सूर्यारायाचें यास चालवावें ऐसा निर्वाह करून तुम्यास सनद सादर केली व तुम्हासही आज्ञापत्र सादर केले ऐसे असतां स्वामीचे आज्ञे प्रो सूर्याराउ पिसाळ याच्या देशमुखीचा अमल चालों देत नाही तुम्ही न्याहरखानासी व स्वामीकडील कारकुनासी अनुसंधान राखोन पो मारचे देशमुखीचें वतन अवघें च अनभवीत अहां सूर्याराउ पिसाळ यासी व याचे भाउबंदासी नसता कथला करितां म्हणून विदित जालें तरी पो मारचे देशमुखीचे वतन तुम्हापासून न्याहारखानानें घेतलें त्याउपरी सूर्याराउ पिसाळ याणी त्यासी शर्तीनसी वाद सांगोन सोडविलें व मोगलाईमध्ये मचलगा पैके खर्च करून दिवाणात सीरणी देऊन फर्मान करून घेतले अलीकडे स्वामीच्या पायापासीहि येकनिष्टा धरून संनिध येऊन सेवा करीत आहेत याकरितां स्वामीनें वतनाचा निर्वाह करून दिल्हा त्यास तुम्ही स्वामीची आज्ञा मान्य केली नाही सारें च वतन मूठमर्दीनें खातां सूर्याराउ पिसाळ यांसी कथला करिता यावरून तुम्हास वतनासी समंध नाही ऐसें जाणून पूर्वी तुम्हास देशमुखीची निमे तकसीम दिल्ही होती ते अमानत केली असे अणी मा सूर्याराउ पिसाळ यास च सारे देशमुखीचे वतन करार करून दिल्हे अहे तरी तुम्ही देशमुखीचें सारें वतन याचें स्वाधीन करणें तुम्हास दखलगिरी करावयास गरज नाही व काही कथलाही न करणे जरी तुम्हास हुजूर येऊन आपले वर्तमान विदित करून वतनाचा निर्वाह करून घेणे असेल तरी हुजूर येऊन आपले वर्तमान विदित करणे त्यावरून जो स्वामी निर्वाह करून द्यावयाचा तो देतील हाली पो मजकुरी वतनावरी तुम्हास राहावयाची गरज नाही बिलाकुसूर देशमुखीचे वतन सूर्याराउ पिसाळ याचें

दुमाला करणे इतकिया उपरि कथला केला म्हणजे तुमचा मुलाहिजा होणार नाही या कामाबदल जासूद दिा लवे सेवक राजमंडळ पाो असे यासी मसाला होन सिदोजी गोंदजी होन २० व येमांजी नरसोजी होन रा २५ येकूण होन पा ४५ पंचेतालीस देविलें असें तरी तुम्ही खुद निसबती सदरहु पैके आदा करणें जाणिजे निदेश समक्ष (मुद्रा) मर्यादेयं विराजते

रुजु

बार सूद सुरु सूद बार

पाो छ ४ साहे सफर (भाद्रपद शु. ६ ता. ४।६।१६९५)

सदरहु असल पत्र नरसोजी गंगाजी नाा पिसाळ देशमुख याजपासी आसेत

ले. २७ {श. १६२२ कार्तीक शु. ७ | इ. १७०० नोव्हें. ६}

श्री असल बाा नकल

सिका राजमुद्रा

स्वस्ति श्री राज्यभिषेक शके २७ विक्रम नाम संवछरे कार्तीक शुा ७ सौम्य-वासरे क्षेत्रिये कुलावतंस श्रीराजा शिवछत्रपती यांणी राजश्री दताजी केशवजी नाईक पिसाल देशमूख परगणे वांई यास दिल्हे वृतिपत्र ऐसी जे तुम्ही स्वामी-
सिका सनिध विदित केले की प्रां मजकूर देशमुखीचे वतन पुरानन आपले वडीलवडिलापासून चालत आले आहे सिका नांगर मानपान वडीलपंण इनामती व इसाफती हक लाजीमा आपण आनभवीत आहे त्यास मधे सूर्याजी पिसाल याने चंजीच्या मुक्कामी राजश्री कैलासवासी स्वांमीसनिध जाऊन गैरवाका विदित केला की परगणे मजकूरचे देशमुखीचे वतन निमे आपले आहे सिका नांगर मानपान वडील-पंण आपले आहे निंमे वतन दताजी केशवजी नाईक यांचे आहे त्याप्रमाणे पत्रे दिल्ही पाहिजेत म्हणून त्यावरून राजश्री कैलासवासी स्वामीनी राजश्री रामचंद्र पंडित आमात्य व राजश्री शंकराजी पंडित सचीव यास पत्रे करून दिल्ही त्याप्रो उभयेता सरकारकुनी आपली पत्रे करून दिल्ही त्या पत्रावरून च्यार पांच वर्षे पावेतो वतनास सलेल केले त्याउपरि राजश्री कैलासवासी स्वामींसी शरीर समंध करावा असे ठरून राजश्रि राजा कंर्ण† यांची बहींण आपल्या पुत्रास द्यावी औसा निश्चये करून मागणी घातली ते गोष्टीवरून राजश्री कैलासवासी स्वामींनी त्याचा अभिमान धरून आपले निमे वतन काढून सूर्याजी पिसाल यास दिल्हे येसीयास सूर्याजी पिसाल

---

† छत्रपती राजारामाचा दासीपुत्र.

यासि आपले वतनासी किमपि समंध नाही यान्या वडीलानी आगर यांनै यापूर्वी औसा कथला केला नाही आवरंगजब पादशाहा तुलापुरास आले ते प्रसंगी आपण वतनाच्या फरमांना करिता लस्करास गेलो पातशाहापासून वतंन बाहाल करून घेतले कागदपत्र फरमान यावयांचा पादशाहाचा हुकूम जांला ते समई जुल-पुकारखांन रायेगडची मसलत सुरु करून लस्करास आंले त्याबार सूर्याजी पिसालही आला येऊन आपली भेटी घेतली आणीं आपणांस बोलिला की आपण तुमचा आंहे तुमच्यां वतनाचे कागद पत्र फरमान करणे ते आपण करून घेतो तुम्ही वतंना-वर जांणे म्हणोन विश्वास दाखविला त्यावरून आम्हीं +(आ(ई) दलशाही कदीम फरमांन आमच्या वडीलाचे नांवचे होते ते सूर्याजीचे स्वाधीन केले. आणिं वतनावरी आलो त्यास सूर्याजीनी आंमचे फरमान होते ते ठेऊन क्रित्रीम इद्लशाई सिक्याची डउले रुद्रो चिमणाजी कानगो विज्यापूरकर यास लांच रुो साडे बारासे देऊन त्या पासून घेतली आणि त्या डवलात निंमे देशमुखी आपली व निंमे दताजी केशवजी नों याची ऐसे लेहोन ते फरमान मुछदीयास दाखऊन पादशाहाचे नावे फरमान करून घेतले आंणि जुलपुकारखांन चंजीस रवाना जाला त्या बांार चंजीप्रांते जाऊन राजश्रि कैलासवासी स्वामींचे दर्शन घेऊन सोइरीकीचा प्रसंग करून आपल्या निमे वतनाची पत्रे करून घेऊन कथला मांडिला आहे ऐसीयास स्वांमी धर्मपरायेण प्रभु आहेत आपल्या वतनास कलंक लागला आहे तो दूर करून आपले वतन आपणास आजरा-मरामत केले पाा म्हणूंन विदित केले त्यावरून मनास आणिता राजश्री रामचंद्र पंडित आमात्य व शंकराजी पंडित सचिव यानी पूर्वी तुमच्या वतनाचे हमंशाई वतनदार व प्रां मजकूरचे वतंनदार आणून साक्ष मनास आणिली गोतमुखे तुंमचे वतन खरे सूर्याजी पिसाल लाइनी गला पडला हे खरे केले त्यानी ही श्वामीस विदित केले त्यावरून स्वामी तुम्हांवर कृपालु होऊन सूर्याजी पिसांल यास राजश्री कैलासवासी स्वांमीने निमे देशमुखीचे वतंन मानपान सिकानांगर वडीलपण करून दिल्हे होते ते दूर करून तुम्हास च बहाल करून दिल्हे आहे या वतनास तुमचे माथा शेरणी दिवाणात रुो ५००० पाच हजार रास ठेविले आहेत तरी तुम्ही प्राा मजकूरचे देशमुखीचे वतन आपले श्वाधीन करून घेऊन मानपांन सिका नांगर वडीलपण तुंम्ही चालवीत जांणे या वतनास हक लाजीमा व इनामती गांव व जमीन व इसापतीं पहिल्यापासून चालिले आहे त्या प्राो तुम्ही आनभवीत जाणे आणि वतनावरी रांहोन आपले वौशपरंपरेने वतनाची सेवा करून सुखरूप रांहाणे तुमच्या वतनांस हिंदु होऊन इस्कील करील त्यास वाराणंसी मंधे गोहत्या ब्रम्हहत्या केल्याची पातके आसे मुसलमान घे (हो ?)ऊन इस्कील करील त्यास

+ प्रथम 'आ' लिहून वर 'ईदल' असें केलें आहे.

मके मधे सोर मारिलंयाचे पातक आसे औसी पातके जाणून तुम्हास वतन सुरक्षित चालेल जाणिजे लेखन आंलकार राजमुद्रा

रुजु

तेरीख ५ जाकर खुा इहिदे व मया आलफ

वारखुद खुरु खुद बार

ले. २८ } {

(प्रारंभीचा कांहीं मजकूर गहाळ आहे.)

करून देणे त्यावरून वाईच्या काजीची व न्याहारखानाची कटकट जाली तेव्हा आपणास कृत्रिमसे दिसून आले मग आपण तेथून उपाये करून पलोन पादशाही लस्करास तुलापूरचे मुकामास गेलो तमाम मोकदम व गंगाजी शंकर व गिरमाजी झुंगो देशकुलकर्णी व चाप शेटीया कसबे मजकूर येही लस्करास आणिले हजरती जवल फिर्याद केली न्याहारखान तगेर केला वतन बाहाल करून घेतले सनद-असनाद घ्यावयाचा हुकूम जाला सनदा तयार व्हाव्या तो जुलफिकारखान रायगडची मसलत मुरु करून लस्करास आले त्याजपासी सूर्याजी पिसाल बिरादर मोकदम मौजे वोझरडे हा पूर्वी गावी मोकदमी चालवित असता रायगडीहून वजाईची वरात जाली वसूल द्यावयास मवसर नाहीं याकरितां गाव सोडून पलोन गेला तो खान मशारनिले जवल राहिला तेथे रायगडचे मसलते मुले मनसबा करून मावल्याची सरदारी केली गडास मोरचे लाविले दरामतीत पडोन खानास गड हस्तगत करून दिल्हा हे गोष्टीकरिता खान मारनिलेची कृपा त्यावरि विशेष जाली खान हजरतीचे दर्शनास आले तेव्हा सूर्याजीची स्तुत हजरतीपावेतों करून सीरनाहाणी करविली हा आस्करा लस्करात बहुत जाला त्यावरि आम्ही लस्करात होतो हे वर्तमान सूर्याजीस कलले सूर्याजी आमच्या भेटीस आला आपले येश सर्वस्वे सांगितले आणि आम्हास पुसो लागला की काय निमित्य आला त्यावरून आम्ही पूर्ववृत सांगितले त्यावरून आम्हास म्हणो लागला की बरे आवघे कार्य तुमचे होऊन चुकले आहे याउपरि सनद आसनाद होणे आहे त्यास आपली भीड विशेष आहे टका खर्च पडणे तोंहीं आपले भिडेने थोडका पडेल तुम्ही बहुत श्रमी जाले आहा आपले स्वाधीन पूर्वील सनदा काय असतील त्या करणे तुमची सनद आसनाद जे तयार करणे ते करून देतो टका.खर्च पडेल तो चौ वर्षांत परगणियात उगऊन देणे म्हणून बहुत माया दाखाविली विश्वास लाविला त्यास आम्हींही विच्यार केला की हा जातीचा पिसाल आहे आणि वोझरडेकराची कदीम तकसीम देशमुखीत आटकाव आहेत त्याचे तक-सिमेतील हा भाउ आहे याचेही वाटणीस आठ गावापैकी निमे तडवले बुा समत

कोरेगाव येथील हाक येत आहे म्हणजे आठी गावां पौ सोळावें तकसिमेचा भाऊ आहे जरी इमाने वर्तेल आणि टका थोडका खर्च करील तरी हे कार्य याचे हवाले करावे आाण आपण परगणियात जावे ऐसा विचार करून सूर्याजीचे इमान घेतले आणि गंगाजी शंकर व गिरमाजी झुंगो देशपांडे व भुलाजी पाटील वाघोलकर व वाकोजी पाटील ढवले नांदवाहालकर व मानशेट शेटिया कसबे वांई हे त्यापासी ठेविले की जो टका खर्च करणे तो या पाच्या जणाचे विद्यमाने करावा हे पाच जण आपणास सांगतील तो आपण टका चौवर्षात उगवून देऊ म्हणोन करार करून सूर्याजी जवल आपले कदीम फर्मान होते ते नव्या सनदा तयार करायास दिल्हे आणि आम्ही खिजमत तलबखान फौजदार घेऊन परगणीयास कारभारास आलो मागून मानशेट शेटिया टक्याबदल आला त्याजबराबरी रुपये ३००० तीन हजार सनदेचे खर्चाबदल पाठविले तो सवेच सूर्याजीने आपला तह एकीकडे ठेऊन रुद्रो चिमणाजी कानगो सुभे विज्यापूर याजपासून आली इदलशायाचे मोहरेनसी कोरी डवले खो करून घेतली त्यामधे केशवजी दताजी नाईक व किरंगोजी सूर्याजी नाईक देशमूख म्हणून लिहून ते कृत्रिम फर्मान कचेरीत नेऊन रुजु केले आमचे कदीम फर्मान होते ते येकीकडे ठेविले आणि कृत्रिम सनदेप्रमाणे ताजी सनद पादशाही दो नावाची करून घेतली हे वर्तमान गंगाजी शंकर व गिरमाजी झुंगो देशपांडे याणी व मोकदमानी आपणासं लेहून पाठविले की याने तो कृत्रिम वर्तणूक मांडिली आपण कटकट करावी तरी तात्काळ आमच्या नाशास प्रवर्तेल तुम्ही याची पैरवी करायाची ते करणे म्हणून त्यावरुन आपण फिरोन लस्करास जाउन आपली सनद दुरुस करावी तो वांईचे ठाणे पंत आमात्य व पंत सचीव व संताजी घोरपडे व जाधवराउ याणी येऊन मारून काढिले खिजमत तलबखान दस्त केला त्याबरावर आपणही सापडलो सर्वस्वे हरास जाला या करिता लस्करात जावयाचा प्रसंग अगदी च राहिला उभयता पंतापासी वतनाचा कारभार करुन होतो त्यावर देशपांडे व मोकदम लस्करात होते ते ही उठोन आमचे आम्हापासी आले त्याणी सूर्याजीचा करीना सांगितला तो आम्ही उभयता पंतास विदित केला आणि आपले वतनावर होतो त्याजवर जुलफिकारखान चंजीचे मसलतेस गेले त्याबराबरी सूर्याजी मावलियाचा जमाव घेऊन गेला चंजीस गेलियावरि मोगलाकडून पारखा होऊन कैलासवासी राजश्री——काकासाहेबाकडे अनसुंधान लाऊन आपण वांईचा देशमुख आहे आपणापासी पादशाही सनद आहे त्याप्रमाणे माहाराज आपली सनद देतील तरी आपण येतो कितीक कार्यप्रयोजन करुन देतो म्हणून त्यावरून काकासाहेबी देशमुखीची पत्रे दिल्ही पादशाही सनदेत निमेचा दाखला नावामुळे होता त्यास सूर्याजी किंतिक कार्यास अनकूल होऊन येतो ऐसे जाणून सारे च वतन मन्हामत करुन पत्रे दिल्ही ती घेतली आणि राजश्री काकासाहेबाची आज्ञा घेऊन या प्रांते आला सरकारकुनास पत्रे दाखऊन त्याची पत्रे करुन घेऊन वतनास

खलेल केली मग आपण साताराचे मुकामी रामचंद्रपंत शंकराजीपंत यापासी जाऊन उभा राहिलो आणि आपले आद्यंत वर्तमान विदित केले त्याणी सूर्याजीस बोलाऊन आणिले आणि आपला व त्याचा करीना साबाजी घाटगे देशमुख को मलवडी व साबाजी गाढवे देशमुख सातारा व शाबाजी रामोजी बाहादुरजी सिंदे देशमुख ता कुडाल व पदाजी चिकणे देशमुख ता मेढे व सटवोजी जाधव मोकदम मौजे उंब्रज प्रां कराड व गोत पा मार व गंगाजी शंकर गिरमाजी झुंगो देशपांडे व मोकदम गावगना व चापशेटी शेटिया वांईकर याचे विद्यमाने मनास आणितां गोतमुखे सूर्याजी खोटा जाला आपण खरा जालो तेव्हा सूर्याजी वतनांस दूर करून आपले वतन पूर्वापार प्रो आपले दुमाले केले आणि पत्रे करुन दिल्ही आपण वतन अनभउ लागलो तो राजश्रि काकासाहेब चंजी प्रांतीहून या प्रांतास आले तेव्हा सूर्याजी जाऊन सातारियाचे मुकामी उभा राहिला निमे वतनाची पत्रे करुन घेतली खटखट कराया लागला त्यास आपण राजश्रि पासी जावे तो राजश्रि स्वारीस गेले तिकडून येऊन सिंहगडास कैलासवास केला मग आपण विशालगडचे मुकामी राजश्रि शिवाजी राजे साहेबापासी जाऊन उभा राहिलो आपला करीना विदित केला तो मनास आणून उभयता पंतास विचारिले त्याणी गोतमुखे निवाडा जाला होता तो निवेदन केला आपले जुने कागद पत्र ही मनास आणिले मग +खोजेखानावरि करुन पा मारचे देशपांडे व मोकदम घेऊन बुधास गेलो तेव्हा खान मारनिलेनी इजामशा मध्यस्त घालून आपली समजावसि करुन वाईस आणिले आणि कुल हाली मवाली जमा करून आम्हास व सूर्याजीस बोलाऊन सूर्याजीपासून यजित-खत आपणास लेहून देविले की आपली पिढी दरपिढीची तकसीम वतनात जे असेल ती खाऊन आपण आसेन आपणास या उपरि तुमचे वतनासी समध नाही ऐसे लेहून दिल्हे (खंड ३ ले. ५९) आणि आपले गावास गेला त्या उपरि धोराताचा आश्रय करुन मुलकात धामधूम मांडिली त्यावरि स्वामींचे आगमन या प्रांते जाले आपण स्वामीच्या पायापासी येऊन रुजु जालो सूर्याजी धोराता बराबरी होता आपण साताराच्या मुकामी राजश्री जयसिंग जाधवराउ याचे विद्यमाने वतनाचे पूर्वोत्तर वर्तमान विदित केले त्यावरून स्वामींनी ही चर्चा मनास आणिता सूर्याजी म्हणजे लाइनी गला पडतो ऐसे जाले दुसरे दिवसी मनसुफी करुन आपला व सूर्याजीचा कथला तोडावा तो लस्करचा चलाव जाला स्वामींनी आपणास आज्ञा केली की तुम्ही समागमे येणे जेथे मुकाम होईल तेथे बरहाक निवाडा करून वतनाचा कलंक दूर करून तुमची स्थापना केली जाईल आज्ञे प्रो आपण चिकेवाडी पावेतो आलो मागती चिकेवाडीस स्वामींस अर्ज केला तेव्हा स्वामींनी आज्ञा केली जे तूर्त पर्जन्यकाल आला लावणीसंचणीचा हंगाम आहे तुम्ही जिल्हेच्या खावंदाबराबरि

+ येथील कांहीं मजकूर, अंदाजे २०, २२ ओळी इतका, नाहीं.

परगणियास जाणे पेस्तर हुजुर येणे तुमचा इनसाफ स्वामी करतील म्हणून त्यावरून आपण परगणियात आलो मागें सूर्याजीने थोराताचे मालुमातीने गैरवाका अर्ज करुन इस्मालखान मका याचे वेलेचा वाटणी जाविता होता तो स्वामिसि विदित केला त्यावरून स्वामींनी निमे वतनाची पत्रे करून दिल्ही त्या लाजीमा मानपान वडीलपण सिका नांगर शेव धार इनामती गाव व इनाम जमीन विघावणी व विश्वा जकात तुमचा सालाबाद चालिला आहे त्याप्रमाणे चालवावे ऐसे केले तुम्ही व तुमचे पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेने वतनाचा भोगवटा आनभऊन सुखरूप आसणे या वतनास तुमचे माता शेरणी रुपये ४००० च्यार हजार करार केले असेत याचा उसूल राजश्री नारो पंडित सचीव याकडे देणे आणि सुखरूप असणे याउपरि तुमच्या वतनासी अर्थाअर्थी सूर्याजीस समंध नाही पेस्तर सूर्याजी आला तरी वोझर्डेकराचे तकसिमेचे आठ गाव आहेत त्यापैकी जे तकसीम त्याचे वाटणीस येईल ते भक्षून सुखरूप आसावे तुमच्या वतनात दाखल व्हावयास गरज नाही निंबालकर व थोरात याचे कर्ज सूर्याजीकडे आसेल तरी त्याणी सूर्याजीकडे समजोन घ्यावे तुम्हासी अथवा तुमच्या वतनासी किमपि कथला करावयास प्रयोजन नाही सूर्याजीने [1]इत्फदायपासून जे कागदपत्र घेतले असतील ते कुल रद असे तुमचे वतन तुमचे दुमाले केले असे अनभऊन सुखरूप असणे जाणिजे लेखनालंकार मुद्रा

रुजु

रा छ २१ मोहरम

बार सुरु सुद्र बार

सदरहू असल पत्र पिराजी यशवंतराव पिसाळ देशमुख याजपाशी असेत

---

५ देणग्या—

११ कऱ्हाडकर मुंज्येमणी यांस धर्मादाय

(के. सर. खं. चि. मेहेंदळे, प्रा. द. वा. पोतदार)

ले. २९ } श्रीशंकर { श. १६०६ फाल्गुन शु. ६
{ इ. १६८५ मार्च १

श्रीसकलगुणमंडित अखंडित लक्ष्मी अलंकृत राजमान्य राजश्री रंगो विश्वनाथ देश्याधिकारी व लेखक प्रात कऱ्हाड वर्तमान व भावी गोसावी यासी— श्री

योग्य मोरेश्वर पंडितराउ नमस्कार राज्याभिसेक सके ११ चितामणि च रक्ताक्षीनाम संवछरे फालगुण शुध शष्टी रविवार वेदमुर्ती नरसभिट रण शरण

† येथीलहि १० ओळी मजकूर सामान्यतः गळला आहे. १ आरंभापासून.

शेष्यभट मुज्येमणी वस्ती क(रा)न्हाड ब्राह्मण योग्य वैदिक देखोन धर्मादाय देविले तादूल केली कोठी मापे मण रुजु जोधले देणे मण ·॥· दाहा प्रतीवर्षी नूतन पत्राचा आक्षेप न करणे. क्षेम असतील तोवरी देणे प्रती लिहून घेऊन मुख्य पत्र भट गोसावी याजवली देणे रा छ ५ माहे रबिलोवल† सुा समस समानीन आलफ पा हुजूर सदरहु धर्मादाय पेस्तर सालापासून देत जाणे पा हुजूर *हे विज्ञप्ति सुभं भवतु[1]

---

१२ शाहू महाराजांची नाटकशाळेला देणगी

(कै. द. वि. आपटे)

ले. ३० }

{ श. १६४६ ज्येष्ठ वद्य ६
{ इ. १७२४ जून १

श्री तालीकं

स्वस्ति श्रीराज्याभिषक शके ५१ क्रोधिनाम सवछरे जेष्ट बहुल शेष्टी इंदुवासरे क्षेत्रिये कुलावतंस श्री राजा शाहु छेत्रपति स्वामी

सिका आहे सिका आहे याणी राजश्रि देशाधिकारी व लेखक वर्तमान व भावी प्रांत पनाला यासी आज्ञा केली ऐसी जे शामा नाइकीणं वालवेकर इजवर स्वामी कृपालु होऊन कसबे वालवे माां मार येथे पड जमीन दुतर्फा आवल दूम सीम तीन प्रतीची जमीन चावर ·॥· निमे कुल बाब कुलकानु देखील हली पटी व पेस्तर पटी खेरीज हकदार करून नूतन इनाम दिल्हा आहे तर तुम्ही सदरहु जमीन कसबे मार पैकी इचे दुमाला करून इनाम चालवणे प्रतिवर्षी नवीन पत्राचा आक्षेप न कर्णे या पत्राची प्रति लिहून घेऊन हे पत्र भोगवटियास परतोन देणें जाणिजे लेखनालंकार मोर्तब आहे

सुर सुर– साां सा

निवीस मंत्री सरकार+

बार सुद सुर सुद बार बार बार[2]

---

† रबिलोवल आहे तेथें रबिलाखर पाहिजे. १ पा. स. ६१४१

* हीं अक्षरें खुद्द मोरो पंडितांचीं.

+ हें पत्र रा. दत्तोपंत पोतदार यांच्या संग्रहांतलें आहे. २ पा. स. २१४१

१३ खटावकर पाठक यांस राजेबहादर यांची देणगी

(प्रा. द. वा. पोतदार)

ले. ३१ } श्री { श. १६८५ आश्विन शु. १ / इ. १७६३ आक्टो. ७

॥ श्री ०

राजाराम छत्रप
ति कृपानिधि ना
रो शंकर पडित प्र
तिनिधि [अष्टकोनी शिक्का]

आज्ञापत्र समस्तराजकार्यधुरंधर विश्वासनिधि राजमान्य राजश्री——— नारो पंडित प्रतिनिधि ता। मोकदमानी मौजे येडे का। वागी सुा आर्बा सितेन मया आलफ वेदशास्त्रसंपन्न राजश्री बापु पाठक चिन बालकृष्ण पाठक उपनाम खटावकर गोत्र काश्यप सूत्र वाजिसनी वास्तव्य वडगाव का। निमसोड याणी हुजूर क्षेत्र पंढरपूरचे मुकामी श्रीसंनिध येऊन विदित केले की आपण कुटुबवछल योगक्षेम चालला पाहिजे याजकरितां कृपालु होऊन काही नूतन इनाम जमीन करून दिलीया योगक्षेम चालेल त्यावरून मनास आणिता हे सत्पात्र भले ब्राह्मण श्नानसंध्यादिक षटकर्मनिरत कुटुबवछल याचे चालविलिया श्रयेस्कर जाणून मौजे मजकुरी नूतन इनाम पड जमीन बिघे ॥१५ पंधरा बिघे आवल दूम सीम तीन प्रतीची जमीन कुलबाब कुलकानु दरोबस्त जलतरुकाष्टपाषाणनिधिनिक्षेपसहित देखील सरदेश-मुखी व इनामतिजाई खेरीज हकदार करून इनाम दिल्ही आसे तरी सदरहू पंधरा बिघे जमीन मौजे मजकुरी चतुःसिमापूर्वक याचे दुमाला करून देऊन यास व याचे पुत्रपौत्रादिवंशपरंपरेने इनाम चालवणे प्रतिवर्शी नूतन पत्राचा अक्षेप न करणे या पत्राची प्रती लिहून घेऊन असल पत्र परतोन भोगवटियास भटजीपासी देणे जाणिजे छ २९ रबिलोवल * निदेश समक्ष ॥ ०

लेखन
सीमा (अष्टकोनी शिका)

बार

जोडगिरीवर दोन छाप " लेखन सीमा " आहेत.

---

* अक्षर सांशांचें.

नारो शंकर पंडित प्रतिनिधी यांचा शिक्यांत उलेख आहे, तो अर्थात् [1] नारो शंकर राजेबहादूर यांचा होय. या वेळीं नारो शंकर[1] यास प्रतिनिधीपदाचीं वस्त्रें मिळालीं होतीं, असा इतिहासांतरीं दाखला आहे.*

---

६ जमीन लावणी व आकारणी—

१४ जमीन लागण व जमाबंदी

(कै. स. मा. दिवेकर)

ह्या कौलनाम्यांवरून जमिनीची सरकारकडून मोजणी कशी केली जात असे हें दिसून येतें. या वेळीं वसई भागाकडे जमिनींसंबंधानें पारिभाषिक शब्द कोण कोणते येत हें हि नवीन च समजून येतात. याहून हि या पत्राचा विशेष हा कीं, बारा इसमांनीं मिळून बांध वगैरे घालून जमीन तयार केली त्यास 'बारभाई' असें नांव दिल्याचा यांत निर्देश आहे. बारभाई कारस्थानानंतर हा शब्द जारी झाला असावा.

ले. ३२ श्रीगजानन { श. १७३६ ज्येष्ठ वद्य २ / इ. १८१४ जून ५ रविवार }

(१) ~ श्री ० (२) श्रीमंत बा (३) जीराव पंत (४) प्रधान चरणी (५) तत्पर परशरा (६) म खंडेराव नी (७) रतर) (वदामी शिक्का ७ ओळी)

कौल स्वांरी राजश्री परशराम खंडेराव सुभेदार प्रांत वसई ताा बालकृष्ण वासुदेव दिवेकर सुाा समस आशर मया तैन व अलफ तुमचेविसी जमीदार पाो मनोर याणी सुभा बाजीपुरा येऊन विदित केले की मौजे धुकटण या गावाचे दक्षणेस सेत + + + त्यापैकी काही सेते वाहोन गर्क होऊन टेप जाहाले त्याजमुळे जमीन बहुत दिवस वोसीक राहिली त्यापैकी विस्वनाथ नारायेण वगैरे भागी बारा आसामी मिळोन काही जमीन बाधून बाधण बाराभाई नाव ठेऊन केले होते परंतु ते च साली प्रज्यंन्यकाली पुन्याचे नेटाने फुटोन गेले केला सर्च आगावर

---

१ प्रथम नारो शंकर राजेबहादूर हे. रघुनाथ बाजीराव पेशवे ह्यांचे पुत्र भास्करराव (जन्म श. १६८३ फाा व. ८ गुरुवार प्रतिनिधी इति० भाग. २ पृ. ३२८ वर श. १६७३ पडला आहे.) ह्यांचे नांवें प्रतिनिधीपद दिल्यानंतर ह्या भास्करराव रघुनाथ प्रतिनिधींचे मुतालीक झाले, पण हे भास्कर जन्मानंतर दोन तीन महिन्यांतच वारल्यामुळें नारोशंकर हे मुतालिकाचे कांहीं काल प्रतिनिधीच झाले. * पा. स. १९४१

पडला. नाव मात्र बाधण राहिले ऐशास ते सेत जमीन खराब पडित आहे आत वोहोल्या मोठ्या मोठ्या काटवण माल आहे ते जमीन सारखी करावयास व बंदिस्तीस खर्च फार लागेल याजकरिता कारकून पाठऊन खर्चाचा व जमिनीचा अजमास पाहून माफी ईस्ताव्याचा कौल दिल्हीयास सेते बांधून बाधण रबी सेत जमीन करुन लागवड करावयासी उमेदवार आहेत म्हणोन त्याजवरुन सखाराम सदासिव कारकून पाठऊन चौकसी करिता उतरेचा वोहोल गावाकडून दक्षणेस पूर्वेचे दोन वोहोल येकत्र होऊन या सेतातोन बाधणाचे सेताचे जाग्यात च्यारी ऐकत्र होऊन पश्चमेस सूर्यनदीत पाणी जाते व पुऱ्याचे पाणी च्यार हात बसते याजमुळे सेते वोहोलगर्क होऊन जमीन खराबा जाहाली त्याचे देणे गावचे सोतास व कमाविसदारास तीन परस्तीस च्यांळीस वर्षे निर्माण जाहाले नाही जमीन वाईट जालेली त्यास बाधाचे बंदिस्तीस व काटवण तोडावयासी खाचखलगे नीट करावंयासी खर्च आजमासे ४५० रुा साडे च्यारशे पर्यंत लागतील तेंव्हा बंदिस्त होऊन बाधण रबीचे व सेत जमीन निघेल त्यास सेते सापडतील ते जमीन रकम ढेप गोडे बतिसी मुडे

·॥· सेत सहस्रमुखे	·॥· सेत विठबावा
१। सेत सेलुट बुा	·॥· सेत सेलुट खुर्द.
·॥· सेत जाचा पल	·॥· सेत पाळेरी
·॥१० पान सेत बुा	३॥ सेत घर ठण
·१० सेत पान जोरे	·। सेत विरीत नाहावियाची

९॥·

मदरहू पावणे दाहा मुडे ढेप यासी खर्च फार जमीन मेहनतीची कोर्दीस येत येत येईल हे जाणोन पुढील मामुरीवर नजर देऊन तुम्हांस बदल बंदिस्त माफी ईा पेस्तर साल सन सीत आशेर ना सन ओर्बैन पंचवीस साले माफी भरलियावर प्रा. मजकूरचे सिा प्रा मुड्याची पाहाणी करून लागवड जमिनीस दर मुडा बाचतीसुध्धा खेरीज मख्ता नख्त रुपये

१॥ सन ईहिदे दीड रुपया	२ सन ईसने दोन रुपये
३ सन सलास तीन रुपये	४ सन आर्बा च्यार रुपये
५ सन खमस ओर्बैन भर दुस्त	+
+	+ + + + +

भर दुस्त दर मुडा + + रुपयेप्रमाणे उगवणी सुभा केली जाईल सेताचे कमलिकेस दिगर माहालची कुले आणाल ती कुले गावचे सिवरात घरे

व गुरास बेडी बाधोन राहातील त्यास घरदेणे व वेठबेगार माफ केली असे सुखरुप बदिस्त बाधोन लागवड करणे कौल असे जाणिजे छ १६ जाखर पाां हुजूर

(मोर्तब सुद)

---

१५ छ. संभाजीनंतरची देशस्थिती

(श्री. वा. दा. मुंडले)

संभाजीचा वध झाल्यावर मोगलांनीं महाराष्ट्रांत पुन्हा कांहीं काळ धुमाकूळ माजविला. त्यावेळीं तेथील प्रजा त्रस्त होऊन परागंदा झाली व मुलूख बेचिराख पडला. पुढें चंदीच्या कारस्थानानंतर मराठे सत्ताधीश होऊन फिरून स्थीरस्थावर झालें त्यावेळीं त्यांनीं ठिकठिकाणच्या परागंदा झालेल्या लोकांस अभय देऊन कसे स्वस्थानीं आणिलें त्याची हकीकत या पत्रांतून दिली आहे. त्यावरून संभाजीकालीन धामधुमीची बरीच कल्पना होण्याजोगी असल्यामुळें सदरहू पत्रें आज मंडळापुढें मांडलीं आहेत.

लें. ३३ } श्री { स. १६१३ आश्विन व. ६ / इ. १६९१ आक्टो. ३

श्री रामचं
द्र चरण नीलकंठ
सोनदे
व शरण (लंब गोल शिक्का)

अभयपत्र समस्त राजकार्य धुरंधर विश्वासनिधि राजमान्य राजश्री रामचंद्र पंडित अमात्य ताहा मोकदमानी सकराजी तुलाजी पाटील १ बावाजी आपाजी कुलकर्णी १ खलसेट सेटिगा १ भानजी विठल माहाजन १ बजमा बनाऊ ?

कसबे सिराले सुबा मलकापूर सुहूर सन इसने तिसैन अलफ तुमचे बाबे सकराजी देशमुख व आणाजी हरी देशकुलकर्णी प्रा मजकूर येंही हुजूर येऊन विनंती केली कीं कसबा मजकूर गनिमाचे धामधुमकरितां कसबे मजकूर खराब पडला आहे तरि स्वामीनी कृपाळू होऊन इस्तावियाने कौल व फाळा व घरटका एक साला माफ केलिया उमेद धरून मामुरी करून सुखरूप राहतील म्हणून त्यावरून

पा. स. १२।३८

मनास आणून मामुरीवरी नजर देऊन हे अभयपत्र मन्हामत केले असे तरी जी कुळे मोगलाईत गेली असतील त्यास कौल देऊन आणून कसबे मजकुरी कीर्दी मामुरी व उदीम व्यवसाय करवून सुखरूप राहणे जी नवी रयत येईल त्यास घरटका व मोहतर्फी कुळें जीं येतील त्यास एक साला घरटका व मोहतर्फ माफ केला असे वरकड रयत कीर्दी करील त्यास इस्तावियाने कौल परगणे मजकुरास सादर केला आहे त्याप्रमाणे वसूल देऊन सुखरूप कीर्दी करणे कोण्हेविसी जलल जाजती होणार नाहीं येविसीं अभय असे जाणिजे छ १९ मोहरम उदमी व बाजेमोहतर्फी रयत जे नवी येईल त्यास एकसाला सारा व घरटका माफ केला असे दुसरे साली सुभाचे कारकून आकार वेवसाइ माफीक करितील व वणी घरटका आकार करतील त्याप्रा वसूल देऊन सुखरूप असणे जाणिजे छ २० मोहरम निदेश समक्ष (लेखनसीमा समुल्लसती)

ले. ३४ श्री { श. १६१९ आपाढ वा ११ / इ. १६९७ जुलै ४ }

(बदामी सिक्का)

अभयेपत्र समस्त राजकार्य धुरधर विश्वासनिधी राजमान्यं राजश्री रामचंद्र पंडित आमात्य ता पाणी बकाल व ढवणी कसबे सिराले प्रांत मजकूर सुा * समान तिसैन आलफ दादे कौलनामा ऐसा जे कसबे मजकुरास कौल दिल्हा आसे आणि खासखीसाले ठेविले आसे तरि तुम्ही गावावेरी येऊन उदीम वेवसाये करून सुखे आसणे कोणे गोस्टीचा अजार तोसीस लागणार नाहीं दरीबाब कौल आसे छ २४ जिल्हेज पाा हुजूर +

राजते
लेखना
वधि (बदामी सिक्का)

ले. ३५ श्री { श. १६२० फाल्गुन वद्य १२ / इ. १६९९ मार्च १८ }

(गोल सिक्का)

अभयपत्र समस्त राजकार्य धुरंधर विश्वासनिधी राजमान्य राजश्री परशरामपंत

* हें साल केव्हां संपलें हें सांगणारी खूण सरेजंत्रींत देणेची राहिली. एकाच प्रष्ठावर ह्याच्यापुढील सालहि सुरू झालें आहे. म्हणून ही खूण सुहूरसनाचे बाबतींत आवश्यक आहे. हें साल जिल्काद ११ ला सुरू झालें व जिल्काद २४ ला संपलें. तरी अधिक ज्येष्ठ वद्य १२ पुढें नक्षत्राची खूण समजावी.—शं. ना. जोशी

प्रतिनिधी ताा मोकदमानी व रयानी मौजे तुजारपूर पाा सिराले सुाा तिसा तिसैन अलफ कारणे अभयपत्र ऐसे जे तुमचा गाऊ मौजे माा खराब पडला होता ये बाबे देसकानी पाा मजकूर आर्ज केला कीं गाऊ पडला आहे कौल जाहालिया लावणी करून म्हणऊनु बराये आर्ज खातिरेस आणऊनु

कौल मऱ्हामत केला असे तरि पडी जमिनीस दर बिघेस निमे रुपयाप्रमाणे जाजती तसवीस होणार नाही × दरीबाब कौल आसे छ २५ रमजान (गोल सिक्का)

ले. ३६ श्री { श. १६२३ भाद्र. शु. ७ / इ. १७०१ आगष्ट २९ }

प्रतिपच्चंद्र
लेखेव वर्धिष्णु र्वि
श्व वंदिता ॥ राजसु
नोः शिवस्येषा मुद्रा
भद्राय राजते (अष्टकोनी सिक्का)

स्वस्ति श्रीराज्याभिषेक शके २८ वृषनाम संवत्सरे भाद्रपद शुध सप्तमी भृगुवासर क्षत्रिय कुलावतंस श्री राजा शिव छत्रपती यांणी फिरगोजी व तुकोजी पाटील मौजे पुनवत पाा सिराले यासि दिल्हे

श्री शि	श्री आई आ	अभयपत्र ऐसे जे तुम्ही कित्येक
वनर नृपति	दि पुरुष श्री राजा	हरएक उपसर्गा करिता परगंदा
हर्षनिदान मो	शिव छत्रपती स्वामी	होऊन गेले आहा स्वामीचे अभय
रेश्वर सुतनील	कृपानिधि ॥ तस्यप	जालियाने गावावरी येऊन राहावे
कंठ प्रधाम	रशुराम त्र्यंबक	वसाहात करावी ऐसी उमेद
(बदामी सिक्का)	प्रतिनिधि	धरली आहे म्हणोन मिराजी
	(अष्टकोणी सिक्का)	देशाई पाा माार याणी हुजूर येऊन

विनती केली त्यावरून हे अभयपत्र सादर केलें असे तरि तुम्हीं कोण्हेविशीं शक न धरितां मौजे मजकुरी येऊन वसाहत करणें दिवाणची बेरीज विलायतात उगवणी करून देत जाणें जाजती उपसर्ग लागणार नाहीं अभय असे जाणिजे + लेखनालंकार

मर्या
देयंविरा
जते (षट्कोणी सिक्का)

+ अक्षर वेगळें.

ले. ३७ } श्री { श. १६३८ आश्विन वद्य १
{ इ. १७१६ सप्टं. २१

राजश्री तुळाजी निकम देशमुख पा। सिराले साहेबाचे शेवेसी

राजीनांमा कृष्णाजी बिन रखमाजी पाटील मौजे सिरगाऊं व कोडजी बिन सभाजी व सोनजी बिन सभाजी चौगला मौजे सिगाऊ पा। सिराले सु॥ सबा असर मया अलफ कारणे लेहून दिला राजीनामा ऐसा जे तुमचा इनाम धुतगवडखोल पैकी नजीक सारणीखाले पटिया २ होत्या त्या सालाबाद आपल्या वडिलाचे कारकिर्दीस चालत होता त्याशि राजश्री छत्रपती सभाजी राजे त्यापासून मुलुक वैरान जाहला आपण मोगलाईत गेलां आपण नेणता होतो इनामाचा पेडोला ठावका नाही म्हणवून आपणे एक पटी १ दाखविली त्यासी रा। तुळाजी देसांई खासा गावास येऊन इनामाचा पेडोला विचारिला आपणास ठावका होता तो दाखविला मग साहेबी चवघे बलुते व चौगले बोलावून विचारले त्यासि त्यानी सांगितले की सालाबाद पटिया २ दोनी चालत होत्या [त्या]स आपणास ठावके आहे ऐसे त्यानी सांगितले त्यावरून आपणास लटिक वाद आला त्यावरून रा। देशमुख इनराग जाहले चवघाचे मते खरे जाहले मग तुमचा इनाम पुरवीपा चालत हो(ता) तो तुमचा तुमचे हवाला आपले राजीपण दिला त्यासि आपण खलेल व हरामजांगी करून तर वतनाखेरीज होऊन व दिवाणचे गुणेगार होऊन हा आपण राजीनामा लेहून दिला सही छ १५ माहे शौवाल (फारशी शिक्का)

गोही

सिवजी पाटी(ल) मौजे सोवते
नि॥ नांगर

सुभानजी पाटील मौजे परसदूले
(नि॥ नांगर)

केदारजी पाटी(ल) वसी पाटील मौजे पेरीड
(नि॥ नांगर)

विठोजी पाटील मौजे कोकरूड
(नि॥ नांगर)

मुगोजी पाटील मौजे सावडे बु(द्रु)रुक
(नि॥ नांगर)

बाळोजी बिन कोळाजी पाटील मौजे सावडे खुर्द
(नि॥ नांगर)

---

७ वनचराई, चोरी व इतर राज्यकारभार--

१६ शक १६१० तील मुसुलमानी जंगलखातें

(श्री. पां. मा. चांदोरकर)

खालील अस्सल कागदावरून, असेर परगण्यांत, मुगल सरकारच्या राजवटींत, जंगलखाते (फॉरेस्ट) करें असे व त्यांत रयतेचीं जनावरें चागवयाचीं अमल्यास

सरकाराशीं करार कसा करावा लागे आणि त्याबद्दल वनचराई हल्लींपेक्षां किती कमी यावी लागत असे, वगैरे ह्याचींचा बोध होईल. कागद असा—

ले. ३८ } श्री { श. १६०९ आषाढ शु. १० इ. १६८७ जुलै १०

१ मिया सेक जाहान

†वायदेरोखा अज[१] सरकार रफयेत व येकबल पनाह——— फौजदार पा आसेर सु॥[*] सन १०९७ कारने चोा[२] सुद्र[३] पा व मना चौो[४] व समस्त रयेत मौजे घोसीतूर, पा मजकूर वानेदा लिहून दिल्हा यैसा जे रुपये २५ पंचवीस आपून कबूल केले असेत की साहेबाचे फौजदारीत आमची ढोरे म्हैसी वगैरे चरतात यास मना केले की तुम्ही आमचे जंगलात ढोरे न चारने यैसीयास आपुन रुपये मां कबूल केले आसेत आपनास थानेदाराचे नावे परवाना होये की याना जंगलात ढोरे चरू देने मो छ ९ माहे रमजान सन ३१ जलूस[५] [पाठी मोर्गे]

जे वेलेस परवाना आम्हा नवल पावे ते वेलेस पैसे बिला[६] उजूर देऊन[७] उजूर न करून[७]

सारांश, असेर परगण्याचा फौजदार जो मिया शेख जहान, यानें सदर परगण्यांतील मौजे घोसीतूर येथील गांवचीं सर्व गुरेंढोरें सरकारी–फौजदारी गायरानांत पूर्वापार चरत असतां, त्यांना मनाई केली; पुढें घोसीतूरच्या पाटील चौधरी व समस्त रयतेनें, शेख जहान यास वायदेरोखा करून दिला कीं, सर्व रयतेचीं गुरें–ढोरें सरकारी जंगलांत सरकारानें चरूं द्यावी व ह्याबद्दल रयत वनचराई म्हणून (दर वर्षी) सरकारास पंचवीस रुपये देत जाईल ती घ्यावी. यावरून त्या वेळचें सरकार, सरकारी जंगल किती स्वस्त दरानें रयतेच्या हवालीं गुरचरणीस देत असे, याचा बोध होतो +

एवढें च नव्हे तर, त्या काळची प्रजा, करार करणारा व करून घेणारा यांचें परस्पर नातें कराराच्या अटी पाळण्यांत समतोल कसें असतें हें ओळखून त्याप्रमाणें वागण्यांत, म्हणजे एकप्रकारें स्वतःच्या हक्काची जाणीव जाणण्यांत, कशी तरबेज असे याचा हि प्रत्यय याच कागदांत सांपडेल.

---

† पा. स. १७।४० १ आलीफ * फसली २ पाटील ३ चौधरी ४ औरंगझेबाचा. ५ विन ६ हरकत ७ अनुस्वारार्थी आनुनासिक वैकल्प्यानें.
+ हल्लीं दर गुरा मागें वर्षास १०८ वनचराई आहे.

प्रजा, सरकारास निक्षून सांगते कीं " जे वेलेस परवाना (गुरें, सरकारी जंगलांत चरूं देण्याबद्दलचा) आम्हां जवल पावे, ते वेलेस (वनचराईचे) पैसे विला उजूर देऊन उजूर न करुन" म्हणजे परवान्याच्या आधीं पैसे-फी-भरणार नाहीं. असा करार, ज्याचें चरित्र परकीय इतिहासकारांनी जुलुमाच्या भडक रंगांत रंगविलें आहे, त्या औरंगझेबाच्या कारकीर्दीतील च आहे, हें येथें लक्ष्यांत ठेवावें.

मुगल रियासती मधें, सुभ्याच्या किंवा परगण्याच्या फौजदाराकडे असलेल्या अनेक लष्करी व मुलकी कामा प्रमाणें सरकारी जंगलखातें हि होतें, हें या रोख्यावरुन दिसून येईल. फौजदार हाच त्या त्या भागाचा संरक्षक Conservator असे.

१७ शाहू महाराजांच्या दरबारांतील पत्र

(कै. द. वि. आपटे)

*हें पत्र सातारचे रा. जोशी यांच्या संग्रहांतलें आहे. हें बहुतकरून पुरंदऱ्यांनीं लिहिलें असावें. शाहू महाराजांच्या दरबारांतील रोजची हकीकत बाजीराव व चिमाजी आपा यांना कळविण्याचें काम पुरंदऱ्यांचें होतें. एका चोरीच्या प्रकरणाची हकीकत यांत आली आहे.

ले. ३९ श्री { श. १६६२ पूर्वी
इ. १७४०

छ २४ रजब

पुरवणी तीर्थरूप राजश्रि राउ तथा राजश्रि आपा स्वामीचे सेवेसी विनंति उपरि जिवाजी कडु पहिले राजश्रि स्वामीजवल होता त्याचा भाउ बहिरजी कडु का। पुणे येथे सुक्रवार पेठेत राहात होता त्येशास विठोजी आत्फागिऱ्या म्हणोन स्वामीकडे आहे त्याचे बाइकोने याचे बाइकोची मूद चोरून नेली होती यामुले त्याचा याचा कजिया होऊन स्वामीपासी फिर्याद आला स्वामींनी मनास आणून आत्फागिरास ताकीद केली की याची मूद यास देणे त्यास आत्फागिऱ्या बहिरजीस मूद द + + + + + + + कडे घेऊन आला + + + + + + + तां पडिला सिपणीन मूद काही आपले आंगी लागूं दिल्ही नाही मग आत्फ्यागिऱ्याने सुक्रवार पेठेचा सोमसेट + + व + काजी बेरड याचे स्वाधीन बहिरजीस केला आणि आत्फागिऱ्या निघोन गेला त्यावर से याने बेरडाने व जिवाजीपंताकडील

* पा. स. ९४१

विचु + + याणी मिलोन बहिरजीची वस्तभाव येणे प्रा गा टून घेतली कडे मोहरा २० यका भगीरथ तेली याजकडे

+ शा होते ते व्याजसमेत उगवून घेतले
परतु मुद्दल शो २०

कुडक्या दोन मोहराच्या जोड्या येका
मोते चौकडां समेत सोने जोड्या २

लोखडी
२ पासा
२ गोलव्या जोडे
—
४

स + + + नेले याखेरीज दाणा गला घिरगुत्या धरून + + + भावे देखील भरले घर जमून बाइकोची + + + + + सदरहु प्रो वर्तमान सांगितले राजश्री + + + फिर्यादीस उभा (अपूर्ण)

---

१८ फत्तेसिंग भोसल्याचें चित्राव-इनामाबद्दल पत्र

(कै. वृ. वि. आपटे)

* हें पत्र रा. पां. न. पटवर्धन यांच्या संग्रहांतलें आहे. वीरेश्वरभट व मोरेश्वरभट चित्राव यांना मौजे वेरवडे येथील जमीन कदीम इनाम होती. त्यांत जाधवगीर निमे वाटा मागत होता. पण कदीम इनामास निमे वाटा मागण्याचा अधिकार जाधवगिरास नाहीं असें भोसल्यानें ठरवून राजपत्राप्रमाणें चित्रावांचें इनाम चालविण्याविषयीं बजावलें आहे.

ले. ४० } श्री { श. १६५० पूर्वी
{ इ. १७२८

तपोनिधी जाधवगीर गोसावी यांसि

श्रीं फतेसिग भोसले नमो नारायेण उपरी तुम्हांस मौजे वेरवडे प्रां पुणें हा गाव ईनाम दिल्हा आहे आगोधर वेदशास्त्रसंपन्न वीरेश्वरभट व मोरेस्वरभट यास इनाम मौजे मजकुरी कदीम जमीन आहे त्यास तुम्हीं इनामाचे जमीनीचा निमे वाटा मागता तरी कदीम इनामास तुम्हीं वाटा मागावा यैसें नाही त्या ब्राह्मणांच्या

---

* पा. स. ११।४१

सेतास तगादा न लावणें राजपत्राप्रमाणे इनाम चालेल तुम्ही कथला न करणे जाणिजे छ २६ मोहरम पा हुजुर लेखना

वर्धिमुद्रा

---

१९ माधवराव बल्लाळ पेशवे यांचीं दमाजी व गोविंदराव गायकवाड यांस पत्रें

(कै. कृ. वि. आचार्य कालगावकर)

† हीं पत्रें वाण्याच्या दुकानीं मिळालीं. त्यानें, असले सहीशिक्याचे पुष्कळ कागद मजकडे आले; परंतु मीं ते पुड्या बांधण्याकडे खर्चून टाकले. सांप्रत रद्दीस तेजी असल्यामुळें बाबाबापड्या आपल्या घरचे जुने कागद आणून विकतात वगैरे हकीकत सांगितली. न जाणों अशा प्रकारें किती कागदांचा नाश झाला असेल! असो. त्याच्या जवळ असलेल्या शिल्लक रद्दींतून घेण्यासारखे दहावीस कागद घेऊन त्याच्या बदला वर्तमानपत्राचे कांहीं अंक त्यास दिले. हे कागद कोठून त्याजकडे आले तें त्यास सांगतां आलें नाहीं. असो. सदरहु पत्रें असलच आहेत. तीन पत्रांत असलेल्या शिक्यांत दोन प्रकारचे शिक्के आहेत. माधवराव यांचे सावकार भिडे व वीरकर असल्याचें सदर पत्रांवरून दिसतें.

ले. ४१ श्री { श. १६८५ माघ व. ३ / इ. १७६४ फेब्रु. २० }

(१) राजश्री दमाजी गाईकवाड सेना खासखेल समसेर बहादर गोसांवी यांसि

छ. सकल गुणालंकरण अखंडित लक्ष्मी आलंकृत राजमान्य (कोरीजागा टाकून) श्री माधवराव बलाल प्रधान आसीर्वाद विनंती उपरी येथील कुशल जाणौन स्वकीयें कुशल लिहीत जाणें विशेष बदल देणे ता धोंडो विस्वनाथ यांस व्यादे म्हसके दिमत थटी यांस नेवद्याचे वाटणीबदल रुपये ५९०० पाच हजार नऊसें रुपये देविले असेत तरि तुम्हाकडे साल मजकूरचा ऐवज येणे त्यापैकीं क्षेप निक्षेप पावते करून पावलियाचे कबज घेणे* जाणिजे छ १७ साबान सुा आर्बा शीतेन मया व अलफ *बहुत काय लिहिणे हे विनंती

लेखन

सीमा

---

† पा. स. १९।४० * अक्षर निरनिराळें.

कागद उलटून पाठीवर शिक्का आहे तो असा)

श्री राजाराम नरपति हर्ष नीधान माधव राव बल्लाळ प्रधान

(त्रिवलयी कोयरी आकार बदामी सिक्का)

शिक्याच्या खालीं लांब अंतरावर " बार " अशीं अक्षरें आहेत.

बार

ले. ४२ } श्री { श. १६८८ अ. चैत्र शु. ४ / इ. १७६६ मार्च १४

(२) राजश्री दमाजी गायकवाड सेनाखासखेल समसेरबहादर गोसांवी यांसि

छ. सकलगुणालंकरण अखंडित लक्ष्मी आलंकृत राजमान्य श्री माधवराव बलाल प्रधान आसीर्वाद विनंती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहित जावें विशेष तुम्हांकडे पेस्तर सालचा अैवज येणे त्यापैकीं बदल देणे रद कर्ज गुा वाघोजी बगाडे यांसी रुपये २५,००० पंचवीस हजार रुपये देविले असेत पेस्तर सालचे रुपये पावते करून पावलियाचें कबज घेणें जाणिजे छ २ सवाल सुा सीत सीतैन मयां व अलफ बहुत काय लिहिणें हे विनंती लेखन

सिमा

श्री
राजाराम नर प
ती हर्ष निधान माध
वराव बल्लाळ मु
ख्य प्रधान उलटा 'न' (त्रिवलयी लांबट गोल सिक्का)

बार

ले. ४३ } श्री { श. १६८८ वैशाख वद्य १ / इ. १७६६ मे २५

(३) राजश्री दमाजी गायकवाड सेनाखासखेल समसेर बाहादर गोसांवी यांसि

छ. अखंडित लक्ष्मी आलंकृत राजमान्य--स्नों माधवराव बलाळ प्रधान आसीर्वाद विनंती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय कुशल लिहित जावें विशेष तुम्हाकडे सरकारचा अैवज सालमजकूरचा येणे त्यापैकीं देणे रद कर्ज गुा नारो बापूजी भिडे यास रुपये ३०००० तीस हजार देविले असेत पावते करून पावलियाचे कबज घेणे जाणिजे छ १५ जिल्हेज सुा सीत सीतैन मया व अलफ बहुत काय लिहिणे हे विनंती

लेखन

सिमा

श्री
राजाराम नर प
ती हर्ष निधान माध
वराव बल्लाळ मु
ख्य प्रधान (त्रिवलर्या गोल सिक्का)
(उलटा न) बार

ले. ४४ } श्री {श. १६९१ चैत्र वद्य ३०
{इ. १७६९ एप्रिल ७

(४) राजश्री नारो बाबाजी व नारो आपाजी गो यांसि

सुा तिसा सितैन मया व अलफ राजश्री गोविंदराव गाइकवाड सेनाखासखेल समसेर बहादर याजकडील यैवजी तुम्हाकडे हवाला येणे त्या यैवजी वैशाख अखेरचे हापत्यापैंकी बाा देणे रदकर्ज गुा सिदापा सेट विरकर यास पेशजी गाईकवाडावर वरात जाह्ली आहे त्यापैंकी बाकी राहिले ते रुपये ७७५५ सात हजार सातसे पंचावन रुा देविले असेत तरी पावते करून कबज घेणे जाणिजे छ २८ जिल्हेज

(पाठीवर)

बार

लिखित सिदापा सेट वीरकर सद्रहू वरातेप्रमाणे रुा भरून पावलो विा राजश्री गोपाळ नाईक तावेकर याजकडून भरून पावलो

---

७ धार्मिक—

२० श्री त्र्यंबकेश्वर संस्थानचे वर्तुणकीची माहिती

(कै. रा. ब. का. ना. साने)

श्री त्र्यंबकेश्वरीं व कुशावर्ततीर्थी लोकांनीं कसें वर्तावें याविषयीं.

ले. ४५ } श्री { श. १६८० चैत्र व. ३
{ इ. १७५८ एप्रिल २६

(शिक्का
इनाम कमिशनर
गोल शिक्का)

श्री
राजा शाहु नर पति
हर्ष निधान बाळाजी
बाजीराव प्रधान (गोल शिक्का)

---

† पा. रु. १।३८

यादी श्री त्र्यंबकेश्वरीं व कुशावर्ती सर्व जनांनीं [कसें] वर्तावें त्याचा करार चितपशील कलमें शके १६८० बहुधान्य संवत्छरे चैत्र वद्य ३ सुा समान खमसेन मया व अलफ

श्रीत्र्यंबकेश्वर

१ ब्राह्मणांनीं झगा मुंडासें पोशाकासमेत वोवऱ्यांनीं देवाजवळ जाऊं नये. दरवाज्याबाहिरून नमस्कार करावा. आंत जाणें तर पाय धुवोन जावें. परंतु देवास प्रत्यक्ष सिवों नये. स्नान करून देवास स्पर्श करावा. ब्राह्मणांनीं मात्र आंत जावें. अन्यत्र कोणी आंत जाऊं नये कलम•१

१ जटील गोसावी यांणीं आंत जाऊं नये तसेच जंगम बैरागी व इतर कोणी ब्राह्मणांसेरीज आंत न जावें. कलम १

१ शूद्र लोकांनीं परिछिन देवालयांत जाऊं नये. दरवाज्यांतूनच दर्शन घ्यावें कलम १

१ दरवाज्याबाहेरून कोणी सुपारी पैसा हरजिनस उदकादिकरून देवावर टाकितात ते सहसा टाकूं नयें. दरवाज्याचे पाइरीवर ठेवीत जावे कलम १

१ तुंगार पुजारी यांणीं येकेरी धोत्र नेसूं नये. दुपद्री नेसत जावें. स्नान करून विभूत लावून, निर्मळ धोत्रें दुहेरी नेसून देवळाजवळ राहात जावे पोरेंबाळें बाइको अस्नात पुजारा यांची आंत गेलीया पारपत्य करावें. येणेप्रो कलम १

——येकूण कलमे पाच रास

श्री कुशावर्ताचीं कलमें.

१ मुसलमान, म्हार, चांभार, बेरड, मांग यांणीं तीर्थांत जाऊं नये याप्रमाणें चालावे. कलम (या सो अन्यत्र जात तीर्थांत जावयास अयुक्त असेल त्यांणीं तीर्थांत जाऊं नये) *

१ तीर्थावर क्षौरें करितात ते केश तेथेंच टाकितात, ते टाकू नये. न्हाव्यापासूनच केश दूर नेऊन टाकवावे. तीर्थावर केश आढळलीयावर न्हाव्याचें पारिपत्य करावें— कलम १

१ त्रिसंधेश्वर व गौतमाले हनुमंत अहिल्या तीर्थ यामध्यें देवाच्या असपास निर्मळ असावें. हगूं नये. याचा बंदोबस्त नारो भगवंत यांणीं करावा. झाडून निर्मळ राखावें. कलम १

१ तीर्थांत कोणी बुड्या मारून आंतील कांहीं काढूं नये. काढील त्याचे पारपत्य करावे. पाणी उपसून आंत जें निघेल ते सरकारांत जमा करून ठेवावें.... कलम १

---

* कौंसांतील मजकूर बारीक अक्षरांनीं लिहिलेला आहे.

१ कुशावर्तापासून हनुमानपर्यंत गंगेंत
कोणीं केर पत्रावळी उकीरडा टाकू
नये. गंगा स्वच्छ असावी. ज्याच
घराजवळ गंगेंत केर निघेल त्याच
पारिपत्य करावें... कलम १

कलमें ५ पाचरास

येणेंप्रमाणें दाहा कलमे पैकीं श्रीत्र्यंबकेश्वरचीं पांच व श्री कुशावर्ताचीं पांच करार करून याचे खबरदारीस हुजुरून अपाजी अनंत कारकून व दाहा माणूस हशमाकडील पाठविले असे त्यास सदरहू लिहिल्याप्रमाणे सर्वांनीं वर्तावें व सरकारेच कारकुनानें व * नारो दामोदर यांणीं रखवाली बंदोबस्त राखावा. जाणीजे छ २८ शाबान आज्ञा प्रमाण लेखन

सीमा

ले. ४६ श्री { श. १६८२ श्रावण वद्य १० / इ. १७६० सप्टें. ४

(सिक्का इनाम कमिशनर) त्र्यंबक

अखंडित लक्ष्मी आलंकृत राजमान्य राजश्री नारो दामोदर* गोसांवी यांसि.

सेवक बाळाजी बाजीराव प्रधान नमस्कार सुा इहिदे सितैन मया व अलफ श्री [त्र्यंबकेश्वर] येथें देवाचे नित्य पुजेस नेहमी ब्राह्मण किती असामी आहेत कोठील ब्राह्मण पुजा कोणत्या प्रकारें करितात, देवाचे नैवेद्याची सोय कसकसी केली आहे, अचार्य ब्राह्मण शागीर्द व सटपटे किती जण आहेत ब्राह्मणास राहावयाची जागा चांगली आहे किंवा नाहीं तेथील नेमणूकेचा ऐवज कोण्हीकडून पावतो सालीना नेमणूक काय आहे हें तपसीलवार लेहून पाठविणें तेथें ब्राह्मण आहेत त्यांचे मुबादला येथून ब्राह्मण पाठवावयाचे आहेत तरी तेथें देवाची पूजा उर्जा कसी चालते तें सत्वर लेहून पाठविणें जाणीजे छ २३ मोहरम आज्ञाप्रमाण व मुख्य देवळाचे असपास शेंभर शेंभर हात जमिनींत काय काय आहे चौतर्फा नकशा पाठवणें मुख्य देवळापासून गंगेचा ओघ किती हात आहे तेंही मोजून लेहून सविस्तर पाठवणें. छ मजकूर लेखन

सीमा

---

* नारो दामोदर जोगळेकर. यांनीं त्रिंबक किल्ला काबीज करण्यांत मोठी मदत केली म्हणून पेशव्यांनीं श्री त्र्यंबकेश्वर संस्थानाचा कारभार त्यांस सांगितला.

ले. ४७

श्री

शा. १७०३ पौष वद्य ७
इ. १७८२ जाने. ६

वेदशास्त्रसंपन्न राजश्री हरभट पिंगळे स्वामींचे सेवेसी

श्री
राजाराम नरपती
हर्ष निधान
माधवराव नारायण
प्रधान
(गोल सिक्का)

विद्यार्थी माधवराव नारायण प्रधान नमस्कार विनंती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहीत जावें विशेष श्रीत्र्यंबकेश्वर येथील काम काज तुम्हांकडे होतें तें दूर करून रा। आयाजी महादेव मोडक यांजकडे साल मजकुरापासून सांगितलें असे तरि हे कामकाज करतील श्रींकडील शिल्लक नक्त व दागिने व कापड व गल्ला वगैरे जिनस असेल त्याची मोजदाद यांजकडे करून देऊन कबज घेणे व तुमचे कारकिर्दीपासून रुजुवात मशारनिलेस करावयास सांगितली असे तरि रुजुवाती संमंधी कागदपत्र मागतील ते देऊन रुजुवात कची करून देणे जाणिजे छ २१ मोहरम सु॥ इराने समानीन मया व अलफ बहुत काय लिहिणें हे विनंती

ले. ४८

श्री

शा. १७२३ अधिक ज्येष्ठ शु. १२
इ. १८०१ मे २५

(सीक्का इनामकमिशनर). (गोल सिक्का)

राजमान्य राजश्री विसाजी त्र्यंबक* गोसावी यांसि

सेवक बाजीराव रघुनाथ प्रधान नमस्कार. सु॥ इहिदे मयातैन व अलफ संस्थान श्री त्रिंबकेश्वर येथील कामकाज आयाजी माहादेव यांजकडे होतें दूर करून साल मारीं तुम्हांकडे सांगितले तरी इमानें इतबारें वर्तोन संस्थानाचें कामकाज करीत जाणे संस्थानाकडील सिलकेची मोजदाद त्याजपासून करून घेणे व आयाजी माहादेव यास नेमणूक संस्थानाकडील रुपये ४०० च्यारशे पावत होते त्याप्रो तुम्ही घेऊन हिसेबीं खर्च लिहीत जाणे जाणिजे छ ११ मोहरम[1] आज्ञा प्रमाण लेखन सीमा

---

* विसाजी त्रिंबक जोगळेकर, नारो दामोदरच्या चुलत भावाचा मुलगा, मृ. १८२४.

१. मोहरम ११ ही तारीख या सुहूर सालांत आरंभीं व शेवटी अशी दोनदां येते. शेवटची धरून ही मिती व तारीख दिली आहे.

ले. ४९

श्री

शा. १७२३ ज्येष्ठ व. ११
इ. १८०१ जुलै ६

(सीक्का इनाम कमीशनर) (गोल सिक्का)

राजमान्य राजश्री विसाजी त्र्यंबक+ गोा सि

सेवक बाजीराव रघुनाथ प्रधान नमस्कार सुा इसने मयातैन व अलफ संस्थान श्री त्रिंबकेश्वर येथील कामकाज सालमजकुरीं तुम्हांकडे सांगितले आहे त्यास संस्थानाकडील सालाबादी नेमणुकेचा ऐवज रुा

११५०० प्रो नासीकपैकीं

७३० तालुके त्रिंबकपैकीं श्री ब्रह्मगिरीचे प्रदक्षणेस दोन ब्राह्मण आहेत त्यास दररोज दर असामीस रुपया १ येक प्रो रुपये

१२२३०

ऐकूण बारा हजार दोनसे तीस रुपये साल मजकुरापासून व मागील बाकी नेमणुकेपैकीं राहिली असेल ती तुम्हाकडे यावयाविसीं हरदु माहालचे मामलेदार यांस अलाहिदा सनदा सादर करून हें सनद तुम्हांस सादर केली असे तरि सदरहूप्रमाणे ऐवज घेणें आणि संस्थानाकडील नेमणुके पैकीं देणें कोणाचें राहिलें असेल तें हुजूर समजाऊन आज्ञा होईल त्याप्रमाणे करणें जाणिजे छ २४ सफर आज्ञाप्रमाण लेखन सीमा

ले. ५०

श्री

श. १७८२ माघ शु. ९
इ. १८६१ फेब्रु. १९

(इनाम कमिशन शिक्का)

पोलिटिक्याल व देवस्थान वर्षासन वगैरे याजबदल सन १२६० फसलीस नेमणुकी खर्च पडल्याबाा यादी

मेहेरबान कलेक्टरसाहेब बहादूर जिाा नगर यांजकडुन नंबर ४०६ तारीख २६ अगटबर सन १८५२ चे यादीसोबत आल्यात देवस्थान सदरांत नासीक तालुक्याचे पोटीं श्रीत्रिंबकेश्वर संस्थान त्रिंबक दरमहा ९५९०८ प्रमाणे दाखल ११५१४ रुपये असोन ते कोणास मिळतात ते लिहिण्याविषयीं महालकरी पेटा त्र्यंबक तालुके नासीक यांस नंबर १२३ तारीख ११ जानेवारी सन १८६० चा हुकूम गेल्या लगत वहिवाटदार नारायण कासिनाथ जोगळेकर यांस पावत असल्याचें महालकरी रुजू मामलेदार यांजकडून लिहून गेल्यावरून इसम मजकूर यांस कैफियत देण्याकरितां कागदपत्रासह हजर होणेविषयीं महालकरी यांस लिहून आलेवरून कैफियत तारीख १९ सपटेंबर सन १८६० इसवी लिहून दिल्ही त्यांतील सारांश खालीं लिहिलेप्रमाणे—

[फक्त रकमेपुरती माहिती पाठविली आहे.]

माजी अमलांत सदरहू नेमणुकीचा ऐवज तुरू व पटका या नाण्यांचा मिळत होता व हाल अमलांतही कंपणी सिक्का चालू होईपर्यंत त्याचप्रमाणे मिळत येऊन पुढें कंपणी रुपये मिळों लागले तुरयाची व पटक्या चलण बराबर होती कंपणी रुपये मिळो लागले ते चार रुपये शेंकडा बटा वजा होऊन मिळूं लागले

सदरहू नेमणूक तेव्हा आजमासे सत्रा अटरा हजार मिळोन त्याप्रमाणें कांहीं वर्षे मिळकत येऊन पुढें माधवराव नारायण यांचे कारकीर्दीत अजमासे तेरा चौदा हजार मिळूं लागले. ते बाजीराव रघुनाथ यांचे कारकीर्दींत कांहीं वर्षे मिळोन पुढे त्यांचेच कारकीर्दीत १२२३० बारा हजार दोनशे तीस रुपये मिळों लागले. ते पेशवाई अखेरपर्यंत सदरी लिहिले नाण्याचे रुपये मिळोन पुढें हाल अमलांत सन १२२८ फसली अखेर सदरहू प्रोंच रुपये १२२३० मिळोन सन १२२९ फसली सालीं मे. पाटंजर साहेब यांणीं सदरहू पैकीं २३० रुपये कमी करून बाकी बारा हजार रुपये कायम केले त्याप्रमाणें कंपणी नाणें सुरूं होईपर्यंत दरसाल मिळोन कंपणी सुरू झालेपासून च्यार रुपये शेकडाप्रमाणें बट्टा व ग्याहींट म्हणोन दर हजारीं ४८ प्रमाणें वजा होऊन ११५१४ रुपये कंपणी आजपर्यंत मिळत आहे. कोणते सालीं नेमणुकेंत कमी केले ते साल माहीत नाहीं.

सदरहू नेमणूक मिळाले दिवसापासोन प्रथम कांहीं वर्षे हुजूर म्हणजे मुकाम पुणें येथें मिळत होती इतकें ऐकून माहीत आहे. पुढें कांहीं वर्षांनीं नासीक व त्रिंबक ह्या दोन तालुक्याचे कामावीसदार यांजकडून व कांहीं वर्षें नासीक व दिंडोरी या महालापैकीं सोळा गाव लावून दिले वरून गांवचा वसूल करून खर्च होत होता कोणते महालापैकीं किती गांव कोणते सालापासोन कोणते सालापर्यंत ते माहीत नाहीं. पेशवे अखेरचे शेवटीं कांहीं वर्षें गांव सरकारांत घेऊन पुढें पोत्यांतून पैसा पावूं लागला. तो कोठून व ते साल कोणतें मुकरर माहीत नाहीं. अजमासें नासीक त्रिंबक ह्याच तालुक्यांतून पावत असेल असें वाटतें. हाल अमल झालेवर प्रथम खानदेश जिल्ह्यांतून सुमारें एक वर्ष नंतर कांहीं वर्षें नगर जिल्ह्याचे हुजुर खजिन्यांतून पुढें नासिक तालुक्याचे तिजोरींतून आजपर्यंत पावत आहे कैफीयत पुरी ता. २२ सपटंबर १८६० केफियत दिल्यानंतर आलेले उत्तर यांतील पुरवणी जावक बारनिसी बुक नंबर ११ विद्यमान मीर्फात साहेब बहादूर इनाम कमिशनर उत्तर भाग यांत नंबर ३८७ तारीख १९ फेब्रुआरी सन १८६१ इसवीचें पत्र नारायणराव कासिनाथ जोगळेकर यांचे नावें आलेलें

श्रीत्र्यंबकेश्वर देवाचे नेमणुकीबद्दल — नगर जिल्ह्याबद्दल १२६० फसलीचे हिशेबावरून देवस्थान वर्षासन वगैरे बद्दल यादी आलेली आहे त्यांत देवस्थान सदरांत नासिक तालुक्याचे पोटीं श्री त्रिंबकेश्वर संस्थान त्रिंबक दरमहा

१५९०८ प्रो ग्रामाही रुपये ११५१४ दाखल आहेत. सदरहू नेमणूक श्रीत्रिंबकेश्वर महादेव कसबे त्रिंबक येथील देवाचे पुजा नैवेद्य नंदादीप व उत्छाहा वगैरे खर्चाकरितां नासीक तालुक्याचे तिजोरींतून आम्हांस पावतात म्हणून तुम्ही कैफियत लिहून दिल्यावरून सर्व चौकसी होऊन इंग्रजींत रिपोर्ट होता. हल्ली मेहेरबान् दुमाल्याचे रिव्हिन्यु कमिशनर साहेब बहादूर यांचा ठराव नंबर ४३२ तारीख १ फेब्रुवारी सन १८६१ चा इकडे तारीख २ मिनहू रोजीं येऊन दाखल झाल्यावरून तुम्हास कळविणेंत येतें कीं, सदरहू देवास निरंतर नेमणूक चालण्याविषयीं पेशवे सरकारचे सनदपत्र हजर केले नसोन भोगवट्याविषयीं माजी अमलचे हिसेब पाहातां माजी अमल अखेर सुमारें ६० वर्षे पर्यंत सदरहू देवास नेमणूक पावत येण्याचा दाखला मिळतो. त्यांन सन १८०५ तागाइत सन १८१३ पावतों हल्ली जी नेमणूक पावते त्यापेक्षां कमी पावत असून सन १८१३ सालीं पुन्हा रुपये १२००० बारा हजार सरकार तिजोरींतून पावूं लागले. कारण सन १८०५ तागाईत सन १८१३ सालापर्यंत सदरहू नेमणुकेस नेमून दिलेले गांवांकडून कमी रुपये पावत होते सबब सरकार तिजोरींतून रुपये १२००० पावूं लागले या कारणावरून सालीना चांदवड रुपये बारा हजार म्हणजे त्याचा बट्टा वजा जातां कंपणी रुपये ११४६२०८ अका हजार चारसें बासष्ट रुपये आठ आणे नासीक नजीक त्रिंबक येथील श्रीत्रिंबकेश्वर महादेव याचे नांवानें निरंतर म्हणोन दाखल केले जाऊन अशा प्रकारचे देहेनग्याचे वहिवाटीबावद जे नियम चालू असतील त्याप्रमाणे याचा आदा केला जाईल म्हणोन लिहून आलें तो मार आपल्यास कळावयाकरितां लिहिला आहे कळावे.

त्यानंतर सन १८७५ तारीख १७ आगष्ट स्टेटसेक्रेटरी यांची सनद.

माजी राज्याचे वेळेपासोन सालीना नक्त नेमणूक त्रिंबकेश्वर महादेव कसबे त्रिंबक तालुके नासीक जिल्हा नासिक या देवस्थानाबद्दल पावत आहे. ऐसियांस असें ठरविलें आहे कीं सरकारी रुपये ११४६२ अकरा हजार चारशें बासष्ट रुपयांची नेमणूक सदर देवस्थानाचे वहिवाटदार जोंपर्यंत इंग्रेज सरकारसी इमानें इतबारें वागतील तोंपर्यंत इंडियाचे सरकारी खजिन्यांतून निरंतर चालून आदा करण्यांत येईल.

खुलासापत्र

श्री

१. आपाजी अनंत याचें आडनांव ओक असोन त्याचे वंशाकडे संस्थानांत अद्याप पावेतो कारकुनीची असामी आहे.

२।३. छ २३ आज्ञाप्रमाण याचें पुढील अक्षरें स्वहस्तें असतील किंवा नाहीं हें समजणेस त्यावेळचे कांहीं कागदपत्र बंडांत गहाळ झालेनी समजणेस मार्ग नाहीं. आम्ही कमिशनर ऑफिस मधून छापील नक्कल घेतली आहे....

४. ...नारो दामोदर मयत झालेवर असावें असें वाटतें. हरभट बापाजी पिंगळे यांनीं कांहीं दिवस नंतर आबाजी महादेव मोडक ह्यांनीं काम केलें.... त्यावेळेस माधवराव नारायण प्रधान होते आलाहिदा हुकुमाची नक्कल पाठविली आहे.

---

८ राजकीय—

२१ रघूजी भोसले यांची जवाहीर खरेदी

(प्रा. द. वा. पोतदार, बी.ए.)

एका वाण्याकडून खजूर गुंडाळून मिळालेला कागद पाहतां तो एका पेशवाई व्यापाऱ्याचें वहीचें पान आहे असें आढळलें. दुसरे रघूजी भोसले यांची रु. १४४३५६ ची एक जवाहीर खरेदी नोंदली आहे. ही शक १७१७ आश्विन (सन १२०५ फसली) म्ह. इ. स. १७९५ मधील आहे. त्यांत

ले. ५१ } { श. १७१७ / इ. १७९५

" १५००० चौकडा १   ८००० जोडी १

१४३०० कंठी   ४२००० सिरपेच व पोहुची मिळोन दिली. "

अशी नोंद आहे व या व्यवहारांत रु. ४९५६ नफा नोंदला आहे. इतरहि कांहीं नोंदी आहेत. उ. धोत्रजोडा १, पैठणी रेशिमकांठी १ रु. ५०, शेला पैठणी हिरवा रु. ४०, शाल रु. ५३॥, पातळ पांढरें रु. ७७८–. लुगडें, पैठणी रु. ६१ अशा किंमती आहेत. या सर्व नोंदी वैय्यापारिकसंशोधनाचे दृष्टीनें उपयोगी आहेत.*

---

२२ पेशव्यांच्या स्वारीची सरबराई

(कै. श्री. सर. ना. य. मिरीकर)

१ पुढील कागद पांडेपेडगांव परगण्याचे देशपांडे यांच्या दप्तरांतील आहे. तेथें असले तीन कागद आढळले. प्रत्येकांत दोन दोन गांवांस हुकूम दिलेला आहे. गांवास हुकूम देशपांड्याच्या मार्फत जावयाचे असल्यामुळें त्यांच्या दप्तरीं हे हुकूम सांपडणें

* पा. स. १३।४१

साहजीक आहे. पेशव्यांची स्वारी परगण्यांत आली असतां स्वारीकरतां लागणारा सरंजाम त्या परगण्यांतील प्रत्येक गांवांतून जमा करण्याची वहिवाट होती असें या कागदावरून दिसतें.

२ शक १६९३ मध्यें श्रीमंत नारायणराव पेशवे स्वारीस निघून नगरप्रांतीं आले होते. त्यावेळीं त्यांचा तळ पिंपळगांव माळवी या गांवीं पडला होता. हे गांव अह्मदनगरच्या उत्तरेस तीन कोसांवर आहे.

ले. ५२ }　　श्री　　{ श. १६९३ / इ. १७७१

भज स्वारी राजश्री *माधवराव नारायेण सुभेदार ता। किले अमदानगर ना। मोकदम देहाये ता। कडे प्रो पांडिचे पेडगाव सु॥ इसने सबैन मया व अलफ श्रीमंत——याची खासा स्वारी मौजे पीपलगाव मालवी येथे आली आहे तर देहाये मजकूर पो स्वारी सरमजाम येणे प्रो देह वि ता।

मौजे माणीक दौंडी		मौजे देवलाली	
१०	लाकडे खंडी	१०	लाकडे खंडी
१०	मेकचो	१०	मेख ×
×	गोवऱ्या गाडे	१०	गोवऱ्या गाडे
३०००	पत्रावली सुमार	२०००	पत्रावली सुमार
१०००	मेखा सुमार	९००	मेखा सुमार
·।·	शाकभाजी हरजीनस खासी	८४	शाकभाजी हरजीनस खासी
२००	कुंभार काम	२००	कुंभार काम
२५	रांजण	२५	रांजण
५०	डेरे	५०	डेरे
५०	घागरी	५०	घागरी
५०	मडकी	५०	मडकी
२५	कोलंबी	२५	कोलंबी
२५	बेगारी आ।	२०	बेगारी आ।

मदरहू प्रो सरमजाम देहाये मजकूरचा जलद किले मारी घेऊन येणे.†

* नारो बाबाजी (इ. १७२०–७५ अभ्यंकर–नगरकर) यांचे हे थोरले पुत्र. हे, वडील अधिकारावर असतांनाच सरकार कामगिरीवर होते (इ. १७५०–१८०९).

† पा. स. ९१३८

२३ राव प्रधान यांस पत्र

(कै. वा. वि. जोशी—सातारा)

ले. ५३ ॥ श्रीमंगळमूर्ती ॥ श. इ.

श्रीरमामंडित राजमान्यविराजित धर्मपरायण गौब्राह्मण प्रतिपालक श्रीराव प्रधान स्वामीचे सेवेशी

नारायणराव साष्टांग नमस्कार विनंती येथील कुशळ जाणोन आपलें स्वानंद लेखन करणें कृपापत्र रा शामराया बराबर पावलें आपले आज्ञेप्रमाणें शामरायास मुख्यांचे सनमुख केलें मुख्याचा वेव्हार व प्रसंग व रीत परस्परें स्वामींनी अवकिली असेल यांजला लटके कदापी आवडत नाही जो प्रसंग करणारांनी महाराजापाशीं केला त्याची येथें गंधवार्ता नाही अवघे मिथ्या आरंभापासून सेवट पावेतों लटकें राजमान्याविराजित मल्हारराव होळकरांनी मुख्यांस अर्जी लिहिली होती त्याचें उत्तर शामरायाचे हवाला केलें आहे. त्यावरून आदी अंताचे विदित होईल. जर कांहीं प्रसंग असता तर सेवकाचे विचारेच होता व रा मल्हाररायानी थोडीशी वस्रे आमचे मुख्यांस पाठविली होती तें दाखणे उतम न देखलें फिराऊन पाठविलीं असेत व मीर खुदायार खानासही वस्रें पाठविली होती तें त्यानेंही न घेतली व वस्रें शामराया जवळ आहेत. मीं शुभचिंतक असे मजयोग्यसे असतां आज्ञा करीत नाहीं कोणेविशई दुसरा वेव्हार न जाणावा विनंती

विनंती

२४ सांप्रदायांचा पेच

(श्री. कृ. वा. पुरंदरे—पुर, सासवड)

सदर पत्र बाजिराव रघुनाथाचे कारकीर्दीतील आहे. हें त्र्यंबकराव माहिपत उर्फ नाना पुरंदऱ्यानें पुण्यांतील बाळोजी कुंजिराजवळील आपल्या एका कारकुनास लिहिलें आहे. बाजिरावाची किल्ली म्हणजे बाळोजी कुंजीर. त्या करवीं जाधवरावावर आलेला प्रसंग निभाऊन त्याचा 'आब' राखावा अशी व्यवस्था करण्यास नानांनीं लिहिलें आहे. 'फजीती न व्हावी बेत चांगला उतरावा' अशी कळकळ मराठशाहीच्या शेवटपर्यंत एक दुसऱ्याविषयीं दाखवितां न; मराठ्यांच्या शत्रूंस मराठशाही पत्रविण्यास बरेंच जड गेलें असतें.

ले. ५४ श्री (अस्सल मोडी)

विनंति उपर श्रीमताची स्वारी सियाचे लस्करांत जाणार त्यास च्यार सरदार व मुछदी आज जातील त्या समारभासुधा राजश्री जाधवराव याचे डेन्यास आले आसता जाधवराव याचा सांप्रदाय की स्वारी समागमे येतील त्यास वस्त्रे द्यावी त्या प्रमाणे करावे तर इतकी आवाका तूर्तचे काली नाही याजकरिता आजचा बेत राहून उद्याचा व्हावा म्हणजे उदईक नेमणुकेप्रो घडेल ते बहूत संकटात पडले जरकरिता समारभाने आले आसता मग फजीतीस जोडा नाही त्यास येविसी बालोजीबावासी बोलोन आजचा बेत राहू द्यावा कदाचित आजच जावयाचे आसे जाल्यास आगोदर बालोजी बावानी यावे श्रीमत येतील तेव्हा वस्त्रे देते समई वरकडास द्यावयाचे प्रयोजन नाही असे श्रीमतानी आज्ञा करावी म्हणजे त्याचा आबताब राहून मोठेपणा-- सारखे उतरेल सारांश आगोदर याप्रो बो(बो)लोन ठेवावे आणि बावानी आगोदर यावे आसे ठराऊन निश्चयपूर्वक आर्धा यावे आसे जरूर करावे पहस्त बहूत संकटात पडोन येकाकी आपण बोलण्यांत आसता फाजील न व्हावी येत चागला उतरावा हे विनंति

(उत्तर)

सदरहू अन्वयेच बावास बोलोन ठेविले आहेत आद्यापि श्रीमंताकडे बावा गेले नाहीत गेल्यानंतर बातमी कलेल सारांश याची काळजी आसो नये लिहिल्या अन्वयेच घडेल हे विज्ञापना*

छ २७ आखर

---

२५ चिमाजीआप्पा पेशवे

(कै. द. वि. आपटे)

[हे पत्र कै. पां. न. पटवर्धन यांचे संग्रहांतील आहे.]

ले. ५५ श्री { श. १७१८ ज्येष्ठ शु. १४ / इ. १७९६ जून १९

पौ छ २८ मोहरम

सु॥ सबा तिसेन शके १७१८

आपत्य हरिने दोनी कर जोडून साष्टाग नमस्कार विज्ञापना ता॥ छ १३ जिल्हेज पावेतो सुखरूप असो विशेष वडीलाकडून बहुत दिवस पत्र येऊन साभाल होतं नाहीं

---

* पा. स. १८४४

त्यास सदैव पत्र पाठऊन साभाल करीत असिले पाहिजे हिकडील मजकूर श्रीमंत राजश्री चिमाजी आप्पा साहेब याचे दतविधान होऊन पेशव्याईची वस्त्रे वैशास वा पचमीस जहाली जवल कारभारी राजश्री +परशराम भाऊ पटवरधन व रा बाबा फडके व गोविंदराव पिंगले व बहिरोपंत मेहदले व नारोपंत चक्रदेव आहेत मुख्यत्वे परशरामभाउं तासगावंकर आहेत देवावे ते च करितातं सरकार वाड्यातील झाडून बदोवस्त भाऊचा आहे आपासाहेबाजवल परशरामभाऊचे चिरंजीव बाबा जवलं नेहेमी असतातं श्रीमतं राजश्री नाना सातान्याहून वाईस आले होते ते येथून भाऊचे चिरंजीव दोन हजार फऊज घेऊन सिरोलास गेले व सिंदे याचा कंपू जेजुरीहून मोरेस्वरास गेला हे वर्तमान आइकून नाना कोकणात रायगडाजवल माहाडास गेले तेथे राहिले आहेत फऊज जवल होती ती दूर केली पाइचे माणूस तीन च्यार हजार ठेविले आहे जवलं रा राघोपंत गोडबोले व आबा शेलूकर व दादा गद्रे व बच्याबा सिरोलकर आहेत रा आपा बलवंत वाईहून कांहीं बोलावयास म्हणूनं पुणेयासं आले ते येथेच राहिले भाऊनी सांगितले की तुम्ही जाऊ नये येणेप्रमाणे जाले श्रीमंत राजश्री बाजीरावसाहेब सिंदे याचे लस्करात कवडीचे मुकामी आहेत श्रीमतं राजश्री अमृतरांव साहेब यास आणावयासं यांजकडून गेले आहेत जुनरास आहेत अद्यापवत आले नाही आल्यावर काय हो[ई]ल ते पाहावे नाना कोकणात गेल्यावर रा त्रिंबकराव परचुरे व याचा भाऊं बापु उभयेता पुणे-यातून गेले ते पुरदरांस गेले नंतर रा सखोपत सान्ये याणी भाऊस पत्र पाठविले की परचुरे येथे आले आहेत तेव्हा भाऊंनी पत्र पाठवींले की तेथून कोठे जाऊ देऊं नये म्हणून त्याजवरून उभयता भाऊं किलेयांत आहेत त्याचे बधु विठलराव व अन्याबा व बाइका व मुले कोकणात होती ती सामगावासं आली होती त्रिंबकराव गेलयाचे वर्तमान आइकून माघारी तोरण्यां किलयाखाली गेली कोकणात जात होती ती सिंदे याजकडील राऊत जांऊन आणिली ती पुणियातं वाड्यातं त्याचेंच आहेत चवकी सिंदे याजकडील आहे नाना फडणीस याचे वाड्यात चवंकी सिंदे याजकडील गारदी आहेत व आणंखी नाना नीसबत राघोपंत गोडबोले व बापू लेले व खंडोपतं वर्तक व बच्याबा सिरोलकरं व आबा सेलूकर वगैरे यांचे घरी सिंदे याजकडील चवकी आहे आणखी चवक्या बसत च आहेत सिंदे याचे च प्राबल्यं आहे येणेप्रमाणे वर्तमान आजपर्यंत आहे या उपरांत काय हो [ई]ल ते पाहावे होलकर येथे च आहेत आपले यजमानाचे गाव केंदुर व लोणी व पाबलं येथून वैरण सिंदे याजकडील कांहीं पाच सात वेला येऊन लुटून नेली गदीतील वैरणं नेली पहिली खेप नेली आणि बांकी वैरण राहिली त्याजवर सिंदे याची चवकी गाडदी बसले आणि च्यार पाच दिवसं नित्य

+ या ठिकाणीं 'र' हें अक्षर मोडी 'रा' नेहमी काढतात तसें काढून काना न देतां काढलें आहे.

गाडे व उटे येथून झाडून वैरण घेऊंन गेले वाड्याची कुलपे जबरदस्तीने तोडिली आणि आतं सिरून.कोटड्या व जामदारखाना व फडताले यांस कुलपे होती ती तोडून आंत वैरणी पाहाल्यां व वाड्यावर चढून वाड्यांची तसनस केली साल मजकुरीं गावची लावणी होत नाही अद्याप कहींचा उपद्रव होत आहे परशराम भाऊंच्याने बदोबस्तं होत नाही सिंदे याजकडे जाऊनं त्याचे स्वार वं जासूद वगैरे रखवालीस नेले सिंदे याजकडे बोभाट सागावयास गेले असतां ताकीददार देतात परंतु कही जात्ये ताकीददांन्याच्यां मुसक्यां बाधावयास काढून गांव लुटितातं येणे प्रा़ो वर्तमान जाले यदां गावचा पैसा आला नाही व संरकारांतून येवज आला नाही पनासं हजार रुाये आज न्याां बाकी येणे राहिली आहे खर्चाची तारांबल बहुतं जाली आहे लोकाचे कर्ज पाच हंजारपर्यंत आजपर्यतं देणे व उदम्यांचे तीन हजारपर्यंत देणे आहे पुढे खर्चास नाही गल्यांची बेगमी नाही वैरणीची बेगमी होती ती गेली आता वैरण नाहीं याजकरितां झाडून गुरे पिंपलगावास होती तेथील वैरण कंहीने नेली म्हणून पाचलास आणिली तेथील वैरण गेली आतां झाडून पुण्यातील गुराखुधां खलीस पाठविली व घोडी पागेची व घरची तामसवाडीस पाठविली परंतु ससांराची तारांबल आहे शागीर्दपेशास रोंजमरां या उंपरातं मिलावयाचां नाही व मुदपाकातं अन्नं मिलावयाचे नाही परंशरामभाऊस पुसिले व दाहा हजाराची याद् देवावे जाली आहे तो येवज मागितला त्याणी उतर केले की येव्हा रुपया मिलावयांचा नाही या-प्रा़ो येथील मजकूरं जाला आहे श्रीमतं मांतुश्री बाईसाहेब बहुतं घोरात आहेत व शरीरीं हि समाधान नाही पुढे अवस्था कठिणं आहे त्यास हे वर्तमान यजमानाच्या कानावर घालून कांही बदोबस्तं केल्यास ठीक पडेल नाही तरं लवकीक राहात नाही साराशं काही खर्चास पांठवावे येथे कर्ज देखील मिलत नाही येणे प्रा़ो वर्तमान आहे लवकर बदोबस्त जाल्यास उतम आहे आपणं परगणेयातून जाऊन यजमानासं मागुन खर्चाची बेगमी केली पाहिजे सेवेसी श्रुत होय हे विज्ञापना[१]

---

२६ तोतया प्रकरणी पत्र

(कै. गो. वि. आपटे)

बरवे घराण्याचा इतिहास लिहिण्याचे वेळीं संशोधन करीत असतां, जिल्हा रत्नागिरीपैकीं कर्यांत नेवरें येथील मोकदम बरवे यांचे दप्तरांत पुढील कागद मिळाला. यांत धोंडोबा आपा व कृष्णराव, बाबूजी नाईक हीं नांवें आलीं आहेत. व रा. हरिपंतांनीं डेरा देऊन फडशा करावा असेंहि आहे.

---

१ या पत्रांत लेखकानें अनुस्वाराचीं टिंबें शब्दांतील कोठल्या तरी अक्षरावर दिलेलीं आहेत. पा. स. ११।८१

ले. ५६ } श्री (असल) { श. इ.

विनंती उपरी तोतयाची चौकशी लौकर करून फडशा करावा लांबवू नये म्हणोन लिहिले ते कळलें त्यास चौकशीचे पर्याय कसे करावे ही गोष्ट वेदशास्त्रसंपन्न राजश्री रामशास्त्री व आम्ही बसून ठरविले की भिक्षुक ब्राह्मण सामान्य गृहस्थ यांणीं जाऊन पाहाणे ही गोष्ट ठीक नाहीं. कोणी कांहीं म्हणेल संशयास कारण. याचकरतां पांच सात दाहाजण मातबर रामशास्त्री आदिकरून जावें पहावें म्हणजे गुंता उरकला फार लांबवू नये याप्रों सिद्धांत जाहाला त्यांत दोन चार ग्रहस्थ येथें आहेत राजश्री धोंडोबा आपा व कृष्णराव यांस बलावून पा। आहे कृष्णराव सासवडासच आले असतील त्यास लौकर पाठवून द्यावे [तोतया] आंगरे याजकडे ते समई इंग्रजाचा [निरोप कु]लाब्यास आला की आमचे हवाली करणे तेव्हां आंगरे [बोल]ले कीं आम्ही पुण्यास घेऊन जातो खरा खोटा करणे तो तेथें तुम्हाकडील आपटेन[1] आहेत त्यांचे गुजारतीनें करून तुम्हास लिहून पाठवूं असें बोलणे जाले ते खरे होऊन इंग्रजास कागद गेला पाहिजे म्हणजे आंगरे याचा पेच वारतो ही गोष्ट येथून दहा पांचजण पाहावयास जातील ते समई इंग्रजांनीं तेथें जावे याजदेखत खोटा असे जाले म्हणजे गुंता उरकला याप्रो येथें बेत केला आहे आपल्यास कलावे म्हणून लिा असे धोंडोबा आपा व कृष्णराव येण्यास एकदोन रोज लागतील आले म्हणजे उशीर लावीत नाहीं राजश्री बाबुजी नाइकास आणावे असे सिंध्यांचे मानस होते आतां म्हणता[त] की न आले तरी कार्यास येईल त्यास नाइकास आपली आमची पत्रे गेलीं आहेत फार करून येणार नाहींत कदाचित आले तर तेही पाहातील †भिक्षुक वगैरे मंडली भ्रांतिकर नेली असतां वाईट पडेल. याजकरतां मातबर पोक्त मात्र व कर्नेल नेऊन फडशा राजश्री हरिपंतानीं डेरा देऊन तेथें करावा असे केले आहे रा। छ १८ सवाल हे विनंती*

---

२७ परशुरामभाऊंचें एक पत्र.

(पे. शिकंदर लाल आतार)

हें पत्र मासें बालमित्र रा. रा. सदाशिव वासुदेव गुणे कालेकर, इनामदार, भिलवडी, यांचें दप्तरांतून मिळालें. पत्र खाजगी व्यवहारासंबंधीं असून सर्व एकाच वळणाचें आहे. यावरून तें परशुरामभाऊंचें स्वदस्तुरचें असावें; असें वाटतें.

---

१ कर्नल अपटन. † येथून अक्षर निराळें तें खुद्द नानांचें आहे.

* पा. स. १६।३९

ले. ५७

श्री गणपती अस्सल { श. १७०१ भाद्र. व. ११ / इ. १७७९ आक्टो. ५ }

राजश्रिया विराजित राजमान्य राजश्री लक्ष्मण धोंडदेव कों भिलवडी स्वामी गोसावी यांसि

सेवक परेशराम रामचंद्र नमस्कार विनंती उपरी येथिल कुशल जाणून स्वकीये लिहीत जाणे विशेष राजश्री सदासिव राम गुणे कालेकर यास कों मजकुरी येकसे वीस बिघे जमीन सातसे रुपयेची इनाम आहे त्याजपैकी वीस बिघे जमिनीची लावणी शंभर रुपयाची* मारनिल्हे आपले मारफतीने करीत आसतात बाकी शंभर बिघे जमीन साहासे रुपयेची राहिली ती आवल दुम सीम मिरज प्रातातील धान्या-प्रमाणे नेमून देणे जाणिजे छ २४ रमजान सु॥ समानीन मया व आलफ बहुत काय लिहिणे हे विनंती

---

२८ पेशवे सरकारच्या हुजूरपागेकडील घोड्यांच्या नेमणुकी

(श्री. पां. मा. चांदोरकर)

रावबाजी यांचे कारकीर्दीत सरकारच्या हुजरातीच्या पागेचा खर्च कसा चालवीत त्याचें निदर्शक असें खालील पत्र आहे. प्रत्येक मामलतीच्या मामलेदारा-कडून त्याच्या उत्पन्नांतून 'सरकारची रसद व खाजगी अंतरथाचे ऐवजाचे ठरावा-खेरीज' एक ठराविक रक्कम नेमून दिली जाई, ती 'सरकार नुकसान न होतां व रयतेवर जलेल न करितां' वसूल करण्यांत येत असे. दर घोड्यास दरमाह साधारण ४० रुपये नेमणूक असे, तिच्यांत दाणा, वैरण, रतीब, औषधें, लागलागवड, मोतद्दार वगैरे सर्वांचा खर्च येई. म्हणजे वर्षाला ४८० रुपये लागत; शिवाय प्रत्येक वर्षी दस-ऱ्याच्या सुमारास दर घोड्यामागें सामान नवीन करीत असत, त्याला १५० रु. लागत, मिळून प्रत्येक घोड्या पाठीमागें एकंदर ६३० रु. खर्च येई. ही रकम मामलतदारानें खाजगी खात्याकडे भरावी अशी रीत होती. याप्रमाणें हुजरातचा खर्च खास सरकारी तिजोरीतून न देतां परभारें माहालाच्या वसुलांतून भागविला जात असे. पत्र असें:—

---

* यावरून ५।६ रुपयांत एक बिघ्याची लावणी त्याकाळीं होत असे हल्लीं पांच सहापट रुपये १ बिघा लावण्यास खर्च येतो. १ पा. स. १२।३९

ले. ५८ } अस्सल श्री { श. १७३८ / इ. १८१६

राजश्री रामचंद्र भिकाजी गोसावी यांसि

सुा। सबा अशर मया तैन व अलफ तुम्हांकडे माहालानिहाय तालुके रायगड येथील मामलत आहे त्या मामलतीकडे सरकारचे हुजूरपागे कडील घोडी चंदी व वैरण व रतीब चारावयास वगैरे नेमून दिल्हीं आहेत त्यास मामलतीची सरकारची रसद व खासगी अंतस्ताचे ऐवजाचे टरावा सेरीज सरकार नुकसान न होतां व रयतेवर जलेल न करितां वाजवी रीतीनें उत्पन्न होईल त्या ऐवजापैो दररोज चंदी व वैरण व रतीव व औषधे व लाग लागवड व पोर्ग्यांची तैनात मिलोन नख्त दरमाहां दर घोड्यास रुाो ४० चालीस प्रमाणे व घोड्या वरील सामान दुसरे यास सर सालांत ऐक वेल नवे करून द्यावयाबद्दल दर घोड्यास रुाो १५० येकशे पनास प्रमाणे तुम्हीं सरकारांत द्यावयाचे कबूल केले आहेत त्या प्रमाणे साल मजकूर सन सबा अशर मया तैनचा ऐवज तुम्हांपासून घ्यावयाचा त्यास घोड्यास चंदी वैरणी बाा व सामाना बाा वगैरे खर्चास ऐवज खाशा कडील खासगी कडून पावतो ते ——रुपये

१२०० चंदी वैरण व रतीब व औषधे व लाग लागवड व पोर्ग्यांची तैनात मिलोन दर घोड्यास रुपये ४० प्रमाणे दर माहा रुाो १०० ईा माहे रजब ऊर्फ ज्येष्ठ मास ताा माहे जमादिलाखर ऊर्फ वैशाख मास पावेतो बार माही घोडी रास २॥ येाा——————रुपये

३७५ सरंजामा बाा दर घोड्यास रुपये १५० प्रमाणे घोडी रास २॥

१५७५

ऐकूण एक हजार पाचसे पंच्याहातर रुपये बाा दोंणे खासगत खर्चाबदल खाशा कडील खासगीकडे गोविंद केशव बेंडकर याचे गुजारतीने सदरहू येक हजार पाचसे पंच्याहातर रुपयाचा चादवडीचा भरणा करणे[1]

---

२९ मातुश्री ताराबाईसाहेब व रामभट शेषाद्रिभट त्रिपुरारी

(श्री. पां. मा. चांदोरकर)

पुढील सनद रामभटजीचे वंशज रा. महादेव भट बिन भाऊभट त्रिपुरारी, मौजे सोनवडें, पेटा शिराळें येथील रहिवासी यांच्याकडून माझ्या हातीं आली. या

[1] पा. स. ९४१

सनदेप्रमाणेंच साधारणतः आणिक दुसऱ्या सनदा रामभटजींच्या मिठंभट नांवाच्या मुलास श्रीनिवास गंगाधर प्रतिनिधींनीं दिल्याचें ऐकण्यांत आहे. मूल सनद येणेंप्रमाणें:–

ले. ५९ श्री { श. १६७८ ज्येष्ठ वद्य १४ / इ. १७५६ जून २६ }

श्रीमन्महाराज मातोश्री आईसाहेब याणी ता। मोकदमानी मौजे खेड तर्फ वंदन प्रांत सातारा यासी आज्ञा केली ऐसी जे वेदशास्त्रसंपन्न राजश्री रामभट बिन शेशाद्री भट उपनाम त्रिपुरारी गोत्र कौंडण्य सूत्र आपस्तंभ हे बहुत थोर ब्राह्मण सत्पात्र तपस्वी आणि यासी श्री साक्षात्कार जाणोन किले सातारियाचे मुकामी साहेबानी कित्येक पुढील भविष्याच्या गोष्टी पुसिल्या त्याचीं उत्तरें सांगितली त्याप्रमाणे सर्व प्रत्ययासी आले यामुले साहेबाची निष्टा यांचे ठाई बैसली असे ब्राह्मण साहेबाचे राज्यांत असावे असे मानस होऊन यासी पुसिले जे तुमचा मनोदय काय आहे तो सांगावा त्यावरून त्याणी सांगितले की सातारा संनीध पाटस्थल बागाईत जमीन इनाम करून दिल्हियां श्रीचे पूजेस पुष्पे होतील आणि ब्राह्मणसंतर्पणास भाजीपाला उपयोगी पडेल त्याजवरून आशा ब्राह्मणाची कामना पूर्ण केलिया साहेबास श्रेयस्कर जाणोन मौजे मा।र पैकी जमीन —————————————————— चि॥

गाव पैकी जमीन चावर १ ॥। बाग चिरंजीव फतेसिंग भोसले याजबाबद चावर अर्धा

येकूण दीड चावर जमीन स्वराज्य व सालसा व मुकासा व बाबती व चवथाई व देशमुखी व सरदेशमुखी व धारकरी व साहोत्रा व नाडगौडी हक्कदार सुध्धा यासेरीज सरकारच्या हावदपैकी पाणी दोन मोटा बागास कुलबाब व कुलकानु हालीं पटी व पेस्तर पटी देखील इनाम तिजाई जलतरुतृणकाष्ठपाषाणनिधिनिक्षेप आदिकरून सर्वमान्य यासी धारादत्त करून दिल्ही असे तरी पूर्व मर्यादेप्रो जमीन याचे चतुःसीमा करून याचे रजातलब वर्तणूक करून यासी व याचे पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेने जमीन चालवणे प्रति वर्षी नवीन पत्राचा आक्षेप न करणे या पत्राची प्रति लिहून घेऊन असल पत्र वेदमूर्ती जवळ भोगवटीयासी परतोन देणे हावदाचे पाणी बागास दररोज दोन मोटाचे दिल्हे आणिजे छ २७ रमजान सुहुर सन सबा खमसैन मया व अलफ धाता नाम संवछरे लेखनावधि

या रामभटजींची वंशावळ अशीः—शेशाद्रि भट त्रिपुरारी—मिठंभट—भवानीशंकर भट—कृष्णंभट—भाऊभट—१ राजाराम भट व २ महादेवभट

आज या इनामापैकीं अगदीं थोडें इनाम शिलक असून बाकीचे नाहींसें झालेलें आहे.*

---

* पा. ब. १७४०

३० नाईक पोतदार यास ताराबाईचें वतन पत्र

(कै. वा. वि. जोशी)

कृष्णाजी नाईक जोशी याना शाहू छत्रपतींनी पोतदारी दिल्याचे कागद अजून उपलब्ध झाले नाहींत. तथापि खाली नमूद केले वतनपत्रांत 'नानाजी बिन कृष्णाजी नाईक पोतदार' असा नामनिर्देश आहे त्या वरून शाहू छत्रपतींनी कृष्णाजी नाईकास पोतदारी दिली होती ही गोष्ट स्पष्ट होते. पोतदारीचे हकाशिवाय चौधरीपणाचा व मोकमीचा हक्क कृष्णाजी नाईकास शाहूनें दिला होता याहि गोष्टी खाली नमूद केलेले पत्रावरून कळून येतात.

ले. ६० } नक्कल श्री { श. १६७४ आश्विन व. १ / इ. १७५२ आक्टोबर २१

श्रीमंत महाराज मातुश्री आईसाहेब याणी राजश्री नानाजी बिन कृष्णाजी नाईक पोतदार उपनाम जोशी चवधरी व मोकीम पेटा शाहुनगर याशी दिल्हे वतनपत्र ऐशी जे तुम्ही हुजूर येऊन विनंती केली जे पेटा शाहुनगर व हुजूर बाजार नजीक किले सातारा येथील चवधरकी व मोकिमी पूर्वी कैलासवासी माहाराज स्वामी याणी आपले बाप कृष्णाजी नाईक जोशी याशी वतन करून देऊन पत्रें करून दिल्ही आहेत सदरहू वतनास गुमस्ता माणको माहादेव यासी ठेऊन वतन अनभवीत होते त्यास मुकुंदजी साळोखी याशी पेटा मजकुरी धडवाईचा अमल सांगि(त)ला त्यास चौधरकीचा हक वसूल सुरलीत न होय याबदल माणको माहादेव याणे मुकुंदजी साळोखी यास साहित्यास घेऊन चौधरकीचा हक वसूल करून घेऊ लागला एक दो वर्षानंतर चौधरकीचा हक मुकुंदजी बळेच आनभवू लागला मोकिमीचा हक कापडाच्या छापाचे हशील पैकी दर (सदे) रुा १० पैकी पानसारा तिजाई देऊन दोन तकशीमा आम्ही मोकीम याप्रमाणे वीस वरषेपर्यंत आनभवीत आसतां त्यापैकी निमे ऐवज मुकुंदजी बळेच वसूल घेतो त्यास आपले बाप कृष्णाजी नाईक जोशी चितात विषाद मानून माहाराज स्वामीस विनंती केली नाहीं त्या उपरी नाईक मा। माहायात्रेस गेले आपण नेणते होतो त्यामुळे हा कालपर्यंत मुकुंदजी साळोखी व त्याचा पुत्र बहिरजी साळोखी चवधरकीचा हक व मोकीमीचा हक कांहीं एक दिवस काही नेत आहे त्यास साहेबी पूर्वील पत्रें आपणापाशी आहेत ती मनास आणून सदरहु वतन चौधरकी व मोकिमी दरोबस्त वतन आमचे हुमाले करून वंशपरंपरेनें चालविले पाहिजे म्हणून विनंती करून पूर्वील पत्रें चिरंजीव यानी

करून दिली होती ती आणून हुजूर दाखविली ती पत्रे व पूर्वील भोगवटा मनास आणून तुम्ही पुरातन साहेबाच्या राज्यातील सेवक तुमच्या बापानें निष्ठेनें सेवा केली व तुम्हीही निष्ठेनें सेवा करीत आहां तुमचें वंशपरंपरेनें चालवणें आवशक जाणोन साहेब तुम्हावरि रुपालु होऊन पूर्वी चिरंजीव कैलासवासी यानी पेटा शाहूनगर समीप किले सातारा येथील चौधरकी व मोकिमी दरोबस्त वतन तुमचे बाप रुष्णाजी नाईक जोशी यांशी वंशपरंपरेनें करून दिल्हे आहे त्याप्रमाणें तुम्हास व तुमचे पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेनें वतन करार करून दिल्हे असे तरि तुम्ही पेटा शाहूनगर येथील चौधरकी व मोकिमी दरोबस्त आपले दुमाले करून घेऊन शिरस्ते प्रा सेवा करून वतन संमंधे हक पुरातन शिरस्ताप्रमाणे घेऊन तुम्ही व तुमचे पुत्रपौत्रादी वंशपरंपरेनें वतन आनुभऊन सुखरूप राहणें बहिरजी बिन मुकुंदजी साळोखें याशी ताकीद करून आज्ञापत्र सादर केले असे त्यास तुमच्या वतनास दखलगिरी करावयाशी समंध नाहीं जाणिजे छ २१ माहे जिल्हेज सुा सलास समसैन मया आलफ आंगिरा नाम संवत्सरे लेखनालंकार मोर्तब.

बार सूद सुरू सूद बार.*

---

३१ विरमाडेकर सोनवणे पाटील यांची तकरीर

(श्री. शं. ना. जोशी)

+सातारा जिल्ह्यांतील वांई तालुक्यांत विरमाडें हें खेडेगांव हल्लीं देवस्थान इनाम म्हणून धावडशी येथील ब्रह्मेंद्र स्वामी ह्यांकडे आहे. विरमाड्यास सोनवण्यांचीं घराणीं ५०।६० आहेत. ता. जावलींतील प्रतापगडचे गडकरी सोनवणे आहेत. तेव्हां विरमाडें येथील सोनवण्यांच्या घराण्यांत तपास करून तसा उल्लेख आढळल्यास पहावा म्हणून सदर खेडेगांवीं गेलों. तेथील मारुती बाबाजी सोनवणे वय सुमारें ६०।७० यांचेपासीं कागद आहेत. त्यांनीं हा एक सध्यां दाखविला. आणखी दुसरेही एकदोन दाखविले. पण त्यांत तसा उल्लेख सांपडला नाहीं. सोन–ना–वणे असे दोन्ही उल्लेख सांपडतात.

हल्लींच्या विरमाड्याचें मूळ गांवठाण पूर्वी पूर्वेस कृष्णानदी कांठीं होतें. पूर्वीं म्हणजे सुमारें २५०।३०० वर्षांपूर्वी, कृष्णानदी कांठीं पिंपळटेक नांवाच्या पांढरीवर कांहीं घर होतीं. पुढें नदीच्या प्रवाहाचा वस्तीला फार त्रास होऊं लागला म्हणून नदी-पासून दोन मैलांवर मागें म्हणजे सांप्रतच्या जागीं विरमाडें हें गांव वसलें.

पा. स. १५।३९. + पा. स. १२।४१.

येथील मूळची पाटिलकी माळ्याची. विजापूरच्या पादशहाचे सरदार अशेखान व योरखान यांच्यामार्फत विरमाडें व आणीक ३ गांवें अशा ४ गांवांची कमाविसी करून सोनावणे असत. पुढें पाटील माळी नातवान झाला. म्हणजे पाटिलकीला असमर्थ झाला. गांवची बाकीहि थकत चालली. पोटीं पुत्रहि नाहीं. तेव्हां सोनावणे यांनीं तो पैका विजापूरच्या दिवाणांत भरून पाटिलकी घेतली.

सोबत तकरीर–नकल जोडिली आहे. अस्सल मालकाकडून मिळालें नाहीं. नकल बरोबर रुजू घातली आहे.

ले. ६१ } श्री { श. १६८२ इ. १७६०

नकल

राजेश्री गोत गंगा समाकुल्ल भोंवरगांव सोचे सेवेसी–तकरीद कर्दे खंडोजी बिन कृष्णाजी सोनवणी पाटील मौजे विरमाडें प्रांत कऱ्हाड सु॥ इहिदे सितैन मया अलफ गोताचे सेवेसी लेहून दिल्ही तकरीद ऐसी जे आपला मूल्ल पुरुष रामजी नाईक यानी सोनवणी नायकवाडा कसबे सिल्लवल्ल फड नाईक यानी मौजे सायगांव व मौजे मोरघर व मौजे मोरावळें व मौजे विरमाडें येसे च्यार गांव यांची कमाविशी अशेखान व योरखान विज्यापूरच्या पादशाचे चाकर यांचे तरफेने चऊ गांवची कमाविशी करीत होते आणि मौजे विरमाडें येथील पाटील की मानाजी खीरसागर माल्ली पुरातन पाटील यांचे घरीं राहात होते ते समयीं गांवावरी बाकी राहिली होती त्याज येवज नाही दिवाणचा पैका रेवला यास्तव मानाजी माळी याने रामजी नाइका आपल्या वडीला पासोन होन ३२५ सवातीनशे कर्ज घेऊन गांवची बाकी वारिली पुढे रामजी नाईक आपला पैका मागो लागले परंतु माळी नातवान व पोटीं पुत्र नाही व पैका फेडावयासी येवज नाही तेव्हां माल्याने विचार केला की आपले वृधपण व पोटीं पुत्र नाही पैका फेडावयासी उपाय नाही या उपरी आपले वतन मौजे मारचे आहे ते रामजी नाईकास देऊन आपला गल्ला मोकल्ला करावा येसा निश्चय करून रामजी नाईकास कर्जाच्या येवजांत मौजे मारचे आपले वतन खुष खरेदी करून दिल्हे परंतु येसियासी रामजी नाईक यासी चाकरीच्या गुंत्यामुळे वतनावरी नेहमी राहातां न ये यास्तव शिरवलास जाऊन आपले भाऊबंद मेलऊन त्यांस आपले जातभाऊ भराइजी पाटील मौजे भांबेडे त्यांस जाऊन भेटले वतनाचा मजकूर सांगितला परंतु भाऊबंद यासी मौजे मजकूरचे वतन अनभावयासी ... कीं मौजे विरमाडें येथील पाटीलकीचे वतन आपण माळ्यापासून विकत घेतले आहे तेथील वतनाच्या भारास नेहमी कोण्ही पाहिजे यास्तव तुम्हाकडे अलों आहे जातभाऊ एकच आहों तरी मौजे मजकूरचे निमे वतन तुम्ही खाऊन गावचा

कारभार करणे येसा करार करून भराडजी पाटिलास मौजे मारास आणिलें तेन्ह गांवची पाटीलकीचा कारभार भराडजी पा करुं लागले मग रामजी नाईक आपले चाकरीविरी होते त्यावरी आपल्या मुलामाणसांचे सवरीस शिरवल्लास गेले ते तिकडे-च मृत्यु पावले भराडजी पाटील मौजे विरमाडे येथील पाटीलकीचा कारभार करीत असतां त्यांसही देवज्ञा जाली त्यावेळीं भराडजीचे पोटीं पुत्र चवघे होते परंतु मुले नेणती पाटिलकीचा कारभार करावयासी कोणी नाही तेन्हां पूर्वी माल्याची पाटीलकी होती ते समईचा सरपा कुणबी मौजे मजकुरी होता तो बोलू लागला की येथील पाटीलकी पुरातन आपली आहे असे बोलोन जबरदस्तीनें गांवचा कारभार करुं लागला तेन्हां भराडजी पाटिलाची बायको ययाबाई शिरवल्लास जाऊन रामजी नाईकाचा पुत्र बाबाजी नाईक सोनवणी यासी भेटली आणि आपले वर्तमान सांगितले जे तुमचे तीर्थरूप रामजी नाईक शिरवलास जातो म्हणोन अले ते इकडेच समावले मात्रे आपले धनी भराडजी पाटील गांवचा कारभार करीत होते तेही समावले आपली मुले नेणती गांवचा कारभार करावयासी कोण्ही नाही येसें पाहून सरपा कुणबी गावांत आहे तो जबरदस्तीनें पाटीलकीचा कारभार करीन म्हणतो यास्तव आपण तुम्हाकडे आलें तुम्ही येऊन सरप्याचे पारपत्य केले तरी उतम नाही तरी वडिलाचे वतन जाते येसें बोलली त्यावरून बाबाजी नाईक सोनवणी व ययाबाई मौजे मजकुरास आली मग बाबाजी सोनवणी सरप्यास बोलिले की तूं मौजे मज-कूरची पाटीलकी आपली म्हणतोस याचा विचार काय तेन्हां सरपा कुणबी बोलिला कीं वतन दरोबस्त माझे तुम्हास बोलावयासी प्रयोजन नाहीं त्यावरून बाबाजीचा व सरप्याचा कजीया होऊन हरदुजण विजापुरास दिवाणात गेले आणि दिवाणापासी उभयतानी आपला मजकूर जाहीर केला त्यावरून बाबाजी सोनवणी यासी दिवाण बोलिले कीं तू मौजे वीरमाडे येथील पाटिलकीचं वतन आपले म्हणतोस तरी रवा काढणे खरा जाहालास तरी वतन तुझें खोटा जाहालास तरी वतन खालसा करून गुन्हेगारी घेऊं त्यावरून बाबाजी सोनावणी यानी रवा काढितों म्हणोन मान्य केले मग दिवाणानें रवे पत्र करून दिल्हे व हुजूरचे लोक बरोबरी घेऊन मौजे उडतरे येथें येऊन श्रीचे संनीध बाबाजी सोनावणी यानें रवा काढिला सरप्या कुणब्यानें सावली धरिली बाबाजी रव्यास खरा जाहला मग सरप्याचे घर दिवाणानें कैद करून सरप्यास गांवांतून देशधडी केला त्यावरी दिवाणानें बाबाजीस विजयापुरास नेऊन हरकी होन १२५ सवासे घेऊन मौजे मजकूरच्या मोकदमीच्या वतनाचे कागद करून दिल्हे मग बाबाजी सोनवणी मौजे मजकुरास येऊन भराडजी पाटलाचा वडील पुत्र मालजी व आपण येसे उभयतां येकचित होऊन देशमूख व देशपांडे व भोवर गांवचे गोत व समाकुल पांढर व बाराबलुते जमा करून त्यांचे विद्यमाने काली व पांढर तिमे प्रमाणे धडे पेंडवल्ले करार करून घेतले याप्रमाणें काली व पांढरीचा

भोगवटा निमे प्रमाणें होत अला त्यावरी वडीलपणासाठी बाबाजी व मालजी भांडो लागले त्यास मालजीचे पोटीं पुत्र नव्हता त्याचा धाकटा भाऊ सोनजी व तिसरा भाऊ येल्होजी व चवथा भाऊ कान्होजी त्यास मालजीनें तिसरा भाऊ येल्होजी याचा पुत्र दसजी यास आपल्या वोट्यांत घेतला तो कुसूर सोनजीनीं चितांत धरून बाबाजीस मिळोन सोनजीनें मालजीचा मारा केला त्यावरी मालजीची बायको बर्वाबाई तिनें पदर टाकिला आणि सती निघाली त्यावरी बाबाजी निघोन हकिमापासी गेला तेथे हकिमापासी सालजाय केला की गावांत मारा जाहाला तुम्ही हकीम आहां ये गोष्टीची चवकसी मनास आणिली पाहिजे त्यावरून हकिमानी चवकसी मनास आणितां वाजपुसीमुळें मारा मालजीच्या घरभावांत जाला ये गोष्टीचा अन्या(य) बाबाजीकडे काही नाहीं यैसे हकिमाचे मते जाले त्यावरि बाबाजी सा चौ महिन्या मृत्यु पावला त्यावरी बाबाजीचा पुत्र गोंदजी यांसी व येल्होजीचे पुत्र सावजी मावजी व दसजी यासी मागुती वडीलपणासाठीं कजीया लागला यामुळें गोंदजी व त्याचे बापभाऊ हरजी व सूर्याजी यैसे त्रिवर्ग गावांतून बाहेर पडिले दाबा करावयासी नवलाईच्या टेकावरी अले तों गांवांतून धावणें निघालें आणि हारजी व सूर्याजी यासी सापडऊन मारिले त्यावरी वरसां दों वरसां गोंदजी सोनवणी पाटील मौजे मजकूर यासी व त्याचे बापभाऊ सोडकर यांसी दसाजी व सांवजी व मावजी यानी क्रियाप्रमाण करून गांवावरी आणिले निमे तक्सिमप्रमाणें आपले वतन अनभऊं लागले गोंदजी ममावल्यावरी त्याचा पुत्र बाबाजी यांनी निमेप्रमाणें वतन अनभविले त्यावरी बाबाजीचे पोटीं येमाजी व दादजी व दादजीचा पुत्र संडोजी संडोजीचे पुत्र ३ वडील सिवजी दुसरा कृष्णाजी व तिसरा संकराजी याप्रमाणें आपली वंशपरंपरा–त्याची बायको संताई ईनें आपले कारकीर्दीस पाटीलकीचा कारभार केला निमेप्रमाणें वतन अनभवीत अले आहेत ते कारकीर्दीस धारोजी राजे मोहिते यांसी आपला गांव मुकासा होता ते समई तांबरा पडोन गहूं अगदी गेले त्यामुळें गांवातील कुल्लडाल परागंदा जाले गांव चमीदार (?) जाहला तेव्हां दिवाणानें तलया करून निमेच्या भावास व आपल्या वडिलास हुजूर घेऊन गेले हाणमार करून गांवची खंडणी होन ६५ पांसेष्ट करार केले त्यापैकीं निमेच्या भावानीं होन साडेबतीस दिल्हे निमे आपल्या वडिलानीं दिल्हे त्यामुळें आपल्या निमे तरफेच्या भावाभावांत कजिया होऊन नपे तारत्याच्या थलास जाऊन उभे राहिले थत्लनायकी हारदूजणाचे करिने मनास आणून कजिया विल्हेस लावून हरदू जणास गोताची महजर करून दिल्हा अणी उभयताची समजाविश केली ते समई दिवाणचा कमाविशदार धारोजी राजे मोहिते यांचे तरफेनें होता त्यानें महजर आपणापासी घेतला आणि कमाविशदार बोलिला कीं दिवाणाचा सेला दिल्यावाचून महजर देत नाही यैसें बोलोन तो महजर घेऊन धारोजी राजे मोहिते यांकडे गेला आपल्या वडिलास सेला द्यावयासी नासन नाही

यामुले उठोन आपल्या गावास अले महजर दिवाणाचे घरी राहिला तेव्हा जानोजी बिन इंद्रोजी सोनावणी नाईकवाडी कसबे सिरवल फडनाईक हे धारोजी राजे मोहिते यांजकडे चाकरीस होते त्यानी आपले तैनातेचे येवजी होन पंनास सेल्याचे ऐवजी देऊन महजर सोडविला तो महजर जानोजी नाइकाचे पुत्र सिवजी बिन जानोजी पाटील मौजे मिरजें तरफ निरथडी प्रांत पुणे याजपासी होता त्यावर तुळाजी पाटील व सेट्याजी पा। सोनावणी मौजे मजकूर उभयेता तेथे जाऊन सिवजी थिन जानोजी पाटील यासी बोलिले की आपल्या वडिलांचा महजर तुम्हापासी आहे तो देणे तुम्हास रुपये ३०० व घोडी १ व जमीन चिघे ८१० व वाडा येक येैसें देतों म्हणोन कबूल करून महजर घेऊन अले ते समई सिवजी चिन जानोजी पाटील तुळाजी पाटिलासी बोलिले की तुम्ही महजर घेऊन जातां परंतु गावात जाऊन मह आम्हा-वरी कलह कराल तेव्हां सध्या आम्हास गोही द्यावयासी यावे लागेल म्हणोन सिवजी पाटील बोलिले त्यास तुळाजी पाटिलानी उतंर दिल्हे की महजर आमचाच आहे कलह कोण्हासांगाते करणार नाही म्हणोन इमान करून महजर घेऊन आले तो महजर आमच्या वडिलांचा आहे ऐसियासी आपण गोतगंगा आहा तो महजर अणऊन त्याची चवकसी मनास आणावी ज्यापासून महजर आणिला ते सिवजी पाटील मौजे मिरजे हेहि गोताचे सेवेसी हुजीर आहेत त्यांस आज्ञा केली तरी आपले मुखे बोल-तील त्यावरून विदित होईल याखेरीज माल्याचे खुर्दखत व विज्यापुरचे माहाजर व अणी कागदपत्र होते ते राजक्रांतामुळें गेले येक दुसरे चिटोरे आहे साहेब हुकूम करतील तेव्हा हाजीर करूं वडिलावडिलापासून आपले निमे तरफेचा चौगुला व माळी व माहार आहे त्यांत हाली माळी नानवानी मुळे हुजीर नाही आपला निमेचा भूग पैंडवला काली व पांढर याची पुरवणी करून देऊ हे तकरीद लेहून दिल्ही सही

---

३२ सरकार व इनामदार यांमधील तहनामा

(कै. कृ. वि. आचार्य)

ले. ६२	श्री	श. १६८५ कार्तिक शु. १२ इ. १७६३ नोव्हें. १७

तहनामा मौजे मांगले का। मानवे हा गाव दूरोबस्त इनाम दुतर्फा गजपत्री वेदशास्त्रसंपन्न राजश्री माधवाच्यार्ये व रंगाच्यार्ये याजकडे आहे तेथील सरकारात जिल्हेकडे घेणे व आचार्ये याजकडे द्यावयाची कलमे याची करारी मुहूर सन आर्बा सितैन मया व अलफ तपशील

श्री ०
श्री
शा जी
तस
भोसले नी
रंतर
(अष्टकोनी सिक्का)

जिल्हेकडे सरकारात घ्यावयाची कलमे

१ मौजे मजकूर पैकी सालदरसाल जिल्हेकडे रुपये ३२५ सवातीनशे घ्यावे वरकड सर्व गाव दरोबस्त कुलबाब कुलकानू व वतनदार मौजेकडील इनाम तिजाई देखील आचार्येबावाकडे दिल्ही आसे कलम

१ सदरहू सवातीनसे प्रो वतनी वेव्हार होऊन जिल्हेकडील कागदपत्र करून घेणे लागेल त्यास आचार्येबावाचे मते जीवन पाहून हरकी गुन्हेगारी रुा जे घेणे त्याजपैकी निमे सरकारात निमे आचार्येबावाकडे द्यावे कलम.

१ मौजे मजकूरच्या डोंगरपैकी सरकारात हाली कुरण चालत आहे तेणे प्रमाणे सरकारात घ्यावे वरकड आचार्येबावाकडे चालत आहे त्याप्रो द्यावे कलम

१ मौजे मजरी नदीस ठोकरा आहे तेथील हासील सरकारात चालत आहे त्याप्रो घ्यावा आच्यार्येचा निसबतीने कोणी ब्राह्मण इष्टमित्र याची चिटी आचार्येबावाची आली तरी पार करून द्यावा हासील न घ्यावा कलम

राजश्री आच्यार्ये बावाकडे द्यावयाची कलमे येणेप्रो

१ मौजे मजरची खंड गुनेगारी खटनट कजिया खोकला याची कमाविसबाब होईल ती रुपये आच्यार्ये बावानी घ्यावे कलम सरकारात कोणी फिर्याद आले तरी आयकू नये रुा घेऊ नये कलम

१ वेठ बिगार फडफर्मास राबता माहार जो कानू काइदा दिवाणबाब सर्व आचार्येबावानी घ्यावी सरकारात घेऊ नये कलम

१ मौजे मजरच्या ठोकरा जमायेतपैकी आहे त्याचा मक्ता आच्यार्येबावाकडे करार साल दरसाल रुा २५ पंचवीस सरकारातून द्यावे परभारे गावात आच्यार्येबावानी ठोकडा न घ्यावा कलम

१ मौजे भाट शिरगावच्या मौजे मजरच्या सिवेचा कजिया आहे त्यास भोरगाव व उभयेपक्षीचे देशक याचे मते सिवेचा निवाडा होईल त्यास खरे खोटे होतील त्याजकडून हरकी अगर गुनेगारी रुा २०० दोनसे मौजे मजर पैकी घ्यावे त्यापैकी निमे सरकारात घ्यावे निमे आच्यार्ये याणी घ्यावे

१ स्वारीपटी व घासदाणा व हरएक बाब दिवाण निा व खासगत घातली तरी मौजे मजरास मागू नये कलम सदरहू माहाली घातलेली तरी न घ्यावी कलम

१ मौजे मजरी वाणी उदमी राहतात त्याणी माहालात माल भरून जातील

येतील त्याणी जकात वारून द्यावी मौजे मारी माल खरेदी करून सरकारचा माहाल न लागता परभारे गेले तरी त्यास जकात न मागावी गावात उदीम वेवसाव केला तरी जकात मागू नये कलम

६

येकून सरकार निा च्यार कलमे व आच्यार्ये बावाकडील साहा कलमे येकून दाहा कलमे सदरहू लिहिले आहे त्याप्रो दुतर्फा चालावे छ ११ जमादिलावल मोर्तब सूद

मथळ्यावरचा शिका शिराळेकर भोसले जिल्हेदार यांचा आहे.[1]

---

३३ पूर्णपात्रे

(श्री. कृ. वा. पुरंदरे)

ले. ६३ — श्री — श. १७२२ / इ. १८००

गार्दा रामचंद्र आमात्य पूर्णपात्रे निा श्री स्वामी मठ श्रीगीरी वास्तव्य क्षेत्र वाई कृष्णातीर सुा इहिदे मयातैन व अलफ स्वामींनी आपले आमात्यपण देऊन सनदा करून दिल्ह्या त्या पूर्वी वाा शास्त्र संपन्न राजश्री विनायेकभट मैत्रायणी वास्तव्य क्षेत्र कासी यांस कासी क्षेत्री क्षेत्रस्त ब्राह्मण सर्व मिळोन पूर्ण पात्र दर घरास येक पात्र भरोन धान्य व येक आणा दक्षणा दरसाल देत जावा या प्रो ठराऊन तांम्रपात्र करून दिल्हे त्याप्रो माहादजी सिंदे याणी माहालो महाली आपली पत्रे करून दिल्ही त्या अन्वये होळकर याणीही पत्रे करून देऊन चालविले ते वीस येवीस वर्षे चालले नंतर भटजी पुणियास आले त्याची सुश्रुषा वारावयास आम्ही राहिलो दोन + + + वर्षे शेवा केली नंतर रूपावंत होऊन अनुग्रह देऊन पूर्णपात्र आमचे स्वाधीन केले आहे त्यास आपले राज्यात दर घरास दरसाल येक पूर्णपात्र भरून धान्य व येक आणा दक्षणा करार करून देऊन सदरहू प्रो चालवावयासी माहालो माहालचे कादर वर्तमान भोवी यास व जमीनदार यास पत्रे भोगवटीयास द्यावयाविसी आज्ञा जाली पाहिजे

---

[1] भा. स. ३।४०

३४ खटावकर यांचा गृहकलह

(कै. कृ. वि. आचार्य कालगांवकर)

कृष्णराव खटावकर यांच्या वंशजाकडे खटाव हा गांव इनाम आहे. त्याबद्दल त्यांच्या वंशजामध्यें आपसांत कलह लागला होता तो पंचांनीं तोडिला ही हकीकत ह्यांत आहे.

ह्या कागदांत कांहीं प्रसिद्ध व्यक्ति पंचांत असल्याचें आपणास समजतें व व इनामगांवच्या वहिवाटी पूर्वी पेशवाईत कशा चालत असत ह्याचेंहि ज्ञान होतें.

ले. ६४ } श्री { श. १७०२ वैशाख व. ७ / इ. १७८० मे २५

असल बरहुकूम नकलेची नक्कल

यादी नारायणराव रामचंद्र व रंगराव व भिमराव पुरुषोत्तम व रघोत्तमराव व्यंकटेश खटावकर या त्रिवर्गांचा कसबे खटाव हा गाव इनाम येथील वाटणीचा खटला पडून त्रिवर्ग भांडत आले त्याजवरून तिराइतानी वाजवी कयास करून ठराव केला सु॥सन समानीन मया व अलफ शके १७०२ शार्वरी नाम संवत्सरे वैशाख वा। ७

१ रामशास्त्री बावा	१ देवराव हिंगणे
१ विठलराव गोल[ळे ?]	१ सिवरामपंत थते
१ विठलराव शिवदेव	१ बाळाजीपंत ढेकणे
१ यशवंतराव पानसे	१ कामस सावकार
१ माधवराव जाधवराव	१ भोकरे सावकार
१ भवानी सिवराम	६*
६	

या विद्यमाने ठराव जाहाले बे तपसील

कसबे खटाव हा गाव इनाम आहे तो नारायणराव रामचंद्र याचे म्हणणे आमचे आजे याचे नावच्या सनदा आहेत म्हणोन येक जेष्ट भाग काहाडोन बाकी तीन ठिकाणी घ्यावे याजवरून चौकसी पाहाता ब्राम्हणास बहुत गाव इनाम

कसबे मजकूर तेथे राबते महार दोन आहेत ते भिवराव पुरुषोतम व रघोतराव व्यंकटेश याचे म्हणणे पडले जे तीन ठिकाणी बरोबर राहावे परंतु चौघाचे विचारास आले जे नारायणराव रामचंद्र यास येक देऊन बाकी येक माहार

* सह्याचा आकडा आहे नांवें पांचच आहेत मूळ नकल करणाचे हातून एक नाव गळलें ?

आहेत यास पडिलास काही नाही व याचे वडिलाचे पत्रे ही आहेत जे तीन ठिकाणी वाटून खावे व शास्त्रीबावा यानी शास्त्रार्थ पाहून सांगितले जे ब्राह्मणास जेष्ट विभाग नाही त्याजवरून ठरले जे यथाविभागे तीन जागा करून घ्यावे जेष्टविभाग मागू नये कलम १

कसबे मजकूर येथील जे उत्पन होईल ते यथा विभागे तीन ठिकाणी वाटून घ्यावे कलम १

का। मजकुरी वेठ बिगार फड फडमास खांडपुरई वगैरे कमावसि जमा जे उत्पन होईल ते यथाविभागे ती ठिकाणी घ्यावे कलम १

गावचा कामकारभार वडिलानी धाकटे बंधू उभयतास घेऊन करीत जावे गाव निसबतचे काम पटो वगैरे करणे ते कचेरीस किंवा चावडीस करीत जावे त्रिवर्गाचे घरी होऊ नये कलम १

राहिला तो उभयता बंधूनी साहा साहा महिने राबऊन घ्यावा कलम १

का। मजकुरी पाटील कुळकर्णी कोळी चौगला वगैरे चाकरमाने यानी त्रिवर्गाचे हुकुमाने जे करणे ते करीत जावे हुकुमा शिवाय करीत जाऊ नये कलम १

वडिलोपार्जित पोथ्या पुस्तके वगैरे कागद वडिलाचे घरी असावे ते कारण लागले असता उभयतानी घेऊन मागती मूळचे ठिकाणी ठेवावेत कलम १

मौजे रामेश्वर प्रा। खटाव हा गांव इनाम आहे परगावी सात चाऊर जमीन इनाम आहे ती साधल्यावर तीन ठिकाणी वाटून घ्यावे व खर्च पडेल तो तिघानी द्यावे कलम १

वसबापटण वगैरे वृती अती आहेत त्या साधल्यावर तिघानी तीन (जागी) वाटून घ्याव्या. कलम १

६ (५)

ऐकूण कलमे दाहा* लिहिल्या प्रा। त्रिवर्गानी चालावे भांडू नये तेरीख छ २० जमादिलावल हस्ताक्षर माधवराव गोविंद दिमत श्रीमंत राजश्री शिवाजी विठल बापू

१ यादी प्रा। मान्य नारायणराव रामचंद्र खटावकर मान्य असो

१ यादी प्रा। मान्य भिवराव पुरुषोत्तम मान्य असो

१ यादी प्रमाणे मान्य रघोतमराव त्र्यंबकेश खटावकर मान्य असो

साक्ष

१ वाळो (को) जी फडतारे देशमुख प्रां खटाव

१ दिनकर गंभीरराव देशपांडे प्रां सदर

१ केस कृष्ण दिंमत श्रीमंत राजश्री शिवाजी विठल बापू†

---

* वर कलमे दहा म्हणून लिहिली आहेत परंतु कागदात ९ च आहेत नक्कल करणाराने गाफीलपणामुळे एक चुकवून लिहिले असावें. † पा. स. १२१३९

३५ महादजी शिंदे यांचीं पांच पत्रें

(प्रा. रा. वि. ओतुरकर, एम्. ए.)

पुढें दिलेल्यांपैकीं चार पत्रें मौजे म्हतार-पिंपरी परगणे कर्डे सरकार जुन्नर या गांवचे जहागिरीसंबंधींचीं आहेत. म्हतार-पिंपरी हें गांव दौंड स्टेशनच्या पुढील पिंपरी स्टेशनचें गांव होय. यास म्हतार-पिंपरी हें नांव पडण्याचें कारण म्हतार नांवाचा तेथें बहिरोबा आहे असें त्या गांवचे पूर्वींचे जहागिरदार रा. वाबळे यांनीं मला सांगितलें.

ले. ६५ श्री { श. १७०३ माघ वद्य ११ / इ. १७८२ फेब्रु. ८ }

(१) राजश्री दौलतराव वाबळे गोसावी यांसी

छ. अखंडित लक्ष्मी आलंकृत राजमान्य——स्नो महादजी शिंदे रामराम सुहूा इसने समानीन मया व अलफ मौजे म्हतारपिंपरी प्रो कर्डे सरकार जुन्नर हा गांव जाहागिर व सरदेशमुखीचा असून तुमचे सरंजामात पेशजीपासून होता त्याचे दरम्यान तुमचे भाऊपणाचे कज्यामुळे मौजे मजकूरची जप्ती सालगुा सरकारातून केली होती ते हलीं सालमजकुरापासून जप्ती मोकळी करून पेशजीप्रमाणे मौजे मजकूर हा गांव जाहागीर व सरदेशमुखीसुद्धां तुमचे तैनातींत तुम्हास करार करून दिला असे तरी मौजे मजकूर आपले दुमाला करून घेऊन तेथील जाहागीर व सरदेशमुखीचा अमल करून पेशजीपासून मौजे मजकूरचे जमाबंदीचा आकार असेल त्याप्रमाणे तुम्हीं आपले तैनातीत घेत जाणे सरकारातून मौजे मजकूरचा ऐवज तुमचे तैनातीत धरला जाईल जाणिंजे चंद्र २४ माहे सफर बहुत काय लिहिणे हे विनंती

बार

ले. ६६ श्री { श. १६९० आषाढ शु. ९ / इ. १७६८ जून ३० }

(२) राजश्री दौलतराव वाबळे गोसावी यांसी

छ. अखंडित लक्ष्मी आलंकृत राजमान्य—

स्नो महादजी शिंदे रामराम सुहूा तीसा सितैन मया व अलफ मौजे म्हतार-पिंपरी प्रो कर्डे सरकार जुनर हा गाव जाहागिरीचा अमल सरदेशमुखीसुद्धां तुम्हास सरंजाम तैनातींत सालगुदस्त सन समान सितैनपासून दिला असे पेशजीपासून गांवचे जमाबदी आकार असेल त्याप्रमाणे तैनातीत मजुरा पडेल मौजे मजकूरचा अमल तुम्ही करीत जाणे जाणिजे चंद्र ७ माहे सफर बहुत काय लिहिणें हे विनंती

बार

ले. ६७ } श्री { श. १६९० आषाढ शु. ९
इ. १७६८ जून ३०

(३) छ मे अजम देशमुख व देशपांडे परगणे कर्डे सरकार जुनर यांसी महादजी शिंदे सुा तिसा सितेन मया व अलफ मौजे म्हतारपिंपरी प्रो (ले. ६६ प्रमाणें)

ले. ६८ } श्री { श. १७०३ माघ व. ११
इ. १७८२ फेब्रु. ८

(४) छ मे अजम देशमुख व देशपांडे परगणे कर्डे सरकार जुनर यासी महादजी शिंदे सुा इसने समानिन मया व अलफ मौजे म्हतारपिंपरी परगणे (ले. ६५ प्रमाणें)

ले. ६९ } श्री { श. १७१३ माघ वद्य ५
इ. १७९२ फेब्रु. १३

राजश्री दौलतराव वाचळे गो यास

जोती स्वरूप चरणी । तत्पर राणोजी सुत । महादजी शिंदे निरंतर

(गोल शिक्का)

५ छ. अखंडित लक्ष्मी आलंकृत राजमान्ये——स्नो महादजी शिंदे रामराम विनंती उपरि येथील कुशल जाणून स्वकीय लिहिणे विशेष ताा नेवरी व पेटा भवरास हे दोन्ही महाल पेस्तर साल सन सलास तीसेनचे अवल सालापासून तुम्हास खाशाचे व पदकाचे ऐवजी लावून दिले असत तरी कराराप्रमाणे चाकरी करून पेटा मजकूरची आबादी करणे तैनात जापता अलाहिदा करून दिला आहे त्याप्रमाणे चाकरी करीत जाणे छ १९ माहे जमादिलाखर सुाा तीसेन मया व अलफ बहुत काय लिहिणे हे विनंती मोर्तब सुद

मोर्तबसुद

---

३६ कोंडे देशमुखांचा करिना

(श्री. पां. मा. चांदोरकर)

पुढील करिना मौजे केळवडें येथें मिळाला. यांत कोंडे देशमुखांचा केळवड्याच्या देशमुखी हक्काचा कजिया आलेला आहे. हा कागद अपुरा असल्यानें या

कजियाचा अखेर निकाल काय झाला तें समजण्यास मार्ग नाहीं. कागदाच्या अखेरीस कजिया तहकूब ठेवल्याचा उल्लेख आहे. शिवापूर-शिवरें-केळवडें खेड या गांवीं अद्यापि हि या कोंडे देशमुखांचीं घरें आहेत.

ले. ७० } श्री. { श. १६४३ / इ. १७२१

यादि करीनां बीचोजी चिन मालजी कोंडे व अंबोजी चिन नारोजी कोंडे मोकदम मौजे केळवडें ताा खेडेबारें सुा इसने असरेन मया अलफ सि(वा)पुरच्या देशमुखांमधे व आपणांमधें मौजे मजकूरचे देशमुखीचा कजिया लागला त्या करितां अपण किले साताराचे मुकामीं अश्वीन मासीं हजीर मज्यालसीं राजश्री पंतसचीव याचे दरबारीं कजिया पडला होता ते समई रा॥ अनदराऊ बहीरव यांणी आपणास सांगितलें कीं तुम्ही हुजूर कतबें देऊन सिहीगडास येणें तेथे तुमचा त्याचा करीनां मनास अणून कजिया विल्हे लाऊन म्हणोन बोलिले त्यावरून आपण रा॥ सेकोजी नाईक कोंडे याणि मौजे रांजे ताा मजकूर येथील देशमुखी घेतली त्याचा महजरा बदल समस्त गोत जमा होईल ते समई तुमचा करीना मनास अणून विल्हे लाऊन त्यावरून महजराचे समई उभे राहिलो तेंव्हा समस्त गोताने रा॥ अनदराऊ याच्या विद्यमाने तह केला कीं मार्गस्वर मासीं श्री कोंढणपुरास समस्त गोत व देसक जमा होऊन ते समई तुमचा कजीया मनास अणून विल्हे लाऊन म्हणोन तह केला त्यावरून यात्रेस गोत देसक जमा जाले ते समई उभे राहिलो तो देशकाने तह दिल्हा कीं किले सिहिगडीं मोकदम व गोत खंडणीस जमा होईल तेव्हा तुमचा कजिया विल्हे लाऊन म्हणोन तह केला त्यावरून खंडणीस किले मारीं जमा गोत देसक जाले ते समई खडणी जालीया उपरी अपण उभे राहून गोतास व देसकास बोलिलो कीं दोन तीन मुदती जाल्या परंतु कजीया विल्हे लागत नाही त्यास किलाच्या हकीमापासीं उभे राहातो म्हणोन आपण बोलिलो त्या वरून देसक बोलिले कीं आम्हास किला खंडणीस बहुत दिवस लागले या करितां लोकाची आबाळी बहुत जाहाली आहे याज करितां आपणास गडीं मनसुबी करितां रा(ह)वत नाही तुम्हीं जमान दोघेजण देणे अम्हीं चेत्र मासी समस्त गोत जमा करून तुमचा कजीया विल्हे लाऊन म्हणोन तह केला त्या वरून सिवपुरकर कोंडे यांणी संताजी जवलकर यांस जमान दिल्हे व अपण का॥ सासवडच्या मोकदमास जमान दिल्हे अणि गोत जमा करून रायाजी पाटी(ल) मोकदम मौजे सारोले ताा मजकूर व संताजी बाटे मोकदम मौजे कुंभोसी याणी करीना कमबाच्या बारा बलुतीयाच्या घेऊन मौजे मजकुरास अले येथें येऊन तकरीरा घेतां दादजी दळवी थल मिरासदार खंड नाक पद नाक व सिवजी बकाजी लोहार यांणी तकरीरा दिल्या की केळवडेकर यांणी अजी पावेतो देशमुखीचा (हक्क ?) कोणास दिल्हा नाहीं दुसरेकडे हक गेला नाहीं

म्हणोन तकरीरा दिल्या परंतु गोताने कजीया तकूच ठेऊन छ २४ जमादिलासरी तुकोजी पा मोकदम मौजे मालेगाव ता मजकूर निपुत्रिकं म्हणोन त्यांणे दतपुत्र घेतला त्यास साक्षपत्रास गोतास घेऊन साक्षीपत्राबदल मौजे मजकु(रा)स गेले असेत

या प्रमाणें हा अपुरा करीना आहे. तत्कालीन न्यायमनुसबी, वतनसंपादणी, सरकार सालावसुली इ. गोष्टी ह्यांवरून ध्यानीं येण्यास सहाय्य मिळतें.*

---

३७ सासवडकर शिंदे सरदार

(श्री. कृ. वा. पुरंदरे, सासवड-पूर)

पेशव्यांच्या पदरच्या सरदारांत शिंदे आडनांवाचें एक घराणें व त्याचे वंशज म्हणजे ग्वाल्हेरकर शिंदे होत असा सर्वसामान्य समज; परंतु आज आम्ही पेशव्यांच्या पदरच्या दुसऱ्या एक शिंदे सरदाराची ओळख करून देणार आहोत. सासवडास भरोबाजवळ दक्षिणेस एक भेंड्याचें आवार आहे त्यास लोक शिंद्याचा वाडा म्हणतात. हल्लीं तो वाडा जवळ जवळ पडीक असून तो कोणाहि शिंद्याच्या ताब्यांत नाहीं. पेशव्यांच्या उत्तरेच्या मोहिमांतून अनेक वेळां पुढें आलेले खंडो गोमाजी व त्याचा मुलगा बाळाजी खंडेराव पुरंदरे हे शिंद्यांचे मुजुमदार असल्याचें आढळलें. सासवडी चांबळी नदीच्या कांठीं बाळाजी खंडेराव पुरंदऱ्याचा भव्य वाडा आहे. शिंद्यांच्या पदरच्या लोकांच्या यादींत कोणीहि पुरंदरे नाहीं, तेव्हां खंडो गोमाजी हा दुसऱ्या कोणा शिंदे सरदारांचा मुजुमदार असावा असा तर्क वाढूं लागला. शेवटीं पुरंदरे दप्तरच्या दुसऱ्या चाळणींत पुढील लेखांक मिळाले व त्यामुळें सासवडकर शिंदे सरदारांची पुसट ओळख करून घेतां आली.

नेवाशेच्या बाजूचा एक शिंदे पुरुष सासवडीं आला व तो शिलेदारी पेशानें थो. बाजीराव पेशव्यांच्या पदरीं राहिला. बाजीराव साहेब उपयुक्त माणूस हातचा सोडण्यास राजी नसत. त्यामुळें या शिंदे शिलेदाराचें कर्तृत्व पाहून त्यास त्यांनीं सरंजामी शिलेदार बनविलें. सरंजामी शिलेदार झाल्यामुळें आतां याला पेशव्यांना सोडून आज इथें तर उद्यां तिथें असे फिरत्या शिलेदाराचे चाळे करतां येईनात. सरदारांचे फडणीस, मुजुमदार व कारभारी ही त्रिकूटी प्रभावळ ही पेशव्यांनीं नेमून दिलेली असे. त्याप्रमाणे अंबाजीपंतांच्या चुलत भावाचा मुलगा खंडो गोमाजी हा या शिंद्यांचा मुजुमदार झाला. अंबाजीपंताप्रमाणेंच त्यांच्या चुलत भावानीं थो. बाळाजीपंत

---

* पा. स. ६।४३

नानांच्या सहवासांत औरंगजेबी धामधुमींत महत्त्वाच्या कामगिऱ्या केलेल्या दिसतात. तूर्त खंडो गोमाजी व अंबाजीपंत तात्या यांचा संबंध दाखविण्यापुरती वंशावळ देऊन पुढें केव्हां तरी या पुरंदरे घराण्याच्या शाखेकडे पाहूं.

भास्कर–१ त्र्यंबक, –२ विसाजी; त्र्यंबक–३ अंबाजीपंत व तुकोजीपंत.

२ विसाजीपंत– ४ काशी, ५ गोमाजी व ६ गिरमाजी;

५ गोमाजी–खंडोपंत, अन्या व लक्ष्मण. खंडोपंतास–बाळाजीपंत व लक्ष्मणपंतास–राघोपंत (होळकरांचे पदरीं).

आतां लेखांक १–२ च्या आधारें सासवडकर शिंद्यांची वंशवेल तयार करितां येते ती अशी—

राणोजी वडील बंधु व भिकाजी लहान भाऊ. राणोजीचा संताजी व त्याचा पुत्र राणोजी; आणि भिकाजीस तुकोजी व बाबुराव हे दोन मुलगे.

या वंशावळींतील राणोजी, तुकोजी व संताजी हीं नांवें ग्वालेरकर सिंद्यांच्या वंशावळीशीं सदृश असून समकालीनहि आहेत त्यामुळें एकाच नांवामुळें होणारे घोटाळे येथेंहि झाले असण्याचा बराच संभव आहे. उदाहरणार्थ, पानपतावर पडलेला तुकोजी शिंदे हा कोणत्या घराण्यांतील अशी शंका कोणी काढूं लागल्यास ती अगदींच अस्थानीं होऊं शकणार नाहीं. खुद्द या घराण्याची शाखा व त्यांचे फडणीस–मुजूमदारादि यांच्या शाखा तपासण्यास मिळाल्यावांचून यापेक्षां जास्त तपशीलवार माहिती देतां येणार नाहीं. तूर्त तोंडओळखीवरच भागविलें पाहिजे.

ले. ७१ श्री { श. १६६८ भाद्र. व. ९ / इ. १७४६ आगष्ट २९ }

यादी छ २१ साबान भाद्रपद बहुल नवमी सुक्रवार शके १६६८ क्षयेनाम सवछरे सुा सबा आर्बेन मयां आलफ ते दिवसी भिकाजी सिंदे याचे घराचे वाडियाचे असल पत्र राजश्री बाबुराव सिंदे याजवल राजश्री नानानीं दिले कलम १

ले. ७२ श्री { श. १६७४ ज्येष्ठ शु. ७ / इ. १७५२ मे ९ }

नकल असल बमोजीब

श्री शके १६७४ आंगिरानाम सवछरे जेष्ट सुध सप्तमी मंदवासर त दिनीं दिल्हे वतनपत्र राजश्री देशमूख व मोकदम व धोंडो मल्हार पुरंधरे देशपांडे का। सासवड ता। बाबुराऊ व तुकोजी बीन भिकाजी सिंदे हली वस्ती का। मार सुहूरसन इसने खमसैन मयां अलफ तुम्ही येऊन आर्ज केला जे का। मारी आपण बहुत दिवस राहातो वाडा तुम्ही दिल्हा आहे परतु सेन थल मिरासीचें असावें त्याजवरून बराये आर्ज खातरेस आणून अंबेथलपैकीं जमीन खंडी दीड दिल्हे आसे त्यास चहू तर्फेस

निवधेकरी दक्षणेस मौजे सुपे येथील सीव व पश्चमेस जाखोजी जगथाप उतरेस सकराजी पाटील पूर्वेस बहिरजी देशमुख येणेप्रमाणे चतुःसीमापूर्वक दिल्हे आसे तर दिवाणचा सारा वाहती भा जो पडल तो दऊन सुखरूप कीर्दी आबादानी करून आनभऊन खाणे हे मिरास तुम्हास पुत्रपौत्रादि वंशपरंपरेने दिल्ही आसे अनभऊन सुखरूप राहणे हे वतनपत्र लेहोन दिल्ही सही वेठबिगार तुम्हास माफ केली आहे व कुळकर्णी याचा मुशाहिरा देऊन सुखरूप राहणे जाणिजे छ ५ रजब

बीा धोंडो मल्हार पुरधरे जोतिसी कुलकर्णी काा सासवड व देशकुलकर्णी काा माार

सदरहू आसल कागदावरी सिका करून दिल्हा असे

ले. ७३ } श्री { श. इ.

यादी राणोजी व बाबुराव सिंदे याचा ताा

राणोजी सिंदे यास पुत्र संताजी १ यास राणोजी १

बाबुराव सिंदे व तुकोजी सिंदे बिन भिकाजी सिंदे

---

३८ जव्हेकर देसकुलकर्णी

ले. ७४ } श्री { श. १३५३ मार्ग. शु. ७ इ. १४३१ नोवें. ११

वतनपत्र सके *१३५२ साधारण नाम संवत्सरे मार्गेश्वर सुध सप्तमी रविवार ते दिवसी हाजीर मज्यालजी मुकाम किले कोंढणा छ मा दिवाणमुद्रा साहेब सिदी सिकंदर भामले कोढणा वगैरे मोरो निराजी सुभा कोंढाणा महालानी-

महालानीहाये ... हाये

सीका ... सीका

गोत माहानीाहाये प्राा पुणं जमेदार

हैबतराव बीन दताजी राव कालभर देशमुख

नंदाजी बीन वाल्होजी कालभर देशमुख

सका ... नागर

* हा शक आंकड्या व संवत्सरनामासह गत धरून वरील तारीख दिली आहे. कारण पत्रांत दिलेला वार श. १३५२ मधील मितीशीं जमत नाहीं. श. १३५३ मध्येंहि १५ घटकांनंतर सप्तमी लागते व मग पत्रांत आल्याप्रमाणें रविवारीं सप्तमी येते.

ता। मोसे खोरे

दौलतराव बीन कान्होजीराव पासलकर देशमुख

निलो मुरार प्रभु देसपा।

सीका

फतेखान् वल्द् तातखान पानसारा ता। मा।र जकाती ता। खेडेबारे

कानजी बीन खेलाजी ना। कोडे देशमुख

सीका

सुभानजी बीन जनकोजी ना। कोडे देशमुख निमे मोकदम मौजे केलेवडे नि। नागर

गणेशभट लाले देहूकर १

रामचं(द्र)भट बीन आपाभट जातीसीट-कर ता। मा।र १

कावजी बीन जनकोजी दुमले मोक-दम सिवरे नागर १

नरसोजी बीन रखमाजी तागदो देव सिवजी गाडे हस्वद्री १

तान्हाजी बीन हरजी मोकदम वर्ये बुाख नि। नागर १

मोराजी बीन बालोजी राजणा पा। खडकी नागर १

धोंडजी तिमाजी तीवरे कासार मौजे कामथडी नागर १

चापाजी सोनजी तानपुरे धागवडी नागर १

भवजी बीन दुरजी पाटील कुसगाव निमे नागर

मानाजी बीन खडोजी सुतार गाइकवाड मेहेनरे कसबा(?) बाकस १

गणधरणा बीन दरधरेणा गुरव १

हेमाजी बीन निमाजी मोकदमा कतकोले नागर

सीवजी रामजी पांचगणे पा। निमे दुधलेकर नागर

दत्ताजी माणकोजी गोलक जकाती मा।र पानसारे १

तावनाक बीन राणनाक लोहोकरे का। खेड वीलदोर

देशपांडे प्रा।। पुणे

खंडो गोविंद होन्य

निलो मुकुंद होन्य

ता। गुंजन मावल

बालाजी बीन हैबतराव सिलीमकर देशमुख सीका

गंगाजी सिवाजी देसेपांडे मेहेल

दत्ताजीराव सिलीमकर देशमुख नागर

पिराजी बीन मालोजी नो देशमुख नागर

म्हसाजी पुरकर मोकद्मा को साणपूर १

बाजी बीन धारोजी खोपकर खोपी १

बालोजी पागारा मोकद्म मालेगाव नागर १

धर्मोजी बीन बाजी व रजी संभाजी चोरघे राहाटवडे नागर १

सीवजी बीन धावजी सेट्या कसबे मजकूर तागडी

पिलाजी बीन मालजी माली जगथाप मा कसबा

विश्वनाथभट टकर

राणोजी बीन सयाजी नो कोंडे देशमुख नागर

वडजोजी बीन भावजी मोकद्म मौजे वेळू नागर १

मानकोजी पुरफर मोकद्म वर्ये खुर्द १

धारोजी बीन रखमाजी हाडदार निमे मोकद्म अरवी नागर

सीवजी बीन गणोजी खेडकर मोकद्म कसबा नागर १

नारोजी हरजी क(ला)डगा महाजन ता मजकूर नागरी

देवजी हेमाजी मोकद्म कासुर्द नागर

या विर्दोा बगो विठल व रुद्राजी विठल उपनाम जव्हेकर आत्र गोत्री देसकुलकर्णी देहे ४० व गावकुळकर्ण देहे साहा ता खेडेबरे यांसी दिल्हे वतनपत्र येसे जे ता मार चे वतन पुरातन गपचुपाचे आसता मोरो त्रिंबक गपचुप यास काही वतनसमधे कसाला पडिला सबब की किले कोंढाणाची सबनिसी त्यास आसता गोरीखोजा किलेदार किले कोंढाणा याचे तगीरी बदल करीम बेग सुभा दौलताबाज याची स्वारी किले यासी येऊन मुलुक हैराण केला ते सारे कुल जमेदारास धरून नेऊन विजापुरी आदबीस ठेविले आणि माहालोमहाल टका घेतला मिरजा साहेब बेग किलेदारीस ठेऊन ते वेलेस मोरो त्रिंबक गपचुप यानी तुमचे आर्ज गोजो मल्हार कुलकर्णी मौजे जव्हे ता वलवंडखारे याजपासून कर्ज होन पातशाही ३०० तीनसे घेतले सबब की सकाजी नाो व सुलतानराव कोडे निमे देशमुख व मोकद्म मौजे केलवडे याचा खुण माजे कुसगावी रा कानजी नाो व सुलतानराव कोडे देसमुख यांच्या सेतात पडिला ते निमित्य हकिमाने ठेऊन खंड घेतला जमेदारीवरी होन १२०० बारासे घेतले त्यापैकी मौजे खोपी व कुसगाव व मौजे राजे या तिही गावी ३०० तनिसे होन घेतले बाकी नवसे होन राहिले त्यापैकी सासे होन देसमुखानी दिल्हे बाकी ३०० तीनसे होन देसपाडीयावरी पडली तो खंड देसपाडीयासी द्यावा लागला द्यावयास आवकात नाही बेमवसर याजबदल सावकारी कर्ज येकोजी थाो गोजो मल्हार याचे घेतले त्यास नव वरसे जाली (अपूर्ण)

समाप्त

ऐ. संकीर्ण साहित्य खंड ५

सूची

नांवापुढील सुटे आंकडे पृष्ठांचे समजावे ले. व पृ. म्हटलें आहे तेथें लेखांक व पृष्ठांक होत हें ध्यानीं घेईलच. ए–ये; शंकरा–संक्राजी; शिवाजी–सिवाजी इ. जुन्या लिखाणांतील पद्धत ध्यानांत आणून कांहीं नांवें पहावीं. अनुस्वारांकित शब्दानंतर जोडाक्षरें घेतलीं आहेत.—शं. ना. जोशी.

अनंतभट भिडे ले. ८,९ पृ. ७,८
अनंतराव बहिरव ७५
अन्याबा ५७
अपटेन कर्नल ५९
अमृतजी नाईक ले. १७ पृ. १६
अरबी ८०
अमृतराव रघुनाथ पृ. ५,६,५७
अर्जुनजी चुकारे रामोसी १७
अशेखान ६५
असेर परगणा पृ. ४०,४२
अह्मदनगर (श. १६९३) ५४
आगाशी पृ. ४
आणाजी हरी देशकुलकर्णी पृ. ३७
आपाजी अनंत पृ. ४८
आपाजी गोसावी गंगापुरी रामदासी पृ. ८
आपाजी ठाकूर ले. ९ पृ. ८
आपाजी दलपतराव पानाणे प्रभु पृ. २३
आपा बळवंत ५७
आपासाहेब छत्रपती पृ. १२
आबाजी महादेव मोडक पृ. ४९,५३
आबाजी रघुनाथ बुग्शे पृ. ७
आबा शेळूकर ५७
इजामशा पृ. ३१
इस्मालखान मका पृ. ३२
उडतेरें ६६
उमाजी नाईक रामोशी पृ. १६–१९
ऐसई सुपेकर बेरड पृ. २१
ओक आपाजी अनंत ५२
ओझरडे ले. २४ पृ. २४
ओरिसा ले. ७ पृ. ५
औरंगजेब २४,२८,४२
अंदोजी नाईक धुलाटे नवलाख उंबरे १५;१६;१८,१९
अंबाजी नाईक ले. १६ पृ. १५
अंबाजीपंत पुरंदरे ७६
अंबोजी नारोजी कोंडे पाटील ७५
आंग्रे ५९
आंवळे पृ. १८
उंबरज ले २८ पृ. ३१
कतकाळे ७९
कपिलधारेचे कुरण पृ. १८
कमळोजी कदम ले. १ पृ. २
करीम बेग–सुभा ८७
करेपठार ले. २० पृ. १७–१८
कर्डे परगणा ७३–७४
कर्नाटक ले. २२ पृ. २१
कर्यात मावळ ले. १७ पृ. १५
कऱ्हाड ले. २८ पृ. ३१,३३–६५

कवडी ५७
काकासाहेब (राजाराम छत्र०) ले. १८ पृ. ३०–३१
कान्होजी भराडजी पाटील ६७; ७९
कावस सावकार ७१
कामथडी ले. ८ पृ. ७; ७९
काले ५९
कावजी जनकोजी दुमले ७९
काशीक्षेत्र ७०
कासार खिंड पृ. १८
काळभोर दे०स ७८
कुढाल ले. २८ पृ. ३१
कुमोसी ले. १७ पृ. १५
कुलाबा ५९
कुसगांव ७९
कुसाजी काथलकर चव्हाण ले.१८ पृ.१६
कृष्णभट ले. १२ पृ. १०
कृष्णंभट त्रिपुरारी ६२
कृष्णराव खटावकर ७१
कृष्णराव बाबूजी नाईक ५८
कृष्णराव मोहिते महाजन ले. १४ पृ.१४
कृष्णराव ५९
कृष्णाजी ले. २१ पृ. १९
कृष्णाजी ले. १७ पृ. १६
कृष्णाजी ले. ३६ पृ. ४०
कृष्णाजी नाईक जोशी–सासारा ६३,६४
कृष्णाजी विश्वनाथ कमावीसदार ले. ८ पृ. ७–९
कृष्णाजी सोनवणे ६७
केदारजी वसी पाटील ले. ३७ पृ. ४०
केदारेश्वर शिलालेख ले. १ पृ. १
केदुर ५७
केशवजी पिसाळ ले. २४ पृ. २४
केशवजी दत्ताजी ले. २५ पृ. २५–३०
केसु कृष्णाजी दिा शिवाजी विठल ७२
केळवडे ले. ८ पृ. ६, ९, ७९, ८०,
कोंडे देशमूख ले. १७ पृ. १६; ७८
कोरेगांव ले. २८ पृ. ३०
कंठोजी कदम ले. १ पृ. २
कंठसिंह (टीप) ले. १ पृ. २
कुंभारवळण ले. २२ पृ. २०
कुंभोसी मौजे ७५
कुंभारवळण (कोतवाल) ले. २२ पृ.२०
कोंढवे कोपरे ले. १७ पृ. १५
कोंडजी ले. ३७ पृ. ४०
कोंडणपूर ७५
कोंडाजी ले. १ पृ. ३
कोंडे देशमूख ले.३७ पृ. ४०–७५–७८
कोंढाणा ७८, ८०
खटाव ७१
खटावकर ले. ३१ पृ. ३४
खडकी ७९
खरे ले. ८ पृ. ७
खानदेश ५१
खामगांव ५७
खिजमत तलबखान ले. २८ पृ. ३०
खुश्रुजी जमशेटजी मोदी शा दिनशा एदलजी ले. २२ पृ. २१
खेड ६२
खेडशिवापूर ले. ८ पृ. ७–९
खेडेबारे ले. ८ पृ.६–८-९–१६;७५,७९
खोमणा वरधई बेरड रामोशी ले. २२ पृ. २०
खंडई पानवडीकर बेरड ले. २२ पृ. २०
खंडनाक ७५
खंडभट रामभट ठकार ले. ९ पृ. ८,१०
खंडो गोमाजी पुरंदरे ७६–७८
खंडो गोविंद होन्य ७९

खंडोजी कृष्णाजी पाटील सोनवणे ६५;६७
खंडोजी नाईक रामोशी पृ. १५, १९
खंडोपंत वर्तक ५७
खिजमत तलबखान ले. २८ पृ. ३०
गणधरणा दुरधरणा गुरव ७९
गणेशभट खरे पृ. ८
गणेशभट ठकार पृ. १०
गणेश गोपाळ कुबेर पृ. १४
गणेश नरहर पराडकर ले. १४ पृ. १४
गणेशभट लाले ७९
गणोजी पिलाजी शिर्के सरदेशमुख पृ.२३
गाभडद्रा कुरण १८
गिरमाजी झुंगो देशपांडे वांई ले. २८ पृ. २९-३०-३१
गुणे सदाशिव राम कालेकर ६०
गुपचूप ८०
गोजो मल्हार कुलकर्णी जव्हे ८०
गोदावरी नदी ले. १ पृ. २
गोपाळ नाईक तावेकर ले. ४४ पृ. ४६
गोमाजी विसाजी पुरंदरे ७७
गोरी खोजा किलेदार-कोंढाणा ८०
गोविंदराव गाइकवाड ले. ४४ पृ. ४६
गोविंदराव पिंगळे ५७
गंगाजी ले. २५ पृ. २५,२९-३१
गंगाजी सिवाजी देवाडे ७९
गुंजनमावळ ७९
गोंदजी पाटील विरमाडे ६७
ग्रिफित साहेब ५१
घोरवडी ले. २२ पृ. २०
घोसीतूर पृ. ४१
चापलेन साहेब ले. २३ पृ. २१
चापशेटी शेटीया वाईकर ले. २८ पृ. ३१
चापाजी सोनजी तानपुरे ७९
चिकेवाडी ले. २८ पृ. ३१
चिमाजी विठोजी नाईक कोंडे दोास पृ.१६
चिमाजी आपा बलाळ पृ. ४२
चिमाजी आपा रघुनाथ ५७
चंजी ले. २७ पृ. २७-२८-३०-३१
चांचळी ७६
जगनाथ हरिहर गुमास्ता-जगंनाथपुरी ले. ८ पृ. ६
जगनाथ रंगो कुलकर्णी -कामथडी ले.८ पृ. ७
जनकोजी नाईक भांडवलकर रामोशी पृ. १६
जयसिंग जाधवराऊ-सातारा पृ.३०;३१
जयळार्जुन तर्फ कन्हेरठार पृ. १८
जव्हारसिंग जमादार पृ. १९
जव्हे मौजे ८०
जाखोजी जगताप १०
जानोजी इंद्रोजी सोनवणे ६८
जाधवराउ (धनाजी) ३०
जाधवराव ५६
जाळ्याचे कुरण पृ १८
जिवाजी कडु ले. ३९ पृ. ४२
जुलफिकारखान पृ. २४,२५,२८;३०
जुन्नर ५७;-सरकार ७३,७४
जेजुरी ५७
जोगवडी पृ. १८
जोशी ठकार ले. ९ पृ. ८
जोशी सुभेदार, पोतदार-सातारा पृ १२
जांबुल वाडी गायठाण पृ. १८
जुंजाजी रामोशी पृ. १५
झेंडा गेट, पेठेचें, सातारा पृ. १२
टाकवे बुद्रुक १७
टोके पृ. २,३,४
ठकार जोशी कुलकर्णी पृ. ८,१०
नाम्हाजी हरजी वर्येबुवा ७९

तात्या (तुका) रामोशी ले. २१ पृ. १९
तामसवाडी ५८
तारले ६७
ताराबाई मातुश्री पृ. ६,६२
तावनाक राणनाक-खेडेबारे ७९
तुक(ला)जी नाईक रामोशी पृ. १५;१९
तुकोजी पाटील बाट १५
तुकोजी अर्जुनजी चुकोर रामोसी पृ. १७
तुकोजी पाटील पुनवत सिराले पृ. ३९
तुकोजी पाटील-मालेगाव ७६
तुकोजी शिंदे ७७,७८
तुजारपूर ले. ३५ पृ. ३८
तुलाजी ले. ३६ पृ. ४०
तुलाजी निकम देसाई, सिराले ले. ३७ पृ. ४०
तुलापुर ले. २७ पृ. २८-२९
तुळसाबाई (टीप). स. कटसिंह-पत्नी.२
तुळाजी रामोशी पृ. १९
तोनया ५९
तोरणा पृ. ६,५७
त्रिपुरारी ६१;-वंश ६२
त्रिंबक ५२
त्रिंबकेश्वर महादेव ५२
त्र्यंबक केशव कारकून वंदनकर पृ. १६
त्र्यंबक भास्कर पुरंदरे ७७
त्र्यंबकराव महिपत-नाना पुरंदरे ५५-५६
त्रिंबकभट ठकार पृ. १०
त्रिंबकराव नाना पुरंदरे २१
त्रिंबकराव परचुरे ५७
थोरात ले. २८ पृ. ३२
दत्ताजी केशवजी नाईक पृ.२४,२८
दत्ताजी माणकोजी गोलक ७९
दत्ताजीराव सिलिमकर देशमुख ७९
दमाजी गाइकवाड पृ. ४४-४५
दलपतराव पातेणे प्रभु ले. २४ पृ. २३
दलिचंद मारवाडी शेटे ले. १४ पृ. १४
दसजी पाटील ६७
दादजी दलवी ७५
दादजी नाईक १५,१९
दादजी नाईक खोमणे १६,१८,१९
दादजी नाईक कालकूड खोमणा ले. २२ पृ. २०
दादजी पाटील सोनवणे ६७
दादा गद्रे ५७
दामोदरभट बल्ले ले. ९ पृ. ८
दिनकर गंभीरराव देशपांडे-खटाव ७२
बाजीराव पृ. ३,१३
देवजी ले. २४ पृ. २२
देवजी हेमाजी ८०
देवराव हिंगणे ७१
देवलाली ५४
देहू ७९
दौलतराव कान्होजीराव पासलकर ७९
दौलताबाज ८०
दौलतराव वाबळे ७३
दिंडोरी ले. ५० पृ. ५१
धर्माजी बाजी चोरघे-राहाटवडे ८०
धागवडी ७९
धारोजी रखमाजी हाडदार-अरवी ८०
धारोजी राजे मोहिते मोकासा ६७
धावडशी ६४
धुकटण ले. ३२ पृ. ३५
धुतगवडखोल ले. ३७ पृ. ४०
धुलई बेरड भांडवलकर १५,२०
धोंडजी तिमाजी निवरे कामार ७९
धोंडभट ले. ९ पृ. ८
धोंडोबा आपा ५८,५९
धोंडो मल्हार देशपांडे पुरंदरे ७७,७८

धोंडो विश्वनाथ ले. ४१ पृ. ४४
नगर ले. ५० पृ. ५०,५१
नरसीभट शेष्यंभट मुंज्येमणी ले.२९ पृ.३३
नरसोजी गंगाजी ले. २६ पृ. २७
नरसोजी हरजी रसमाजी ७९
नवलाजी टेक ६७
नाणे मावळ १७
नानाजी कृष्णाजी नाईक पोतदार ६३
नाना फडणीस पृ. २,५७
नायकू चव्हाण सडवलीकर पौनमावळ ले. १८ पृ. १६
नारायण कासिनाथ जोगळेकर ले. ५० पृ.५०–५१
नारायणपूर पेठ ले. २२ पृ. २०
नारायणराव ५५
नारायणराव पेशवे (श. १६९३) ५४
नारायणराव रामचंद्र खटावकर ७१,–७२
नारो आपाजी ले. ४४
नारोजी हरजी लाडगां ८०
नारो बाबाजी पृ. ४६
नारो दामोदर जोगळेकर ले. ४५ पृ. ४८,५३
नारो पडित सचीव ले. २८ पृ. ३२
नारोपंत चक्रदेव ५७
नारो बापूजी भिडे ले. ४३ पृ. ४५
नारो बाबाजी अभ्यंकर नगरकर ५४ टीप
नारो शंकर पंडित प्रतिनिधी पृ.३४,३५
नाशीक ले. ५० पृ. ५०–५१,५२
निमसोड ले. ३१ पृ. ३४
नीळकंठराऊ किलेदार ले. २२ पृ. २०
निलो मुकुंद ७९
निलो मुरार प्रभु देशपांडे ७९
नेवरी ७४
नेवासे ७६
नंद्याजी याल्होजी काळभर दे.स ७८
निंबालकर ले. २८ पृ. ३२
न्याहारखान ले. २६ पृ. २६–२९
पद्नाक ७५
मनाला ले. ३० पृ. ३३
परशराम खंडेराव सुभेदार ले. ३२ पृ.३५
परशरामपंत प्रतिनिधि ले. २५ पृ. ३८
पदाजी चिकणे ले. २८ पृ. ३१
परशरामभाऊ रामचंद्र पटवर्धन तासगांवकर ५७–६०
परसदले ले. ३७ पृ. ४०
फचल ५७
पिराजी मालोजी दे. स. ८०
पिराजी यशवंतराव पिसाळ दे. मु. ३२
पिलाई–ऊ– केशवजी नाईक २४–२६
पिलाजी मालजी माली जगथाप ८०
पिलाजीराव शिर्के पृ. २३
पिसाळ २३–३२
पुनवत पृ. ३९ ले. ३६
पुणें पृ. १२–१५,१७,२१,४२,४३,५८,५९–३१
पुरी ले. ७ पृ. ५
पुरंदर पृ. ६,१६–२०,५७
पुरंदरे पृ. ४२
पूर्णपात्रे ७०
पेरीड ले. ३७ पृ. ४०
पंढरपूर ले. ३१ पृ. ३४
पंत अमात्य ले. २८ पृ. ३०
पांडुरंग मोरेश्वर कारकून ले. १४ पृ.१४
पडिपेडगांव ५३,५४,
पिंगळे ४९, ५३
पिंपलगांव–माळवी (श. १६९३)५४,५८
पिंपळटेक ६४
प्रकाशें ले. १ पृ. १

प्रतापगड ६४
प्रतापसिंह (टीप) ले. १३ पृ. १२–१३
फत्तेखान तातखान पानसारा ७९
फत्तेसिंग भोसले पृ. ४३,–बाग २६
फिरंगोजी पाटील–पुनवत् ३९
फिरंगोजी सूर्याजी नाईक पिसाळ ३०
बगो विठल जव्हेकर ८०
बच्याबा सिरोलकर ५७
बचाबा बनाऊ ले. ३३ पृ. ३७
बरवाबाई पाटलीण सती ६७
बसवापटण ७२
बहिरई बेरड खोमणा २०
बहिरजी कडु ले. ३८ पृ. ४२–४३
बहिरजी खोमणा रामोशी १५, १९, २० पृ. २०
बहिरजी देशमुख–सासवड ७८
बहिरजो साळोखी ६३
बहिरनाक ले. १५ पृ. १५
बहिरु चव्हाण पुसाणेकर पोनमाळ ले.१८ पृ. १६
बहिरोपंत मेहेंदळे ५७
बाकोजी पाटील वढले नांदवाहालकर ले. २८ पृ. ३०
बाजी धारोजी खोपकर ८०
बाजीराव पुरा ले. ३२ पृ. ३५
बाजीराव थोराऊ ले. ३८ पृ. ४२
बाजीराव रघुनाथ २२,४९–५०
बाजीराव सिंदे ५७
बाड ले. १७ पृ १५
बापूजी आनंदराव चिटणीस ले.१७पृ.१६
बापूजी नाईक चिव्हे १७
बापू परचुरे ५७
बापु पाठक बाळकृष्ण पाठक ले.३१पृ.३४
बापू पुरुषोत्तम जोशी ले. १ पृ.२
बापूभट आनंदभट पृ. ८,१०
बापू लेले ५७
बाबाई पाटलीण ६६
बाबाजी आपाजी कुळकर्णी ले.३३पृ.३७
बाबाजी नाईक सोनवणे ६६
बाबा–परशराम पुत्र–५७
बाबा फडके ५७
बापूजी नाईक बारामतीकर ३,५९
बाबुराव शिंदे ७७,७८
बाहादुरजी सिंदे ले. २८ पृ. ३१
बाळकृष्ण वासुदेव दिवेकर ले. ३२पृ.३५
बाजीराव खंडेराव पुरंदरे शिंद्याचे मुजमदार ७६–७८
बाळाजीपंत ढेकणे ७१
बाळाजी बाजीराव प्रधान ले. १ पृ.२ ले. ४६ पृ. ४८
बालाजी रामोशी ले.१८ पृ. १६
बालाजी हैबतराव सिलिमकर देशख ७९
बाळाजी विश्वनाथ ७६
बाळोजी कुंजीर ५५,५६
बाळोजी कोळाजी पाटील ले. ३७ पृ.४०
बिहार ले. ७ पृ. ५
बिबोजी मालजी कोंडे देशख ७५
बुरसे मालशिरसकर ले. ८ पृ. ७
बेडेकर गोविंद केशव ६१
बोरखान ६५
बांडेवाडी ले. ८ पृ. ७
ब्रह्मेंद्रस्वामी ६४
भगीरथ तेली ले. ३९ पृ. ४३
भटगोसावी पृ. ३३
भराडजी पाटील ६५–६६
भवरास पेटा ७४
भवानी शंकरभट त्रिपुरारी ६२
भवानी सिवराम ७१

भाऊभट त्रिपुरारी ६२
भाट मौजे शिरगांव ६९
भानजी विठ्ठल माहाजन ले. ३३ पृ. ३७
भावजी घरजी पा–कुसगांव ७९
भास्करभट खरे ले. ९ पृ. ८
भास्कर रघुनाथ पेशवे (टिप) पृ. ३५
भिकाजी शिंदे–सासवड ७७
भिडे वंश–केळवडे पृ. ७,८,११
भिडे सावकार ले. ४० पृ. ४४
भिलवडी ५९,६०
भिवडी पृ. १८
भीवराव पुरुषोत्तम खटावकर ७१–७२
भुजाजी नाईक ले. १९ पृ. १७–१९
भुलाजी पाटील वाघालकर ले. २८पृ.३०
भोकरे सावकार ७१
भांबेडे ६५
मलकण्णा गौळी ले. १३ पृ. १२
मलकापूर ले. ३३ पृ. ३७
मलवडी ले. २८ पृ. ३१
मलबरी भांडवलर ले. २२ पृ. २०
मलबार हिल मुंबई ले. २२ पृ. २१
मल्हारभट ठकार ले. ९ पृ. ८
मल्हारजी रामोशी ले. २१ पृ. १९
मल्हारभट ले. १९ पृ. १
मल्हारराव होळकर ५५
महाड ५७
महादजी सिंदे ७०,७३–७४
महादाजी रामचंद्र जोशी आवटी ले. १४ पृ. १४
महदेवभट त्रिपुरारी ६२
महिपतगड ले. २४ पृ. २३
महिपतजी नाईक रामोशी १५,१९
मम्हातारजी ले. १७ पृ. १५
माणकोजी पूरकर–वरये खुर्द ८०
माणको महादेव गुमास्ता ६३
माणीक दौंडी (श. १६९३) ५४
माधवराव गोविंद दिा शिवाजी विठल ७२
माधवराव जाधवराव ७१
माधवराव नारायणराव (अभ्यंकर नगरकर) सुभेदार (श. १६९३) ५४
माधवराव नारायण प्रधान ले.४७ पृ.४९, ५३
माधवराव बलाल प्रधान ले.४०पृ.४४–४५
माधवाचार्य ६८–७०
मानशेट शेटीया ले. २८–३०
मानाजी खीरसागर ६५
मानाजी खंडोजी सुतार गायकवाड ७९
मालजी धावडे हुजरे ले. १७ पृ. १५
मालजी पाटील ६६,६७
मालजी रामोजी ले. २१ पृ. १९
मालेगाव ७६,८०
मालोजी पागारा–मालेगाव ८०
मावळ पा ले. १९ पृ. १७
माहादाजी १७
मिळंभट त्रिपुरारी ६२
मिया शेख जहान ले. ३८ पृ. ४२
मिराजी देसाई ले. ३६ पृ. ३९
मीर खुदायार ५५
मुकुदजी साळोखी ६३,६४
मुगोजी पाटील ले. ३७ पृ. ४०
मुजुमदार ले. ८ पृ. ७
मेढे ले. २८ पृ. ३१
मेहुल ७९
मोडक ५३
मोरघर ६५
मोरभट अनंदभट भिडे ले. ८ पृ. ७–८
मोराजी बालोजी राजणा पा ७९
मोरावळे मौजे ६५

मोरो त्रिंबक गुपचूप ८०
मोरो निराजी–सुभा कोंडाणा ७८
मोरेश्वर पंडितराव ले. २९ पृ. ३२
मोरेश्वरभट चित्राव ले. ४० पृ. ४३
मोरेश्वर (मोरगांव) ५७
मोसेखोरे ७९
मांगले मौजे ६८,७०
म्हतार पिंपरी ७३–७४
म्हसाजी ८०
येमाजी नरसोजी ले. २६ पृ. २७
यमाजी पाटील सोनावणे ६७
यशवंतराव कदम ले. १ पृ. २
यशवंतराव पानसे ७१
येसई सुपेकर ले. २२ पृ. २०
येसाजी नाईक चिव्हे कोळी मोकदम ले. १७ पृ. १५,१६
येसूबाई ले. २४ पृ. २५
येल्होजी भराडजी पाटील ६७
रखमाजी पाटील–शिरगांव ले. ३७पृ. ४०
रखमाजी रामोशी ले. २१ पृ. १९
रघुजी भोसले–दुसरे ५३
रघुनाथ बाजीराव (टीप) पृ. ३५
रघूत्तमराव व्यंकटेश खटावकर ७१–७२
रडतोडीचें कुरण पृ. १८
रतोजी पवार ले. ८ पृ. ७
रदुलसेट सेटिया ले. ३३ पृ. ३७
राघोजी नाईक भांडवलकर पृ. १५,१६
राघोजी भुजाजी रामोशी ले. १५ पृ. १५–१६
राघोपंत गोडबोले ५७
राजा कर्ण ले. २७ पृ. २७
राजाराम छत्रपती ले. २४ पृ. २४–२५
राजाराम–रामोशी ले. २१ पृ. १९
राजारामभट त्रिपुरारी ६२
राणोजी रामोशी ले. २१ पृ. १९
राणोजी शिंदे–सासवड ७७,७८
राणोजी सयाजी ना॥ कोंडे ८०
रामचंद्रभट आपाभट जा-ना-तीसीटकर ७९
रावटसन साहेब कलेक्टर ले. २३ पृ. २१
रामचंद्र आमात्य पूर्णपात्रे ७०
रामचंद्र गंगाधर (दाजीबा दादा जोशी) ले. १४ पृ. १४
रामचंद्र दत्ताजी मुतालीक ले. २५पृ.२५
रामचंद्र पंडित अमात्य ले. २७ पृ. २७, २८,३१–३७,३८
राहाटवडें ८०
रामचंद्र भिकाजी ६१
रामचंद्र हरी वैशंपायन ले. ८ पृ. ७–९
रामजी नाईक रोडे तलेगावकर पृ. १६
रामजी नाईक सोनवणे ६५,६६
रामजी रामोशी ले. २१,२२ पृ. १९,२०
रामभट ठकार ले. ९ पृ. ८,१०
रामराव नाईक कोळी १७
रामशास्त्री प्रभुणे ५९,७१
रामेश्वर–खटाव ७२
रामोसी सोमणे नाईक ले. १५ पृ. १५
रायगड २०,२४,२५-२८-२९,५७,६१
रायरी ले. २४ पृ. २३
रायाजी पाटील ७५
रावजी रामोशी ले. २१ पृ. १९
राहाटवडें ८०
राळेरास दिवाण मोहला पृ. १८
रुक्मिणीबाई कदम ले. १ पृ. २
रुद्राजी विठल जव्हेकर ८०
रुद्रो चिमणाजी कानगो विजापूरकर ले. २७ पृ. २८–३०

रंगराव खटावकर ७१–७२
रंगाचार्य ६८–७०
रंगो विश्वनाथ ले. २९ पृ. ३२
रंभाजी हरी ले. २१ पृ. १९
रांजे मौजे ७५
लखमोजी नाईक पिसाळ ले.२२ पृ. २०
लक्ष्मण धोंडदेव ६०
लक्ष्मण ना। गावडे अलंदीकर ले.१८पृ१६
लक्ष्मणभट ठकार ले. ९ पृ. ८
लक्ष्मण वासुदेव वैद्य १७
लाळे ७९
लोणी ५७
वडगांव पृ. २ ले. ३१ पृ. ३४
वडजोजी मावजी वेळू ८०
वनपुरी पृ. १८
गरधई खोमणा ले. १५, २२ पृ. १५,२०
वर्धोजी ले. २१ पृ. १९
वरयेखुर्द व बुद्रुख ७९,८०
वसई ले. ३२ पृ. ३५; टीप ४-४
वाई ले.२४, २६पृ. २५–२७–२९ ३०; ५७; ७० कृष्णातीर
वाघोजी बगाडे ले. ४२ पृ. ४५
वामनभट ठकार पृ. १०
वाळवे ले. ३० पृ. ३३
वालोजी फडतरे देशख खटाव ७२
विठलराव गोळे ७१
विठलभट ठकार ले. ९ पृ. १०
विठलराव परचुरे ५७
विठलराव शिवदेव ७१
विठोजी आल्कागीऱ्या
विठोजी नाईक–पुरंदर ले. १७ पृ. १६
विठोजी पाटील कोकरूड ले. ३७ पृ. ४०
विजापूर पृ. ३०,६५,६६,८९
विनायकभट मैत्रायणी ७०
विरमाडे ६४–६८
विश्वेश्वरभट चित्राव ले. ४० पृ. ४३
विशालगड ले. २८ पृ. ३१
विश्वनाथ नारायण ले. ३२ पृ. ३५
विश्वनाथभट ठकार ८०
विष्णु महादेव गद्रे ले. १ पृ.३–४
विष्णुभट ठकार ले. १२ पृ. १०
विसाजी भास्कर पुरंदरे ७७
विसाजी त्र्यंबक ले. ४८ पृ. ४९–५०
वीरकर सावकार ले. ४१ पृ. ४४
वेरवडे ले. ४० पृ. ४३
वेलवंड खोरें ८०
वोझरडे ले. २८ पृ. २९–२३
वंदन ६२
(वें)काजी बेरड ले. ३९ पृ. ४२
शहादे ले. १ पृ. १
शाबाजी रामोशी ले. २८ पृ. ३१
शामजी बलाल ले. २४ पृ. २३
शामराय ५५
शामा नाइकीण वालवेकर ले.३० पृ.३३
शाहू नगर १२,६३,६४
शाहू महाराज पृ. २३, २५–३३, ४२, ६३, ६४
शिराळे ६१, ७०
शिर्के सरदेशमुख ले. २४ पृ. २२–२३
शिवरामपंत थत्ते ७१
शिवाजी राजे ले. २८ पृ. ३१
शिवाजी धाकटा ले. २४ पृ. २५
शिवापूर ७५
शूर्पारक किंवा सोपारे ले. ४ पृ. ४
शेषाद्रिभट त्रिपुरारी ६२
शंकराजी तुळाजी पाटील ले.३३ पृ.३७
शंकराजी पंडित सचीव ले. २७ पृ. २७, २८,३०;३१

शिंदे दौलतराव ५९
श्रीधरभट ले. १२ पृ. १०
श्रीनिवास गंगाधर प्रतिनिधि ६२
श्रृंगेरी ७०
सखाराम रामोशी १५, १९
सखाराम सदाशिव कारकून ले.३२ पृ.३६
सखोपंत साने ५७
सटवोजी जाधव ले. २९ पृ. ३१
सदाशिवपंत फडणीस ले. १३ पृ. १२
सयाजी ले. २१ पृ. १९
सरपा कुणबी ६६
साकुर्डी १६ व. २० –पृ. १५,१७,१८
साणपूर ८०
सातवे का ६८,७०
सातारा पृ. १२–१३–१४,२३,३१,५७
६२,६३
साबाजी गाढवे दे. स–सातारा ले. २८
साबाजी घाटगे दे. स–मलवडी ले. २८
सायगांव ६५ पृ. ३१
सायवाट पृ. १८
सारोले मौजे ७५
सावजी ना ले. २२ पृ. २०
सावडे खुर्द सावडे बुद्रुक ले. ३७ पृ.४०
सासवड १९,५९,७५,७६–७८
सिकंदर पादशाहा ले. १५ पृ. १५
सिकंदर सिद्दी–कोंढाणा ७८
सिदापाशेट विरकर ले. ४४ पृ. ४६
सिदोजी गोंइजी ले. २६ पृ. २७
सिरवल ६५, ६६
सिरगांव ले. ३७ पृ. ४०
सिंराले पृ. ३७,४०–५७
सिंरोल ५७
सिवजी गणोजी खेडकर ८०
सिवजी धावजी सेट्या ८०
सिवजी बकाजी लोहार ७५
सिवजी रामजी पांचगणे पा ७९
शिवजी रामोशी ले. १७ पृ. १६
सीवरामभट लक्ष्मणभट ठकार ८,१०
सिवाजी पाटील–सोवने ले. ३७ पृ. ४०
सिवरे ७९
सिवाजी खुरो, –दे॰ खांचे कारभारी ले.
२५ पृ. २५
शिवाजी सोनवणे–विरमाडे पाटील ६७
सुपे ७८
सुभानजी जनकोजी कोंडे दोख ७९
सुभानजी नाईक रामोशी ले. १६ पृ.१५
सुभानजी पाटील–परसदले ले.३७ पृ.४०
सुभ्या वलद नायेकू महार ले.१३ पृ.१२
सुपाची वाडी ले. २२ पृ. २०
सूर्याजी थोरात ले. २८ पृ. ३१
सुलतानराव कोंडे दोख. ८०
सूर्याजी पाटील ६७
सूर्याजी पिसाळ पृ. १४–३१
सेकोजी नाईक कोंडे ७५
सेले ले. २२ पृ. २०
सोनजी संभाजी चौगुला–सिरगाव ले.
३७ पृ. ४०
सोनजी भराडजी पाटील ६७
सोनवडे (शिराळें) ६१
सोनावणे ६४,६५
सोमशेट ले. ३९ पृ. ४२
सोमुर्डी ले. २२ पृ. २०
संकराजी देशमुख–शिराळें. ले. ३३पृ.३७
संक्राजी ना कोंडे ८९
संकराजी पाटील–सासवड ७८
संकराजी सोनवणे ६७
संताई सोनवणे ६७
संताजी घोपंडे ले. २८ पृ. ३०

संताजी जवलकर ७५
संताजी नासिर सागर वडगावकर ले. १८ पृ. १६
संताजी बाठे ७५
संताजी शिंदे ७७,७८
संभाजी राजे पृ. २९,२३–२५,३७
संभू जाधव सिवणेकर पौन मावळ ले. १८ पृ. १६
सांबाजी नाईक सगार ले. २२ पृ. २०
सिंदे ५७,५८,७६–७८
सिंहगड पृ. ६,३१,७५
सोंडकर ६७
हरजी पाटील ६७
हरप्रसादशास्त्री ले. ७ पृ. ५
हरभट बापाजी पिंगळे ले. ४७ पृ. २९,५३
हरभट मल्हारभट टकार पृ. ८,१०
हरी ५६
हरिपंत (तात्या फडके) ५८,५९
हस्वद्री ७९
हिराचंद ले. १४ पृ. १४
हेमाजी तिमाजी मोकदम ७९
हैबतराव दत्ताजीराव कालभर–दे.ख ७८
होळकर १०

भारत-इतिहास-संशोधक-मंडळ-पुरस्कृत-ग्रंथमाला

(१) मठगांवचा शिलालेख (पृ. २४३– रा. ब. बांबर्डेकर. रु. २ व रु. १०१४)
(२) पर्णालपर्वतग्रहणाख्यानम् (पृ. ५०–के. स. म. दिवेकर. रु. ०१० व ०८)
(३) श्री शिवभारत (मूळ व मराठी भाषांतर–पृ. ५८९ मूल्य रु. ६ व ५०१२)
(४) शिवचरित्रप्रदीप (पृ.३२५–कागदी व कापडी. रु.३॥ व ४ आणि रु.३।व३॥)
(५) हिंदी शिल्पशास्त्र भाग १ ला. (पृ. २००–के.रा. सा. रु.वि.वझे रु.३ व रु.२)
(६) शिवकालीन जंत्री शके १५५१–१६५० (पृ. २००–के. ग. स. खरे रु. ५)
(७) साधन–चिकित्सा (पृ. ३२०–वा. सि. बेन्द्रे. रु. ३॥ व रु. ३)
(८) ऐतिहासिक पोवाडे (पृ. ६१५–य. न. केळकर. रु.३ व रु. २॥)
(९) वाठारकर निंबाळकर–इतिहास (पृ. ३०० रु. १॥ व १०३०३),
(१०) भूतेश–आख्यान (पृ. ७५. ०१२ व ०१०)
(११) कऱ्हाड, (पृ. ५४–श्री. य. रा. गुप्ते, बी. ए.०८)
(१२) ऐतिहासिक प्रस्तावना (पृ. ६००–के. वि. का. राजवाडे रु.३ व २०६ ०६)
(१३) राजवाडे यांचे संकीर्ण निबंध (पृ. २९१ श्री.शं. ना. जोशी रु. २ रु.१॥)
(१४) राजवाडे संकीर्ण निबंध भाग ३ रा. (पृ.२८० श्री. शं. ना.जोशी २व१०१४)
(१५) (१६) प्रकाशित व्हावयाचे आहेत.
(१७) पुरंदरे–दप्तर, भाग २ रा. उत्तर पेशवाईतील पत्रव्यवहार (रु. ३ व रु. २॥)
(१८) The Escape of Shivaji from Agra (रावसो देशपांडे–रु.३ व २॥)
(१९) लोककथा, पुस्तक १ लें (शं. ग. दाते कापडी, कागदी रु.१॥ व रु.१, १। व ०१४)
(२०) पानसे घराण्याचा इतिहास (के. रा. ब. पानसे रु. ३ व रु. २॥)
(२१) के. वासुदेवशास्त्री खरे–चरित्र (श्री. दा. मो. भट रु. २॥ व रु.२।=)
(२२) लोककथा भाग२ रा. (पृ.८०–श्री. शं.ग. दाते रु.१०८ व १०४ व १०४व०१४)
(२३) संपूर्ण भूषण (पृ. २३०–श्री. रा. गो. काटे–रु. १०८ व १०४)
(२४) शिवचरित्रसाहित्य खंड ३ रा (शं.ना.जोशी व ग.ह.खरे पृ.२८२–रु.३ व रु.२०८)
(२५) राजधानी रायगड (पृ. १६४–श्री. वि. वा. जोशी रु. १ व ०१२)
(२६) Shivaji (pp. 410–C.V. Vaidya Rs. 3 and Rs. 2-8-0)
(२७) आळंदी (पृ. २०–श्री. ग. ह. खरे ०२)
(२८) मठगांवचा शिलालेख : कुडाळप्रांतेतिहास (पृ.१६५ वालावलकर रु.१०२ व ०१२)
(२९) पुरंदरे दप्तर भाग ३ रा (पृ. २५०–श्री. कृ. वा. पुरंदरे ३ रु. व रु. २०८)
(३०) मध्वमुनीश्वराची कविता (पृ. २५८–श्री. के. प्र. व्यं. गुळ्वी ३ व २०८)
(३१) मराठ्यांच्या उत्तरेकडील मोहिमा (पृ. ९०–श्री. वि. गो. दिघे रु. १ व ०१२)
(३२) वेदस्तुति आणि स्फुट कविता (कृष्णदयार्णवकृत)–(किं.०१२ व ०१०)
(३३) ज्ञानप्रदीप (पृ. १२५–प्रो. द. वा. पोतदार रु. १ व ०१२).
(३४) पेशवाईच्या सावलीत (पृ. ४००–श्री. ना. गो. चापेकर किं. रु.४ व ३.)
(३५) मूर्तिविज्ञान (श्री. ग. ह. खरे–पृ. २५०,९४ चित्रें; मूल्य रु. ३०८ व ३).
(३६) आठल्ये घराण्याचा इतिहास–त्रि. वा. आठल्ये पृ. ४४० ३॥–३.
(३७) किल्ले पुरंदर–कृ. वा. पुरंदरे पृ. १६२ किं. १–०१४
(३८) किल्ले विशाळगड (पं. वा. शिग्वळकर पृ. ९३–रु. १ व ०१२)
(३९) श्रीशिवकाव्य (प्रकाशक–ह. वा. भावे, पृ. २६६–रु. २॥ व २)

भारत-इतिहास-संशोधक-मंडळ-पुरस्कृत-ग्रंथमाला

(१) मठगांवचा शिलालेख (पृ. २४३– रा. ब. चांदोरकर. रु. २ व रु. १०१४)
(२) पर्णालपर्वतग्रहणाख्यानम् (पृ. ५०–कै. स. म. दिवेकर. रु. ०१० व ०८)
(३) श्री शिवभारत (मूळ व मराठी भाषांतर–पृ. ५८९ मूल्य रु. ६ व ५०१२)
(४) शिवचरित्रप्रदीप (पृ.३२५–कागदी व कापडी. रु.३॥ व ४ आणि रु.३।व३॥)
(५) हिंदी शिल्पशास्त्र भाग १ ला. (पृ. २००–कै.रा. सा. कृ.वि.वझे रु.३ व रु.२)
(६) शिवकालीन जंत्री शके १५५१–१६५० (पृ. २००–कै. ग. स. खरे रु. ५)
(७) साधन–चिकित्सा (पृ. ३२०–वा. सि. बेन्द्रे. रु. ३॥ व रु. ३)
(८) ऐतिहासिक पोवाडे (पृ. ६१५–य. न. केळकर. रु.३ व रु. २॥)
(९) वाठारकर निंबाळकर–इतिहास (पृ. ३०० रु. १॥ व १०३०३)
(१०) भूनेश–आख्यान (पृ. ७५. ०१२ व ०१०)
(११) कऱ्हाड, (पृ. ५४–श्री. य. रा. गुप्ते, बी. ए.०८)
(१२) ऐतिहासिक प्रस्तावना (पृ. ६००–कै. वि. का. राजवाडे रु.३ व २०६ ०६)
(१३) राजवाडे यांचे संकीर्ण निबंध (पृ. २९१ श्री.शं. ना. जोशी रु. २ रु.१॥)
(१४) राजवाडे संकीर्ण निबंध भाग ३ रा. (पृ.२८० श्री. शं. ना.जोशी २व१०१४)
(१५) (१६) प्रकाशित व्हावयाचे आहेत.
(१७) पुरंदरे–दप्तर, भाग २ रा. उत्तर पेशवाईतील पत्रव्यवहार (रु. ३ व रु. २॥)
(१८) The Escape of Shivaji from Agra (रावसो देशपांडे–रु.३ व २॥)
(१९) लोककथा, पुस्तक १ लें (शं. ग. दाते कापडी, कागदी रु.१॥ व रु.१, १। व ०१४)
(२०) पानसे घराण्याचा इतिहास (कै. रा. च. पानसे रु. ३ व रु. २॥)
(२१) कै. वासुदेवशास्त्री खरे–चरित्र (श्री. दा. मो. भट रु. २॥ व रु.२।≈)
(२२) लोककथा भाग २ रा. (पृ.८०–श्री. शं.ग. दाते रु.१०८ व १०४ व १०४व०१४)
(२३) संपूर्ण भूषण (पृ. २३०–श्री. रा. गो. काटे–रु. १०८ व १०४)
(२४) शिवचरित्रसाहित्य खंड ३ रा (शं.ना.जोशी व ग.ह.खरे पृ.२८२–रु.३ व रु.२०८)
(२५) राजधानी रायगड (पृ. १६४–श्री. वि. वा. जोशी रु. १ व ०१२)
(२६) Shivaji (pp. 410–C.V. Vaidya Rs. 3 and Rs. 2-8-0)
(२७) आळंदी (पृ. २०–श्री. ग. ह. खरे ०२)
(२८) मठगांवचा शिलालेख : कुडाळप्रांतेतिहास (पृ.१६५ वालावलकर रु. १०२ व ०१२)
(२९) पुरंदरे दप्तर भाग ३ रा (पृ. २५०–श्री. कृ. वा. पुरंदरे ३ रु. व रु. २०८)
(३०) मध्वमुनीश्वराची कविता (पृ. २५८–श्री. कै. प्र. त्र्यं. गुळवी ३ व २०८)
(३१) मराठ्यांच्या उत्तरेकडील मोहिमा (पृ. ९०–श्री. वि. गो. दिघे रु. १ व ०१२)
(३२) वेदस्तुति आणि स्फुट कविता (कृष्णदयार्णवकृत)–(किं.०१२ व ०१०)
(३३) ज्ञानप्रदीप (पृ. १२५–प्रो. द. वा. पोतदार रु. १ व ०१२).
(३४) पेशवाईच्या सावलींत (पृ. ४००–श्री. ना. गो. चापेकर किं. रु.४ व ३.)
(३५) मूर्तिविज्ञान (श्री. ग. ह. खरे–पृ. २५०,९४ चित्रें; मूल्य रु. ३०८ व ३).
(३६) आठल्ये घराण्याचा इतिहास–वि. वा. आठल्ये पृ. ४४० ३॥–३.
(३७) किल्ले पुरंदर–कृ. वा. पुरंदरे पृ. १६२ किं. १–०१४
(३८) किल्ले विशाळगड (पं. वा. शिरवळकर पृ. ९३–रु. १ व ०१२)
(३९) श्रीशिवकाव्य (प्रकाशक–ह. वा. भावे, पृ. २६६–रु. २॥ व २)

भारत–इतिहास–संशोधक–मंडळ–स्वीय–ग्रंथमाला

* ह्या खुणेचे ग्रंथ मुंबई सरकारानें प्राथमिक व दुय्यम शाळांच्या पुस्तकालयासाठीं मंजूर केले आहेत. ‡ हें पुस्तक शैक्षणिक (training) संस्था व शिक्षकग्रंथालयें यांसाठीं मंजूर झालें आहे. त्रैमासिकाच्या फुटकळ अंकास रु. १॥

१ अहवाल (शके १८३२) ३
२ „ (शके १८३३) ५
३ सुवंत विचार (कै. वि. का. राजवाडे) १०
४ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३४) ५
५ मराठ्यांच्या इतिहासाचीं साधनें खंड १२ (कै. वि. का. राजवाडे) १०८
*६ प्रथम संमेलन वृत्त (शके १८३५) ०१२
*७ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३५) ६
*८ द्वितीय संमेलन वृत्त (शके १८३६) ३
*९ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३६) ३
*१० मराठ्यांच्या इतिहासाचीं साधनें खंड २० (शिवकालीन घराणीं) ३
*११ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३७) ६
*१२ तृतीय संमेलन-वृत्त (शके १८३७) ३
*१३ मुकुंद–महाभाष्य (संस्कृत) ०८
*१४ ग्रंथराज (दासोपंत) ०८
*१५ स्फुट प्रकरणें भाग १ ला ०१२
*१६ स्फुट प्रकरणें भाग २ रा ०१२
***मंडळ–त्रैमासिक** प्रत्येक पुस्तक ३
*१७ वार्षिक इतिवृत्त (शके १८३८) ३
१८ चतुर्थ-संमेलन-वृत्त (शके १८३८) ३
*१९ राजवाडे-खंड-स्थलसूची ४
*२० पंचम संमेलन-वृत्त (शके १८३९) ३
२२ चंद्रचूड–दप्तर–कलम १ ३
२३ महाराष्ट्र–सारस्वत (संपलें) १०
२४ षष्ठ संमेलन-वृत्त (१८४०) ४
२५ सप्तम संमेलन-वृत्त (१८४१) ३
२६ संशोधकाची छोटी जंत्री ०४
२७ प्रदर्शन परिचय ०४
*२८ फारसी पत्रव्यवहार ५
२९ फार्सी–मराठी कोश ४
३० शिवचरित्रसाहित्य खंड १ ला १०८
३१ Historical Miscellany १

३२ पुरंदरे-दप्तर भाग १ ४
३३ शिवचरित्रसाहित्य खं. २ रा ४
३४ दक्षिणच्या मध्ययुगीन इतिहासाचीं साधनें खंड १ ला २
३५ ऐतिहासिक संकीर्ण साहित्य खं. १, २
३६ राजाराम–चरितम् १०८
३७ मंडळांतील नाणीं १
†३८ शिवचरित्रसाहित्य खंड ४ १०८
३९ गोवळकोंड्याची कुत्बशाही रु. ४
†४० ऐतिहासिक फारसी साहित्य रु. १०८
†४१ दक्षिणच्या मध्ययुगीन इतिहासाचीं साधनें खंड २ रा. २
†४२ ऐतिहासिक संकीर्ण सा. खंड २ १०८
४३ मंडळ चित्र ग्रंथ चित्रें २० ०८
४४ शिवकालीन पत्रसारसंग्रह खं. ३ २॥
‡४५ विजयनगर स्मारकग्रंथ ४
†४६ ऐतिहासिक फारसी सा. खंड २ १०८
४७ शिवचरित्रसाहित्य खं. ६ १०८
†४८ मराठ्यांच्या सत्तेचा उत्तरेकडील विस्तार ०१२
४९ शिवचरित्रवृत्तसंग्रह कानडी १
५० शिवचरित्रसाहित्य खंड ७ १०८
†५१ ऐतिहासिक फार्सी साहित्य ३ १०८

Library IIAS, Shimla
MR 954.792 B 469.IV A-B 469.VI
00008972

५८ शिवकाली. दंडनीति–वा. सि. बेंद्रे किं. ३
५९ पुणें नगरसंशोधन वृत्त खं. २ किं. १०८
६० ऐ. संकीर्ण निबंध खंड १ किं. १०८
६१ ऐ. संकीर्ण साहित्य खंड ५ १०८

टीप–ट. ह. व पॅकिंग, व्ही. पी. वगैरे खर्च निराळा पडेल. † हा ग्रंथ त्रैमासिकांत भागशः प्रसिद्ध झाला आहे. ४०–४२, ४६, ४८, ५१, ५३ स्वतंत्रहि मिळतात.